

Nr 24

Regeringens proposition om viss försöksverksamhet inom lärarutbildningen m. m.

beslutad den 13 februari 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENA HJELM-WALLÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en försöksverksamhet påbörjas läsåret 1977/78 med utbildning av lärare i dels gymnastik, dels hemkunskap, kostkunskap, bostads/miljökunskap och konsumentkunskap i kombination med annat ämne. För behörighet till tjänst med avsedd ämneskombination skall krävas ämnesstudier i gymnastik jämte annat ämne resp. kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap jämte annat ämne.

Försöksutbildningen i gymnastik skall enligt förslaget förläggas till Örebro och försöksutbildningen i kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap till Umeå. Ämnesstudierna föreslås omfatta studiekurser motsvarande 60—80 poäng vid nuvarande filosofisk fakultet. Studierna skall bygga på tvåårig linje i gymnasieskolan. Ämnesutbildningen i gymnastik kombineras i förslaget med engelska, biologi, kemi eller matematik. Utbildningen i ämnena kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap kombineras med biologi, kemi, matematik eller samhällskunskap. Utbildningen skall kunna tillgodoräknas i nuvarande filosofie kandidatexamen.

Parallellt med ämnesstudierna i gymnastik resp. kostkunskap m. fl. ämnen föreslås fyra veckors lärarinriktad yrkesförberedelse äga rum. Efter avslutade ämnesstudier skall de studerande genomgå praktisk-pedagogisk utbildning.

För antagning till utbildningen och urval bland de sökande föreslås de regler gälla som i proposition om reformering av högskoleutbildningen m. m. (prop. 1975: 9) föreslagits att gälla första gången vid antagningen till höstterminen 1977.

I propositionen föreslås vidare att teckningslärarutbildning av det slag som bedrivs vid teckningslärarinstitutet skall byggas ut. Utbyggnaden skall enligt förslaget förläggas till Umeå. Vidare föreslås att skolöverstyrelsen undersöker behovet av att anordna en särskild utbildning av icke-behöriga lärare i teckning, som i viss omfattning tjänstgjort i skolan. Skolöverstyrelsen skall därvid undersöka om en sådan utbildning kan förläggas till Umeå.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-02-13

Närvarande: Statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Lidbom, Carlsson, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén.

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén.

Proposition om viss försöksverksamhet inom lärarutbildningen m. m.

Föredraganden anför

1 Inledning

Lärarutbildningskommittén¹ har i december 1972 lagt fram betänkandena (SOU 1972: 92 och 93) Fortsatt reformering av lärarutbildningen (del I) och Förslag till studieplaner (del II). Betänkandena avser utbildning av lärare i barnkunskap, barn- och ungdomskunskap, bostads/miljökunskap, dramatik, ergonomi, familjekunskap, formgivning, gymnastik, hemkunskap, konsumentkunskap, kostkunskap, slöjd, teckning och textilkunskap samt i delar av ämnen ekonomi, konst och konst- och musikhistoria.¹ Även utbildningen av lärare i musik är delvis behandlad. I fortsättningen kommer dessa ämnen att sammanfattas under benämningen LUK-ämnen i överensstämmelse med den terminologi som utredningen har använt.

Lärarutbildningskommittén har vidare i oktober 1973 lagt fram slutbetänkandet (SOU 1973: 42) Utbildning av lärarutbildare. Slutbetänkandet avser behörighet för och utbildning av lärarutbildare som skall medverka i den av utredningen i huvudbetänkandet föreslagna ämnesutbildningen och praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare i LUK-ämnen.

Efter remiss har yttranden över betänkandena avgetts av Statistiska centralbyrån (SCB), riksrevisionsverket (RRV), universitetskanslersämbetet (UKÄ), samarbetsnämnden för lokal- och utrustningsprogramkom-

¹ Riksdagsledamoten Stig Alemyr, ordförande, utbildningssekreteraren Carl Tomas Edam, riksdagsledamoten Lars Gustafsson, rektorn Paul Högberg, f. d. skolrådet Bertil Junel, f. d. riksdagsledamoten Ernst Olsson, folkskolläraren Jan-Olof Olsson, sekreteraren Henry Persson samt skoldirektören Britta Stenholm.

mittéerna för universitet och högskolor (LUP-nämnden), skolöverstyrelsen (SÖ) efter hörande av samtliga lärarhögskolor samt seminarierna för huslig utbildning, slöjdlärarseminariet och styrelsen för konstfackskolan samt ett antal länsskolnämnder och skolstyrelser, kulturrådet, dåvarande centrala studiehjälpsnämnden (CSN), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna, dåvarande teater- och musikrådet (TMR) efter hörande av statens scenskolor och statens dansskola, dramatiska institutet (DI), konsumentverket, länsstyrelserna i Stockholms län, Uppsala län, Östergötlands län, Kronobergs län, Kalmar län, Malmöhus län, Göteborgs och Bohus län, Värmlands län, Örebro län, Västerbottens län och Norrbottens län, akademien för de fria konsterna, konstnärsutbildningssakkunniga (KUS), 1968 års barnstugeutredning, filmutredningen, organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) efter hörande av musikhögskolorna, utredningen om skolans inre arbete (SIA), kompetenskommittén, 1973 års expertgrupp för konstutbildning, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges industriförbund (SIF), Sveriges riksidrottsförbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Kooperativa Förbundet (KF), Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Riksförbundet Hem och Skola, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Elevförbundet, Sveriges elevers centralorganisation (SECO), Vuxenstuderandes riksförbund (VRO) och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU).

TCO har till sitt yttrande bifogat yttrande från Svenska facklärarförbundet. Yttranden har även inkommit från Biologilärarnas förening, Fredrika-Bremer-Förbundet, Föreningen Sveriges vävlärare, Konstnärernas riksförbund, Kulturarbetarnas Socialdemokratiska Förening, länsstyrelsen i Västernorrlands län, Nordisk husholdningshøjskole, Svenska gymnastikläraresällskapet, Svenska hemslojdsföreningars riksförbund, Teckningslärarnas och TI-elevernars förening och Teckningslärarnas riksförbund.

I propositionen behandlas även en skrivelse från SÖ den 3 oktober 1973 med förslag till bestämmelser om lärartjänster i nya ämneskombinationer i gymnasieskolan avsedda att möjliggöra för vissa lärare i yrkesinriktat ämne att kombinera sitt huvudämne med annat undervisningsämne. Förslaget har föregåtts av remissförfarande.

2 Utbildning av lärare i LUK-ämnena

2.1 Nuvarande förhållanden

2.1.1 Organisation och förläggning

Utbildningen av lärare i LUK-ämnena äger rum vid särskilda seminarier eller högskolor, där lärare i endast ett eller några få ämnena utbildas.

Både ämnesutbildning och utbildning i pedagogik och metodik meddelas vid dessa lärarutbildningsanstalter, som också svarar för de studerandes praktiktjänstgöring. De blivande teckningslärarna fullgör en stor del av sin praktiktjänstgöring vid teckningslärarinstitutets interna övningsskola.

I följande sammanställning redovisas *var lärare i olika LUK-ämnen utbildas*.

Seminarier och högskolor vid vilka lärare i LUK-ämnen utbildas

Ämne	Lärarutbildningsanstalt
Teckning	Teckningslärarinstitutet i Stockholm
Musik ¹	Musikhögskolorna i Göteborg, Malmö och Stockholm
Gymnastik	Gymnastik- och idrottshögskolorna i Stockholm och Örebro
Trä- och metallslöjd	Slöjdlärarseminariet i Linköping
Konsumentkunskap Textilkunskap Textilslöjd	Textillärlarlinjens allmänna gren vid seminarierna för huslig utbildning i Göteborg, Stockholm, Umeå och Uppsala
Textilkunskap Vävning	Textillärlarlinjens vävinriktade gren vid seminariet för huslig utbildning i Stockholm
Bostads/miljökunskap Ekonomi Familjekunskap Hemkunskap Konsumentkunskap Kostkunskap Produktionsteknik	Hushållslärlarlinjen vid seminarierna för huslig utbildning i Göteborg, Stockholm, Umeå och Uppsala
Barnkunskap Barn- och ungdoms- kunskap Familjekunskap	Barnavårdslärlarlinjen vid seminarierna för huslig utbildning i Göteborg, Stockholm, Umeå och Uppsala

¹ Provisorisk ämnesutbildning i musik anordnas för närvarande i Göteborg och Malmö under särskild ledning (OMUS).

Skolöverstyrelsen har enligt sin instruktion inom sitt verksamhetsområde inseende över utbildning, fortbildning och vidareutbildning av lärare och andra tjänstemän. Särskild styrelse finns för konstfackskolan i Stockholm, som omfattar även teckningslärarinstitutet, samt för gymnastik- och idrottshögskolorna. Motsvarande uppgifter för musikhögskolorna åvilar för närvarande organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS).

Den närmaste ledningen av utbildningen utövas av rektor. Vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm finns vidare en professur och två tjänster som biträdande professor samt vid musikhögskolan i Stockholm två professurer. Vid var och en av gymnastik- och idrottshögskolorna i Stockholm och Örebro finns tjänster som universitetslektor. I övrigt finns bland annat tjänster som huvudlärare, lektor, metodiklärare,

pedagogiklärare, speciallärare och lärare i enskilda ämnen samt administrativ personal.

2.1.2 Inträdeskrav och utbildningstidens längd

För tillträde till flertalet av nämnda utbildningar krävs inte endast grundläggande skolkunskaper utan också någon form av förutbildning.

I följande sammanställning redovisas *formella inträdesfordringar och utbildningstidens längd för olika utbildningar*. På grund av att antalet sökande till samtliga utbildningar under de senaste åren i regel varit mycket stort har de reella inträdesfordringarna oftast blivit högre än de i sammanställningen angivna formella.

För tillträde till utbildningen av lärare i teckning, musik och gymnastik krävs dessutom goda färdigheter i ämnet. Sökande till teckningslärarinstitutet får dokumentera dessa färdigheter genom arbetsprov. Förkunskaper och färdigheter hos sökande till musiklärarutbildningen prövas vid inträdesprov till musikhögskolorna.

Inträdeskrav och utbildningstidens längd vid olika seminarier och högskolor för utbildning av lärare i LUK-ämnen

Inträdeskrav				Utbildningstidens längd
Lärarutbildningsanstalt	Ålder	Allmän skolunderbyggnad	Förutbildning	
Teckningslärarinstitutet	18— 31 år	åk 9 särskild kurs i matematik eller motsvarande	1 år vid konstindustriella dagskolan vid konstfackskolan (fack VIII)	3 år
Musikhögskola	15— 25 år	åk 9	—	4 år
Gymnastik- och idrottshögskola	18 år	åk 9, särskild kurs i matematik eller engelska, förkunskaper i vissa ämnen enligt vad som gäller för tillträde till naturvetenskaplig eller teknisk linje i gymnasieskolan samt i biologi eller naturkunskap och ett språk lägst betyget 2 på treårig linje i gymnasieskolan	—	2 år
Slöjdlärarseminariet	20 år	åk 9 med lägst betyget 2 i svenska, engelska, historia, samhällskunskap, matematik, fysik, kemi och teckning	3+1 år i verkstadsskola för möbelsnickare och metallarbetare ¹	1 år
Seminarium för huslig utbildning:	19 år	åk 9 med lägst betyget 2 i ämnena svenska, engelska (särskild	1 termin yrkeskurs i sömnad med fackteckning+1 termin väv-	3 år

¹ Två år av förutbildningen kan ersättas av genomgång av gymnasieskolans trätekniska eller verkstadstekniska linje.

Inträdeskrav				Utbildningstidens längd
Läro- utbildningsanstalt	Ålder	Allmän skol- underbyggnad	Förutbildning	
textilläro- linjen		kurs), matematik (sär- skild kurs), biologi, fysik och kemi	ning med fackteck- ning ²	
hushållsläro- linjen	19 år	»	1 termin hemteknisk skola+5 månaders praktik i hem+1 må- nad i storhushåll+1 månad inom socialt verksamhetsområde ³	3 år
barnavårdsläro- linjen	19 år	»	1 termin hemteknisk skola+2 månaders praktik i barnavård i hem+34 veckors yr- keskurs vid barna- vårdsskola ⁴	3 år (därav två terminer vid olika institu- tioner)

² Den angivna förutbildningen i vävning kan ersättas av genomgång av gymnasieskolans konsumtionslinje med textil inriktning.

³ Den angivna förutbildningen kan helt ersättas av genomgång av gymnasieskolans konsumtionslinje, gren med hemvårdsinriktning.

⁴ Den angivna förutbildningen kan helt ersättas av genomgång av gymnasieskolans vårdlinje, gren för barn- och ungdomsvård.

2.1.3 Utbildningens huvudsakliga innehåll

Ämnesutbildningen för blivande lärare i LUK-ämnena sker parallellt med den praktisk-pedagogiska utbildningen. Ämnesstudierna är i stor utsträckning integrerade med ämnesmetodik och det är därför inte möjligt att ange metodikstudiernas omfattning. Utrymmet för ämnesstudier, för studier i pedagogik och allmän metodik samt för praktisk läro-utbildning varierar avsevärt mellan olika LUK-ämnesutbildningar.

Teckning

Utbildningen vid konstfackskolans fack VIII är en förberedande utbildning med auskultationer, och viss integrerad ämnesmetodik förekommer redan i denna utbildning. Ämnesstudierna omfattar enligt gällande timplan 4 104 undervisningstimmar, fördelade på alla fyra utbildningsåren. Ämnesmetodiken upptar på timplanen 504 undervisningstimmar, fördelade på de tre sista utbildningsåren.

Teckningsundervisningen i grundskolan och gymnasieskolan omfattar bildframställning, bildkunskap och miljökunskap. I teckningsläro-utbildningen motsvaras bildframställningen främst av ämnena färg- och formkunskap, tvådimensionell bild och tredimensionell bild. Bildkunskapen med dess tolkning, värdering och kritiska granskning motsvaras i ämnesstudierna främst av ämnena konsthistoria och estetisk nutidsorientering. Ämnet miljökunskap behandlar främst de kollektiva miljöernas problematik. Dessutom omfattar ämnesstudierna följande ämnen: projektionsritning, skrift, reklam och utställning samt foto- och filmkunskap.

Pedagogikutbildningen är uppdelad på två ämnen: psykologi och pedagogik samt konstpsykologi och konstpedagogik. Konstpsykologi och konstpedagogik behandlar översiktligt frågor som sammanhänger med konstupplevelse, bildkommunikation, barnets bilduttryck, demonstration av utställningar, sammanställning av pedagogiska bildsviter osv.

Den praktiska lärarutbildningen omfattar dels undervisningsövningar i intern övningsskola, dels auskultation, övningsundervisning och betyg-satta praktikserier vid grundskolor och gymnasieskolor.

Musik

Utbildningen på musiklärarlinjen består av en treårig ämnesutbildning samt ett års praktisk-pedagogisk utbildning, den s. k. provårskursen. Hela denna utbildning är förlagd till musikhögskolorna. Ämnesutbildningen omfattar ämnena piano, sång, instrument, satslära, musikleära, gehörlära, musikhistoria, formlära, kördirigering, orkesterdirigering, körsång, rytmik och talteknik.

Fr. o. m. läsåret 1971/72 anordnas en provisorisk utbildning av lärare i musik och annat ämne (prop. 1971: 31, UbU 1971: 5, rskr 1971: 112). Ämnesutbildningen skall för båda ämnena tillsammans omfatta tre år. Utbildningen i musik motsvarar studiekurs om 60 poäng vid filosofisk fakultet och därutöver i förekommande fall påbyggnadskurs motsvarande 20 poäng. Denna utbildning i musik får tillgodoräknas i filosofie kandidatexamen. Vidare ingår praktisk-pedagogisk utbildning ett år vid lärarhögskola.

Gymnastik

Timplanen för gymnastiklärarlinjen vid gymnastik- och idrottshögskolorna omfattar följande ämnen: anatomi och rörelselära, fysiologi, hälsolära och sjukdomslära, psykologi och pedagogik, kroppsövningarnas historia, röst- och talvård, kroppsövningarnas allmänna teori, gymnastik, musik, idrott samt undervisningsövningar med skolklass m. m. och auskultationer.

På grund av att eleverna skall utbildas i vinter- och sommaraktiviteter utomhus måste en periodindelning göras så att vinteridrotterna koncentreras till januari—april, sommaridrotterna till september—oktober och maj—juni.

Ämnesstudierna i gymnastik och idrott är uppdelade i teori och metodik-praktik. Gränsdragningen mellan ämnesteori och metodik är svår att göra. Som exempel på vad som menas med ämnesteori i dessa ämnen kan anföras träningslära, rörelselära för olika grenar som gymnastik, fri idrott, skidor, skridsko, simning, bollspel, orientering och friluftsliv.

Den ämnespraktiska utbildningen sker alltid i kombination med undervisningen i ämnesmetodik. Någon tid för övning av ren personlig färdighet blir det inte. Denna övning får ske i samband med genomgång av metoder för inläring eller träning.

Undervisningen i psykologi och pedagogik är fördelad på samtliga fyra terminer. Huvudvikten ligger på psykologi under första och på pedagogik under andra året. I ämnet ingår avsnitt som behandlar didaktiska problem, speciellt avseende kroppsövningarnas pedagogik, betygssättning, skolkännedom, skolans målsättning, organisation och arbets-sätt.

Avsikten är att eleverna i detta ämne skall få en allmän metodikgenomgång som sedan skall utgöra grunden för den speciella ämnesmetodiken. Lärarna i pedagogik blir på detta sätt tillsammans med lärarna i metodik ansvariga för den pedagogiska utvecklingen inom ämnet.

Den praktiska lärarutbildningen sker i form av undervisningsövningar i olika skolformer. Undervisningsövningarna pågår under tre av de fyra terminer utbildningen omfattar.

Trä- och metallslöjd

Slöjdlärarkandidaterna har som tidigare visats genomgått en fyraårig ämnesutbildning när de börjar på slöjdlärarseminariet. Utbildningstiden vid seminariet behöver därför endast i begränsad omfattning tas i anspråk för ämnesutbildning i slöjd. De ämnen som har det största tim-talet är slöjdmetodik, teckning och ritteknik, samt psykologi och pedagogik. Ungefär en femtedel av utbildningstiden ägnas åt studier i äm-nena svenska, samhällskunskap, matematik, fysik och kemi.

Undervisningen i metodik bedrivs på fem "stationer" som samtliga kandidater besöker. Vid varje metodikstation undervisar en metodik-lärare enligt följande fördelning:

- a) specialmetodik trä
- b) specialmetodik metall
- c) specialmetodik i andra material (plast, emalj, skinn etc.)
- d) stadiemetodik låg- och mellanstadiet (trä, metall och andra material)
- e) stadiemetodik högstadiet (trä, metall och andra material).

Av seminariets fem klasser har varje klass en veckodag under hela läsåret till sitt förfogande för den praktiska lärarutbildningen.

Konsumentkunskap, textilkunskap, textilslöjd

Timplanen för textillärlinjens allmänna gren vid seminarierna för huslig utbildning omfattar följande ämnen: psykologi och pedagogik, metodik (utom ämnesmetodik), kemi, fysik, textilkunskap, hälsolära med skolhygien, allmän konsthistoria, textil- och dräkthistoria, vävteori, ekonomi- och konsumentkunskap, samhälls- och familjekunskap, textil-vård, textilslöjd, mönsterkonstruktion och mönsterformning, klädsöm-nad, hemtextilier, konstsömnad, vävning, fackteckning, arbetsfysiologi med tillämpningsövningar samt föredrag, demonstrationer, auskultatio-ner och undervisningsövningar.

I klädsömnaden utförs olika typer av klädesplagg till barn, ungdom och vuxna.

Konstsömnaden skall ge allsidig färdighet i broderitekniker och i knyppling. I undervisningen i vävning tränas olika vävtekniker. Möjligheter till fritt skapande i dessa ämnen tillvaratas. I såväl vävning som sömnadsämnen sker nära samverkan med fackteckningen.

Kunskaper om de textila materialen utgör grunden för såväl det fortsatta studiet i ämnet som för arbetet med textila material över huvudtaget. Olika fibrers strukturer och allmänna egenskaper, bearbetning av fibrer till garn, tyg och färdig vara behandlas ingående. Undervisningen stöds av laborationer dels i form av analyser, dels undersökningar som påvisar olika fibrers och tygers lämplighet för olika ändamål. Ämnet ges en stark inriktning mot konsumentkunskap på textilområdet.

Undervisningen i textilkunskap och textilvård sker i nära samverkan med kemi- och fysikundervisningen särskilt vad gäller undersökningar av hur textilier påverkas av olika kemikalier, tvättmedel etc. I textilvårdsundervisningen ingår även konsumentkunskapsmoment.

Allmän konsthistoria, textil- och dräkthistoria ger kunskaper om stilarter, deras uppkomst och utbredning.

Ett flertal moment i historieämnena stöds av museibesök, besök på utställningar, konstverkstäder m. m.

Den praktiska lärarutbildningen är förlagd till grundskola, specialskola, gymnasieskola, lanthushållsskola, kommunal vuxenutbildning och kursverksamhet inom folkbildningen.

Bostads/miljökunskap, ekonomi, familjekunskap, hemkunskap, konsumentkunskap, kostkunskap, produktionsteknik

Ämnena hemkunskap, kostkunskap och konsumentkunskap förekommer inte som separata ämnen i timplanen. Ämnesutbildning för dessa ämnen ges i ämnena näringslära, livsmedelskunskap, matlagningskunskap. bostads/miljökunskap, tvättkunskap, arbetsteknik och arbetsorganisation, ekonomi- och konsumentkunskap, samt social- och familjekunskap. Dessutom förekommer på timplanen för hushållslärlinjen vid seminarierna för huslig utbildning följande ämnen: psykologi och pedagogik, metodik (utom ämnesmetodik), kemi, fysik, fysiologi med hälsolära, mikrobiologi, samhällskunskap, arbetsfysiologi med tillämpningsövningar, svenska med kontorsteknik, tekniska läromedel, demonstrationer, auskultationer och undervisningsövningar.

Integrering och samverkan sker allmänt mellan ämnena inom utbildningen. Den praktiska lärarutbildningen är förlagd till grundskola, specialskola, gymnasieskola, lanthushållsskola och kursverksamhet inom folkbildningen.

Barnkunskap, barn- och ungdomskunskap och familjekunskap

Ämnesstudierna vid barnavårdslinjen vid seminarierna för huslig utbildning är koncentrerade till terminerna 1, 2, 5 och 6. Under termi-

nerna 3 och 4 sker utbildningen vid olika institutioner: barnsjukhus, barnbördsavdelning, upptagningshem, barnavårdscentral, spädbarnshem och daghem.

I ämnesstudierna ingår ett stort antal ämnen med tyngdpunkten lagd på barn- och ungdomspsykologi samt socialmedicinsk barnavård med närbesläktade ämnen. Lärarkandidaterna bibringas en allsidig kunskap om barns och ungdomars utveckling, beteende och behov samt om relationerna mellan barn och vuxna. Dessa ämnesstudier sker även under de mellanliggande "praktikterminerna", då lärarkandidaterna fördjupar sina kunskaper om barn i olika åldrar och under skilda miljöbetingelser. Ämnesstudierna under dessa praktikterminer går i timplanen under benämningen barnavård.

Den praktiska lärarutbildningen är förlagd till grundskola (högstadiet), gymnasieskola, lanthushållsskola samt specialskolor. Kursverksamheten för vuxna utnyttjas också för lärarkandidaternas övningsundervisning.

Dessutom har lärarkandidaterna — vid barnavårdsskolor i anslutning till daghem och spädbarnshem — arbetsledning samt undervisningsövningar och demonstrationer, vilket innebär att lärarkandidaterna leder barnavårdsskolornas olika elevgrupper i deras utbildning i barnavård.

2.1.4 Behörighet

För all utbildning av lärare i LUK-ämnen gäller att utbildningen för varje lärarkategori består av en för alla lärarkandidater gemensam kurs. De lärare som skall tjänstgöra i grundskolan får samma utbildning som de lärare som skall tjänstgöra på högre stadier.

I följande sammanställning anges de vanligaste ämnen och skolformer för vilka utbildningen vid olika seminarier och högskolor ger behörighet. Ämnesbenämningarna varierar från skolform till skolform och det är därför inte möjligt att lämna en fullständig redovisning. I sammanställningen anges endast ämnen i grundskolan och gymnasieskolan. Utbildningen ger emellertid också behörighet till tjänster vid bl. a. lärarutbildningsanstalter.

Ämnen och skolformer för vilka utbildningen vid olika seminarier och högskolor ger behörighet

Utbildning	Skolform	Undervisningsämne
Examen vid teckningslärarinstitutet	grundskola	teckning, konst
	gymnasieskola	teckning, konst- och musikhistoria, dramatik, formgivning

Utbildning	Skolform	Undervisningsämne
Musiklärarexamen vid musikhögskola	grundskola	musik, konst
	gymnasieskola	musik, konst- och musikhistoria, dramatik
Gymnastiklärarexamen vid gymnastik- och idrottshögskola	grundskola	gymnastik, konst
	gymnasieskola	gymnastik, dramatik, ergonomi
Slöjdlärarexamen vid slöjdlärarseminariet	grundskola	trä- och metallslöjd, konst
	gymnasieskola	trä- och metallslöjd
Examen vid textillärlärlinjen vid seminarium för huslig utbildning	grundskola	textilslöjd, konst
	gymnasieskola	konsumenkunskap, textilkunskap, textilslöjd, formgivning
Examen vid hushållslärlärlinjen vid seminarium för huslig utbildning	grundskola	hemkunskap, ekonomi
	gymnasieskola	bostads/miljökunskap, familjekunskap, konsumenkunskap, kostkunskap, produktions-teknik
Examen vid barnavårdslärlärlinjen vid seminarium för huslig utbildning	grundskola	barnkunskap
	gymnasieskola	barnkunskap, barn- och ungdomskunskap, familjekunskap

2.2 Utredningen

2.2.1 Allmänna synpunkter

I direktiven framhåller statsrådet Moberg att personlighetsutveckling är en gemensam målsättning för skilda studievägar. De s. k. övningsämnena har speciellt i grundskolan en viktig uppgift att fylla när det gäller elevernas personlighetsutveckling. Målsättningen för de enskilda ämnena måste dock ses i samband med målsättningen för skolan i dess helhet. Indelningen i läroämnena, övningsämnena och yrkesämnena speglar ett föräldrat synsätt. Dessa benämningar bör därför enligt lärarutbildningskommittén avskaffas. Kommittén anser att detta nödvändiggör en samordning av de olika slagen av ämneslärarutbildning. Övningslärarutbildningen bör inte längre stå vid sidan av annan lärarutbildning.

Parallellt med förändringarna i ungdomsskolan har lärarhögskolan fått ständigt växande uppgifter inom lärarutbildningen. Uppdelningen av denna utbildning på en rad olika utbildningsenheter håller på att försvinna. Samtidigt breddas den högre utbildningen, som tidigare getts vid universitet och högskolor, till att omfatta i princip all utbildning som förutsätter högre skolunderbyggnad än grundskola. Utredningen har i sitt arbete också tagit intryck av den högre utbildningens omvandling och frågat sig vilka förändringar i denna utbildnings uppbyggnad och innehåll som den fortsatta reformeringen av lärarutbildningen kräver.

Kommitténs arbete är ett led i integreringen av de olika slagen av lärarutbildning. De nya utbildningsplanerna för grundskola och gymnasieskola framhåller både utbildningens vetenskapliga grund och den enskilde eleven som centrum för skolans verksamhet och därmed för lärarens utveckling. I de av utredningen behandlade ämnena har den sociala inriktningen förstärkts och inslag av orientering och analys har fått ökat utrymme i de nya läroplanerna. Lärarutbildningen måste framhålla det övergripande målet och inte koncentreras i första hand på de enskilda ämnena.

De nya läroplanerna ställer stora och delvis nya krav på lärarna. Läraren skall sálunda i allt mindre grad förmedla information och detaljkontrollera elevernas arbetsresultat. Han skall i stället i högre grad ägna sig åt att organisera elevernas arbete och fungera som handledare i deras skilda aktiviteter. Läraren skall kunna samverka med kollegor, elever och elevernas föräldrar för att skapa förutsättningar för varje elevs personliga utveckling. Han skall kunna stimulera eleverna till aktivt självständigt arbete, utfört i gemenskap med andra och i medvetande om det gemensamma ansvaret. Han skall kunna planera och leda arbetet för elever med mycket skiftande behov. Samtidigt skall han kritiskt granska sitt eget arbete, förkovra sig själv som lärare och medverka till att verksamheten i skolan ständigt utvecklas och förbättras. Kommittén framhåller betydelsen av att lärarnas grundutbildning blir tillräckligt gedigen för att de skall kunna motsvara de stora och delvis nya krav som ställs på dem enligt läroplanerna.

På senare tid har olika undersökningar gjorts för att utröna lärarnas inställning till sin utbildning. Dessa undersökningar visar entydigt att lärarna anser sig vara otillräckligt rustade för att medverka i elevernas sociala utveckling på det sätt som läroplanerna avser. En orsak till detta kan enligt lärarutbildningskommittén vara att lärarutbildningen, även vid lärarhögskolorna, bedrivs relativt isolerat för varje stadium och för de olika ämnesgrupperna i ämneslärarutbildningen. En helhetssyn på lärarutbildningen måste innefatta samverkan över ämnes- och stadiegränserna även med avseende på elevernas personliga utveckling. LUK-ämnena utgör inte heller i detta avseende en grupp för sig. Det är väsentligt att lärare i dessa ämnen genom utbildning och arbetsvillkor får bästa möjliga förutsättningar att ingå i arbetsgemenskapen i skolan. Av de enkätundersökningar som kommittén utfört bland aktiva lärare i övningsämnena framgår att lärarna anser att de i sin utbildning fått otillräcklig förberedelse för att kunna främja elevernas personlighetsutveckling och förmåga till samverkan samt för elevvårdande uppgifter. Där emot anser de att lärarutbildningen gett i stort sett tillräcklig förberedelse för elevernas kunskapsinhämtande och färdighetsträning.

Lärarutbildningskommittén anser att de överväganden som har gjorts visar på behov av genomgripande förändringar i utbildningen av lärare i

LUK-ämnena. Dessa förändringar berör både ämnesstudier och den praktisk-pedagogiska utbildningen. Även tjänstgöringsvillkoren för lärarna påverkas. De blivande lärarna i LUK-ämnena måste ha samma referensram som andra studerande och övriga lärare i skolan. Det betyder att den allmänna behörigheten för tillträde till studierna måste bli genomgången minst tvåårig linje av gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper och färdigheter. Stor vikt måste också fästas vid kunskaper om och erfarenheter av olika områden av arbetslivet och samhället i övrigt.

2.2.2 Ettämnesutbildning — flerämnesutbildning

Tjänster i de ämnena som ingår i lärarutbildningskommitténs uppdrag är f. n. regelmässigt konstruerade som ettämnestjänster. I utredningsdirektiven diskuteras fördelar och nackdelar med sådana tjänster. För ett bibehållande av ettämnestjänster talar de stora kraven på både bredd och djup i lärarnas kunskaper i ämnena där frivillig undervisning eller speciellt krävande kurser förekommer. Olägenheterna med att en lärare i här aktuella ämnena har kompetens i bara ett ämne anses emellertid vara större. Timunderlaget i ämnet räcker ofta inte till heltids-tjänstgöring vid en och samma skolenhet. Lärarens möjlighet att lära känna eleverna försvåras genom att läraren har dem i bara ett ämne. Det finns vidare med ettämnestjänster risk för att LUK-ämnena kommer att stå utanför den alltmer angelägna integreringen mellan skolans olika ämnena.

De sakkunniga skulle därför enligt direktiven utgå från att lärartjänst i vilken ingår övningsämne i regel skall omfatta minst två ämnena. De skulle utan hinder av nuvarande gruppering av skolans ämnena i läroämnena, övningsämnena och yrkesämnena föreslå lämpliga ämneskombinationer. Utgångspunkten skulle därvid enligt direktiven vara att de i en kombination ingående ämnena skall stödja varandra, dvs. närbesläktade ämnena skall i första hand kombineras. Med tanke på sådana personer som skulle vara utmärkt lämpade som lärare i ett LUK-ämne men som tvekar inför utbildning i ytterligare ett ämne borde det inte uteslutas att lärare i enbart ett ämne skall kunna utbildas vid sidan av tvåämneslärare.

Lärarutbildningskommittén föreslår att utbildning för ämneskombination med LUK-ämne i regel skall begränsas till två ämnena. Enligt vad som f. n. gäller bör lärare på grundskolans högstadium ha utbildning i tre skolämnena av pedagogiska skäl och elevvårdsskäl. Kommittén menar att det i dag inte är lika säkert att treämnestjänster är den bästa tjänstetypen för grundskolans högstadium. Det har också visat sig svårt att konstruera ämneskombinationer med utgångspunkt i ämnenas inbördes samband. Utbildningens längd skall enligt direktiven hållas inom den ram av fyra år som f. n. är normal studietid för adjunkter.

Det innebär att ämnesstudierna endast får omfatta högst 120 poäng. Studier för en treämnestjänst skulle då begränsas till 40 poäng för vart och ett av ämnena. Det skulle inte finnas utrymme för fördjupning i något av ämnena. Enligt kommitténs mening måste en så kort utbildning begränsas till två ämnen om fullgod standard skall kunna uppnås.

I läroplanerna betonas vikten av att skolarbetet klargör sambandet inte bara mellan skilda moment inom ett ämne utan också mellan olika ämnen. Läraren skall kunna visa vägen till förståelse av helheten och sammanhangen i skolans samlade stoffinnehåll. De flesta ämneslärare, även de som har huvudparten av sin undervisning i ett ämne, bör enligt gällande bestämmelser ha utbildning i ytterligare minst ett ämne. Kommittén anser att detta bör gälla alla ämneslärare oavsett om de undervisar i s. k. övningsämnena eller i s. k. läroämnena. Undervisningen även i LUK-ämnena måste inriktas på att ge lärarna möjligheter att se sitt ämne som en del av skolans samlade verksamhet. Den enkät som utfördes i samband med de av kommittén utförda befattningsanalyserna visar att en klar majoritet av de lärare som besvarat enkäten anser att utbildning i mer än ett ämne är till fördel både för läraren och för eleverna. En lärare som kan möta sina elever i mer än ett ämne har möjligheter att lära känna dem från flera sidor.

Lärarytbildningskommittén menar att föränderligheten i innehåll och arbetsmetoder gör det nödvändigt att lärarna bereds en kontinuerlig fortbildning. Grundutbildningen är endast början på den kontinuerliga utbildningen. Enligt kommitténs uppfattning talar detta starkt för en begränsning av tiden för grundutbildningen. En kombination av två ämnen i grundstudierna blir därmed naturlig. Kommittén räknar med en normalstudietid om sammanlagt tre år för ämnesstudierna.

I direktiven har nämnts svårigheterna att bereda lärare med utbildning i endast ett ämne full tjänst vid en och samma skola. Ett annat skäl för tvåämnesutbildning, som nämns i betänkandet, är att ämnets plats i skolan kan förändras. En ettämneslärare blir betydligt mer sårbar för sådana förändringar än en lärare som har två ämnen i sin utbildning.

Lärarytbildningskommittén rekommenderar att studier i de utredda ämnena regelmässigt skall kombineras med studier i ytterligare något skolämne för studerande som siktar till att skaffa sig behörighet som lärare. I undantagsfall bör sökande med utbildning i endast ett ämne kunna tas in vid lärarhögskola, men denna möjlighet bör erbjudas oavsett vilket ämne den studerande har i sin utbildning. LUK-ämnena bör inte ha någon särställning.

Kommittén diskuterar vissa specialfall då ettämnesutbildning kan medföra fördelar. Utbildningen skulle i dessa fall ta sikte på elevernas frivilliga verksamhet utanför skolan. Skolan skulle kanske kunna ha utbyte av att personer med specialbegåvning inom ett LUK-ämne bygger

ut en ettämneshögskola med specialisering genom studier av påbyggnadskurs med inriktning på idrott eller vid konsthögskola, designhögskola, teaterskola, filmskola eller annan motsvarande högskola eller ämnesinstitution.

Kommittén avvisar däremot tanken på en ettämneshögskola i LUK-ämne för blivande forskare, konsulenter, lärarutbildare och andra pedagogiska experter inom ämnet. Kommittén anser att dessa experter bör ha en ingående kännedom om skolan som arbetsplats just för lärare och att de därför bör ha en fullständig lärarutbildning.

2.2.3 Varvad ämneslärarutbildning

I betänkandet beskrivs de olika slagen av varvning, dvs. varvning av ämnesstudier, pedagogik, metodik och praktik under hela studietiden (varvning med fyra komponenter) och varvning av pedagogik, metodik och praktik i en praktisk-pedagogisk utbildning som följer efter avslutade ämnesstudier (varvning med tre komponenter). Skälen för och mot de olika slagen av varvning vägs mot varandra.

Det första skäl som brukar anföras för en fullständigt varvad utbildning är den stimulans i ämnesstudierna som inriktningen på det kommande yrket innebär. Utbytet av studierna blir större, när man praktiskt får erfara, hur kunskaper och färdigheter skall användas i kommande förvärvsarbete. Ett annat skäl för varvning med fyra komponenter är att den studerande får möjlighet att på ett relativt tidigt stadium av utbildningen pröva om yrkesvalet är realistiskt. Den studerande kan få tillfälle att växa in i lärarens många skilda uppgifter och få en klar bild av de krav som ställs på en lärare.

Ett av de skäl som brukar anföras mot varvningen med fyra komponenter är att det krävs av de studerande att de valt yrke före studiernas början. Risken för felval är stor. En pedagogisk nackdel som anföras av Kommittén är att det enskilda ämnet riskerar att få en roll i utbildningen som det inte kan ha i den kommande lärarverksamheten. Utbildningen blir också lätt splittrad, när fyra komponenter hela tiden varvas. Enligt kommittén kan man vinna väsentliga pedagogiska fördelar genom en samordning av den praktisk-pedagogiska utbildningen för olika slag av ämneslärare. Det blir lättare att samverka med blivande lärare i andra ämnen och på andra stadier. Den pedagogiska institutionen kan få helt andra personella och materiella resurser och därmed helt andra möjligheter att låta de studerande få kontakt med försöksverksamhet och utvecklingsarbete och lära känna vetenskaplig metod.

Kommittén har också diskuterat möjligheterna att varva ämnesstudier och praktisk-pedagogisk utbildning i en tvåämnesutbildning. De båda ämnena måste då studeras parallellt. Pedagogik, metodik och praktik måste under hela studietiden kunna anknytas till båda ämnena. Detta förutsätter att de två ämnena kan läsas på samma ort. Decentralisering-

en till mindre enheter gör det svårt att generellt organisera lärarutbildningen med varvning av fyra komponenter.

Efter sin prövning av olika tänkbara studieorganisationer stannar kommittén för en organisation som i huvudsak överensstämmer med nuvarande ämneslärarutbildning. Kommittén har emellertid funnit det angeläget att i den framtida utbildningen infoga och vidareutveckla vissa klart positiva faktorer i nuvarande utbildning av LUK-ämneslärare. En sådan faktor är kontakten redan under ämnesstudierna med det yrke den studerande överväger att välja. En annan är möjligheten att konkretisera stoffet genom parallellläsning och tillämpningsövningar.

2.2.4 Studieorganisation

Mot bakgrund av de överväganden som framförts föreslår lärarutbildningskommittén att den nya utbildningen får följande organisation.

Förkunskapskrav. Den allmänna behörigheten för tillträde till studier i LUK-ämne skall vara fullständigt genomgången minst tvåårig linje av gymnasieskolan eller motsvarande. De särskilda förkunskapskraven definieras som kunskaper motsvarande vad som kan inhämtas i vissa ämnen inom bestämda linjer av gymnasieskolan.

Ämnesutbildning. Utbildningen i LUK-ämnen infogas i högskoleväsendet och förläggs till filosofisk fakultet. Studierna skall kunna tillgodoräknas i filosofie kandidatexamen.

Studiegång. För den som avser att bli lärare skall studierna omfatta minst två ämnen som kan ge behörighet att undervisa i grundskola-gymnasieskola. Ämnena skall studeras efter varandra och omfatta sammanlagt minst 120 studiepoäng (sex terminer). Den praktisk-pedagogiska utbildningen (två terminer) skall i huvudsak ske efter avlagd grundexamen och bli förlagd till lärarhögskolas ämneslärarlinje. Den sammanlagda studietiden blir alltså fyra år efter gymnasieskolan. Om LUK-ämne ingår i studierna kommer examen i regel att ge behörighet för tvåämneskombination. Studier för lärarbehörighet i LUK-ämnet omfattar i flertalet fall minst två år, dvs. minst hälften av den sammanlagda utbildningstiden.

Successiv yrkesinriktning. Studierna bör bli successivt alltmera direkt yrkesinriktade. Den studerande skall inte behöva ha valt yrke, då han påbörjar sina studier. I en studiegång sammansatt av flera artschilda komponenter — två eller tre olika högskoleämnen och praktisk-pedagogisk utbildning — bör yrkesvalet ske successivt. Den studerande kan börja studierna av intresse för ett ämne och behöver först småningom stanna för ett yrke inom vilket han vill utnyttja sina kunskaper och färdigheter. Han får, bl. a. med hjälp av studie- och yrkesorientering samt arbetsmarknadsorientering, söka sig fram till ett yrkesval.

För att underlätta ett successivt val av yrke och bidra till att ge skolan

lärare med välgrundad motivering för sitt arbete skall blivande ämneslärare få, läraryrkesförberedelse parallellt med ämnesstudierna.

De ämnen i högskolan för vilka kommittén utformat förslag till ämnesstudier framgår av följande uppräkningslista som också anger vilka skolämnen de olika högskoleämnena kan ge behörighet för.

Utbildning i	ger ämnesmässig utbildning för att undervisa i
barn- och ungdomskunskap	barnkunskap barn- och ungdomskunskap familjekunskap
bildkunskap	teckning teckning-estetisk specialisering formgivning konst- och musikhistoria
dramatik	dramatik
idrott	gymnastik ergonomi
kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap	hemkunskap kostkunskap ekonomi
miljö- och konsumentkunskap	bostads/miljökunskap konsumentkunskap
slöjd	slöjd textilkunskap

Kommitténs förslag görs med utgångspunkt i nu gällande studieorganisation, dvs. ett system där huvudparten av de studerande i obruten följd genomför studierna fram till grundexamen. Den studiegång man föreslår kan emellertid också infogas i ett system med återkommande utbildning. Grundutbildningen kan inhämtas i etapper.

2.2.5 Ämneskombinationer och utbildningslinjer

När lärarutbildningskommittén upprättat sitt förslag till ämneskombinationer har följande faktorer fått påverka valet av ämnen.

1. De studerandes intresse för olika ämnen. Det har ansetts angeläget att söka tillfredsställa skilda intresseinriktningar.
2. Möjligheterna att inordna ämnet i en viss ämnessektor, den språkliga, den humanistiska, den matematisk-naturvetenskapliga. Denna faktor har varit mindre framträdande när det gäller LUK-ämnena än i fråga om flertalet andra ämnen.
3. Möjligheterna att så mycket som möjligt begränsa de särskilda behörighetskraven inom en och samma ämneskombination. Detta har medfört restriktivitet i förslagen.
4. Möjligheterna att genom utbildningen skapa underlag för ämnes-samverkan i skolan.
5. Möjligheterna att genom ämneskombinationerna skapa underlag för

tjänstgöring över stadiegränserna. Detta har medfört att man i första hand sökt utforma kombinationer av ämnen som förekommer på två eller flera stadier i grundskola-gymnasieskola. Ett fåtal rena gymnasieskolkombinationer förekommer dock i fråga om ämnen som har brett timunderlag i gymnasieskolan.

6. Möjligheterna att, oavsett skolform, få ett högt timunderlag för tjänst.

Kommitténs strävan har varit att för varje LUK-ämne föreslå ett begränsat antal kombinationer. Man har emellertid i regel inte ansett sig kunna ange endast ett av de främmande språken i de kombinationer där sådana språk ingår. I fråga om LUK-ämnena som kombineras med bl. a. främmande språk blir antalet kombinationer därför relativt högt. Det övervägande antalet av föreslagna kombinationer upptar endast två ämnen. Detta sammanhänger med att i flertalet LUK-ämnena studiekurser om sammanlagt 60 poäng krävs för behörighet att inneha lärartjänst i ämnet.

För varje LUK-ämne föreslås en ny utbildningslinje med LUK-ämnet som första ämne. Vidare föreslås vissa utbildningslinjer bli kompletterade med LUK-ämne eller LUK-ämnena i andra avdelningen.

Följande sammanställning visar förslagen till ämneskombinationer

Ämneskombinationer

Barn- och ungdomskunskap

Grundskola

1. barnkunskap — ett av ämnena engelska/franska/tyska
2. barnkunskap — religionskunskap
3. barnkunskap — samhällskunskap

Gymnasieskola

1. barnkunskap/barn- och ungdomskunskap/familjekunskap — ett av ämnena engelska/franska/tyska
2. barnkunskap/barn- och ungdomskunskap/familjekunskap — religionskunskap — psykologi
3. barnkunskap/barn- och ungdomskunskap/familjekunskap — samhällskunskap — socialkunskap

Bildkunskap

1. teckning — dramatik
2. teckning — historia
3. teckning — samhällskunskap
4. teckning — slöjd
5. teckning — svenska

Dramatik

1. dramatik — ett eller två av ämnena engelska/franska/tyska
2. dramatik — svenska
3. dramatik — teckning

Idrott

1. gymnastik — ett av ämnena engelska/franska/tyska
2. gymnastik — biologi
3. gymnastik — kemi
4. gymnastik — matematik
5. gymnastik — musik

Kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap

Grundskola

1. hemkunskap — biologi
2. hemkunskap — kemi
3. hemkunskap — matematik
4. hemkunskap — samhällskunskap

Gymnasieskola

1. kostkunskap — biologi¹
2. kostkunskap — kemi
3. kostkunskap — matematik
4. ämnesgruppen bostads/miljökunskap/konsumentkunskap — samhällskunskap

Musik

1. musik — ett av ämnena engelska/franska/tyska
2. musik — gymnastik
3. musik — historia
4. musik — matematik
5. musik — svenska

Slöjd

Grundskola

1. slöjd — engelska
2. slöjd — fysik
3. slöjd — kemi
4. slöjd — matematik
5. slöjd — teckning

Gymnasieskola

1. slöjd/textilkunskap² — engelska
2. slöjd — fysik
3. slöjd/textilkunskap² — kemi
4. slöjd/textilkunskap² — matematik
5. slöjd — teckning

¹ Förutsätter att 60 poäng i kostkunskap accepteras som förkunskapskrav för tillträde till studier i biologi.

² Förutsätter studier i slöjd om 80 poäng innefattande påbyggnadskurs med inriktning på textilkunskap.

2.2.6 Behörighetskrav för tillträde till studier i LUK-ämnena

Riksdagens beslut våren 1972 om gymnasieskolans kompetensvärde (prop. 1972: 84, UbU 1972: 31, rskr 1972: 240) har varit vägledande för utformningen av lärarutbildningskommitténs förslag om behörighetskrav för tillträde till studier i LUK-ämnena. Som allmänt behörighetskrav uppställs alltså fullständigt genomgången minst tvåårig linje av gymnasieskolan med kunskaper i svenska och engelska motsvarande två års studier i denna skola.

Enligt förslaget skall minst ett års erfarenhet av förvärvsarbete efter gymnasieskolan vara särskilt behörighetskrav för tillträde till lärarhögskolas ämneslärarlinje. Denna erfarenhet kan inhämtas mellan gymnasieskolan och högskolan eller senare, före inträdet i lärarhögskola. Utredningsledamoten Jan Olof Olsson, har reserverat sig mot majoritetens förslag och i stället tills vidare förordat att arbetslivserfarenhet på frivillig grund skall kunna ge meritpoäng vid ansökan till all lärarutbildning.

Vid utformningen av de särskilda behörighetskraven har kommittén

utgått från att kunskaper som kan inhämtas i gymnasieskolan i princip inte skall meddelas i högskolan. För varje LUK-ämne i högskolan anges en normalväg i gymnasieskolan, där samtliga särskilda behörighetskrav kan inhämtas. De särskilda behörighetskraven definieras med utgångspunkt i linjer, grenar och kurser i ämnen som förekommer i gymnasieskolan. Detta innebär inte, att endast gymnasieskolan ger behörighet för tillträde till studier i LUK-ämne. Erforderliga förkunskaper kan inhämtas på annat sätt. Uttrycket "eller motsvarande" är ett väsentligt tillägg till de särskilda behörighetskraven.

I det följande sammanfattas förslagen till dels särskilda behörighetskrav för tillträde till studier i LUK-ämnena, dels de normalvägar som tillgodoser dessa krav.

Sammanfattning av förslaget till särskilda förkunskapskrav för tillträde¹ till studier i LUK-ämnena och förslag till normalvägar

Barn- och ungdomskunskap

Särskilda förkunskapskrav:
barnkunskap och barn-
och ungdomskunskap
barnavårdspraktik

2-årig vårdlinje eller motsvarande

2-årig vårdlinje } åk 1 praktik vid barnstuga eller mot-
svarande åk 2 praktik vid annan
barnavårdsinstitution eller mot-
svarande

psykologi
matematik

2-årig vårdlinje eller motsvarande
2-årigt obligatoriskt tillval eller motsvarande

Normalväg:
2-årig vårdlinje

Bildkunskap

Särskilda förkunskapskrav:
samhällskunskap
historia
teckning

2-årig social linje eller motsvarande
2-årig social linje eller motsvarande
2-årig social linje obligatoriskt tillval eller
motsvarande
2-årig social linje eller motsvarande

teckning-estetisk
specialisering

Normalväg:
2-årig social linje

Dramatik

Normalväg:
2-årig social linje

Idrott

Särskilda förkunskapskrav:
naturkunskap
gymnastik
samhällskunskap

2-årig social linje eller motsvarande
2-årig social linje eller motsvarande
2-årig social linje eller motsvarande

Normalväg:
2-årig social linje

Kostkunskap

Särskilda förkunskapskrav:
matematik
naturkunskap

2-årigt obligatoriskt tillval eller motsvarande
2-årig social linje tillval inom ramen för 12 vt
eller motsvarande

¹ För tillträde till samtliga ämnesutbildningar tillkommer dessutom krav på kunskaper i svenska och engelska från tvåårig linje i gymnasieskolan.

konsumt-kunskap
kostkunskap

2-årig konsumtionslinje eller motsvarande
konsumtionslinje gren K åk 1 och 2 alt i åk 2
gren S produktionsteknik eller motsvarande

Normalväg:
2-årig konsumtionslinje

*Miljö- och konsument-
kunskap*

Särskilda förkunskapskrav:
sambällskunskap
matematik
konsumt-kunskap
bostads/miljökunskap

2-årigt obligatoriskt tillval eller motsvarande
2-årigt obligatoriskt tillval eller motsvarande
2-årig konsumtionslinje eller motsvarande
2-årig konsumtionslinje gren K eller mot-
svarande

Normalväg:
2-årig konsumtionslinje

Slöjd

Särskilda förkunskapskrav:
matematik
naturkunskap
teckning

2-årig social linje eller motsvarande
2-årig social linje eller motsvarande
2-årig social linje obligatoriskt tillval eller
motsvarande
2-årig social linje tillval eller motsvarande

slöjd
Normalväg:
2-årig social linje

2.2.7 Antagning och urval

Tillträdet till utbildning av lärare i LUK-ämnena är för närvarande spärrat. Den som genomför studierna har en fullständig lärarutbildning, men studierna skall i framtiden kunna leda till verksamhet inom skilda områden. Den som börjar sina studier i avsikt att bli lärare skall veta att han har möjlighet att fullfölja studierna fram till full lärarberörighet.

Enligt lärarutbildningskommitténs mening bör tillträdet till studier av LUK-ämnena även i framtiden av resursskäl vara spärrat. Kommittén föreslår en spärr vid intagningen till samtliga ämnesstudier i LUK-ämnena. Spärren skall emellertid bara gälla det enskilda LUK-ämnet. Krav skall inte ställas på den studerande att från början bestämma sig för en hel ämneskombination. Han behöver inte heller enligt förslaget vara beredd att inrikta sig på läraryrket. Valet av yrke bör ske successivt med ledning av erfarenheterna under studietiden. Den som från början avser att bli lärare bör emellertid reellt vara tillförsäkrad möjligheter att fullfölja utbildningen. Dimensioneringen av intagningen till studier i LUK-ämnena måste därför till en början bli restriktiv och göras på ett sådant sätt att de studerande som vill bli lärare också kan beredas plats vid lärarhögskolan.

Kommittén hänvisar i fråga om intagning och urval, liksom när det gäller behörighetskraven för tillträde till studier i LUK-ämne, till de principer som anges i riksdagsbeslutet om gymnasieskolans kompetensvärde. Vid urval av behöriga sökande skall alltså som urvalsinstrument användas betyg, studielämplighetsprov och arbetslivserfarenhet. Kom-

mittén föreslår att, vid sidan av det allmänna studielämplighetsprovet, försöksverksamhet inleds med speciella studielämplighetsprov för studier inom ett visst område, i första hand vid urval bland sökande till studier i slöjd och bildkunskap. Kommittén tar i princip avstånd från inträdesprov och arbetsprov av den art som nu förekommer vid intagningen till teckningslärarinstitutet. Sådana prov kan emellertid utgöra ett kompletterande urvalsinstrument i avvaktan på ett speciellt studielämplighetsprov.

Kommittén understryker vikten av att urvalet bland sökande till studier i LUK-ämnena utformas så att man får en bred information om den studerande. Frågan om intagning och urval av sökande till studier i LUK-ämnena måste emellertid lösas i samband med att hela frågan om intagning och urval till högskolestudier får sin lösning.

2.2.8 Ämnesutbildningens uppbyggnad och innehåll

Som gemensamt mål för studierna i LUK-ämnena uppställs att inom en tidsram som medger studium av i regel ytterligare minst ett skolämne inom en filosofie kandidatexamen erbjuda en utbildning som gör det möjligt för den studerande att efter avslutade studier framgångsrikt undervisa i ämnet i de årskurser av grundskola och gymnasieskola där undervisningen i ämnet handhas av lärare med särskild ämnesutbildning samt praktisk-pedagogisk utbildning.

De principer som varit vägledande för utformningen av förslagen till ämnesutbildning kan sammanfattas på följande sätt

1. Utbildning är en ständigt fortgående process, där gränserna mellan förutbildning, grundutbildning och fortbildning kan skifta. Den högre utbildningen är yrkesinriktad.
2. Studierna organiseras så att de väcker intresse för och ger förmåga till kontinuerlig fortbildning som en integrerad del i varje människas yrkesverksamhet.
3. Studierna skall ge både fjärrförberedelse och närförberedelse, dvs. omfatta både en förhållandevis bred basutbildning och en direkt yrkesförberedelse.
4. Studieorganisationen skall ge möjlighet till successiv differentiering och ett sent definitivt yrkesval. Studierna skall alltså utformas så att de kan intressera studerande med skilda preliminära yrkesplaner.
5. Studiegången byggs upp med inslag av "utbytbara studieenheter". Vissa kurser i LUK-ämnena hämtas från andra ämnen. Alternativt kan delar av nya studiekurser i LUK-ämnena infogas i studierna i andra ämnen.
6. Med hänsyn till den begränsade tid som står till förfogande för ämnesstudierna bör en stor del av tiden användas till yrkesinriktade studier, medan den bredare basutbildningen i regel blir kort. Hu-

vudparten av den direkta "närförberedelsen" för läraryrket ges efter ämnesstudierna.

7. Grundstudierna i alla ämnen skall ge möjlighet till viss intressevald specialisering och fördjupning.
8. Färdighetsträningen individualiseras och ger möjlighet till inriktning på olika yrken.
9. Grundstudierna skall ge övning i att lösa enkla uppgifter med tillämpning av vetenskaplig metod.
10. Studierna skall öva de studerande i att skapa kontakt, att uppnå kommunikation. De skall också ge dem förmåga att klart uttrycka sig på svenska.

Till grund för den konkreta utformningen av förslagen till ämnesutbildning har — vid sidan av de principer som redovisats ovan — legat bl. a. två olika analyser utförda av lärarutbildningskommittén, nämligen en läroplansanalys och en befattningsanalys.

Utgångspunkt för ämnesstudiernas uppbyggnad i formellt hänseende har varit nu gällande normalstudieplaner vid filosofisk fakultet. Studieinnehållet i varje ämne har disponerats i studiekurser om sammanlagt 80 poäng utom i dramatik där kommittén presenterar studiekurser om 60 poäng.

Kommittén har inte eftersträvat att åstadkomma likformigt uppbyggda förslag utan har ansett det vara väsentligt att de vägledande principerna ges olika tyngd i olika ämnen. Erfarenheterna från studierna i ett ämne kan komma övriga ämnen tillgodo. Den praktiska utprovningen av de olika förslagen kommer att visa i vilken utsträckning de redovisade principerna är hållbara generellt eller i enskilda ämnen.

I regel ger ett ämne i högskolan utbildning för bland andra lärare i ett eller flera ämnen i grundskola-gymnasieskola. Undantag är ämnena kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap. Dessa båda ämnen tillsammans ger utbildning för hemkunskap och ekonomi i grundskolan samt kostkunskap i gymnasieskolan. Ämnet miljö- och konsumentkunskap ensamt ger dessutom utbildning för skolämnena bostads/miljökunskap och konsumentkunskap. Utbildningen för de nämnda skolämnena har alltså i högskolan uppdelats på två huvudområden, det ena inriktat på kostfrågor, det andra på miljö- och konsumentfrågor. I miljö- och konsumentkunskap finns två parallella studiekurser för den första terminens studier. Den ena kursen är en ren grundkurs för fortsatta studier i ämnet. Den andra utgör påbyggnadskurs för studerande som läst bildkunskap eller slöjd.

Utom förslag till normalstudieplaner för högskoleämnena som kan ge utbildning för de skolämnena som ingår i utredningsuppdraget framläggs också förslag om en studiekurs på 20 poäng i "kost och motion".

I flertalet ämnen föreslås alternativa påbyggnadskurser på 80-poängsnivån. Påbyggnadskurserna ger vid sidan av fortsatta studier i ämnet

också tillfälle till viss vetenskaplig metodskolning genom intressevalda specialarbeten. Några påbyggnadskurser har också ett annat syfte, nämligen att ge direkt närförberedelse för vissa yrken eller arbetsuppgifter.

Förslagen till normalstudieplaner avses — sedan de fastställts — kunna ligga till grund för de lokala studieplanerna. Kommittén förutsätter att planerna blir föremål för kontinuerlig utvärdering och bearbetning. Vetenskapliga rön och praktiska erfarenheter bör fortlöpande få påverka studieplanernas innehåll och utformning.

2.2.9 Den praktisk-pedagogiska utbildningen

I likhet med ämnesstudierna fram till grundexamen utgör den praktisk-pedagogiska grundutbildningen endast ett led i en ständigt fortgående utbildningsprocess i vilken fortbildningen är lika väsentlig som grundutbildningen. Lärarutbildningskommitténs förslag till utformning av den praktisk-pedagogiska grundutbildningen utgår från detta förhållande. Förslaget innebär emellertid en utökning av denna grundutbildning för blivande ämneslärare såväl i fråga om omfattningen i dess helhet som i fråga om de lärarledda studierna i pedagogik-metodik.

Grundläggande för utformningen av förslaget till studieplan har varit strävan att integrera de tre komponenterna pedagogik-metodik-praktik under hela utbildningen. Därigenom bör målet för skolans verksamhet — den enskilda elevens personliga utveckling — och det enskilda ämnets, den enskilda lärarens uppgift, när det gäller att uppnå målet, kunna belysas klart.

Den förstärkning kommittén föreslår i utbildningen utgörs av arbetslivserfarenhet från annat område än skolan, lärrinriktad yrkesförberedelse och ökad tid för lärarledda studier. Arbetslivserfarenheten skall omfatta ett år efter gymnasieskolan men före inträdet i lärarhögskolan. Den skall ge de blivande ämneslärarna god erfarenhet av skilda sociala miljöer och gemenskaper. På längre sikt bör enligt kommitténs uppfattning alla blivande lärare ha en tids arbetslivserfarenhet mellan gymnasieskolan och lärarutbildningen. Den lärrinriktade yrkesförberedelsen skall ske parallellt med ämnesstudierna och ge de studerande en uppfattning om skolan som arbetsplats och om de egna förutsättningarna för läraryrket. Den skall på så sätt vara ett hjälpmedel i ett väl genomtänkt yrkesval samtidigt som den utgör en början på den egentliga lärarutbildningen. Den ökade tiden för lärarledda studier i pedagogik-metodik skall medge en mera inträngande behandling av viktiga moment i dessa studier. Kursomfånget föreslås alltså inte öka, endast den tid som anslås till studierna.

För tillträde till studierna vid lärarhögskolan skall enligt förslaget krävas dels avlagd filosofie kandidatexamen i minst två ämnen som kan ge behörighet till lärtjänst, dels genomgången lärrinriktad yrkesförbe-

redelse, dels minst ett års arbetslivserfarenhet från annat område än skolan inhämtad efter avgången från gymnasieskolan.

Den praktisk-pedagogiska grundutbildningen för blivande lärare består av två led. Det första ledet är den lärarinriktade yrkesförberedelsen, som ges parallellt med ämnesstudierna. Den omfattar sammanlagt åtta veckor och fördelas med två veckor per termin på fyra av de fem sista terminerna av ämnesstudierna. Yrkesförberedelsen förläggs till grundskola-gymnasieskola och består av dels praktik inom skolans olika verksamheter, dels 50 timmar lärarledda studier i pedagogik-metodik. Undervisningen meddelas av lektorer från lärarhögskolan och rektor, lärare m. fl. befattningshavare i praktikskolan. Det andra ledet i den praktisk-pedagogiska utbildningen är ett års studier vid lärarhögskola, uppdelade på 16 veckors studier i pedagogik-metodik och 24 veckors praktik i skolor. De tre komponenterna varvas med varandra under hela året och integreras i behandlingen av de olika momenten i studieplanen. Studierna i pedagogik-metodik har dock större omfattning i början och praktiken under den senare delen av utbildningen. Den lärarledda undervisningen i pedagogik-metodik omfattar 240 timmar under lärarhögskoleåret, sammanlagt i grundutbildningen alltså 290 timmar. Av praktiken fullgörs de sista 16 veckorna som praktikanttjänstgöring. Praktiken föreslås så långt möjligt bli förlagd till ett område inom pendlingsavstånd från lärarhögskolan.

2.2.10 Fortbildning och vidareutbildning

Lärarutbildningskommittén diskuterar olika slag av fortbildning för lärare dels i det dagliga arbetet, dels genom särskilda åtgärder. För lärare i LUK-ämnen är fortbildningsmöjligheterna i regel mindre gynnsamma än för lärare i andra ämnen. En förstärkning av fortbildningen för de förstnämnda lärarna är nödvändig. Även andra än de nu vanliga formerna bör prövas.

Väsentligt är att den första tjänstgöringen efter genomgången grundutbildning utformas som en direkt fortsättning på denna utbildning. Uppgiften att föra in den nyutbildade läraren i skolarbetet åvilar i första hand rektor, studierektor och huvudlärare men även kollegerna i ett lärarlag eller i annan form av samverkan medverkar.

Kontakt mellan grundutbildning och fortbildning är nödvändig och bör ske genom att lärarhögskola och ämnesinstitutioner i högskolan engageras i fortbildningen. Därigenom skapas också förutsättningar för en växelverkan mellan det allmänna skolväsendet och den högre utbildningen som kan komma hela lärarutbildningen till godo.

Vid övergången till det föreslagna utbildningssystemet för lärare i LUK-ämnen måste olika slag av kompletterade utbildning erbjudas de nu verksamma ämneslärarna både i det egna ämnet och i andra ämnen.

Studier i LUK-ämne bör kunna ingå i vidareutbildning för mellan-stadielärare. Studierna bör omfatta studiekurser om det poängtal som krävs för behörighet till lärartjänst i resp. ämne.

2.2.11 Bedömning och betygsättning

Beträffande ämnesutbildningen anser lärarutbildningskommittén att i huvudsak samma riktlinjer skall gälla vid bedömning och betygsättning i LUK-ämnena som beträffande studier i andra ämnen vid filosofisk fakultet. En viss modifiering av bestämmelserna om bedömning av kurser om två poäng anses emellertid motiverad med hänsyn till LUK-ämnenas speciella karaktär. Kommittén understryker också vikten av integrerad bedömning eller integrerade prov och gemensamt sätta "samlingsbetyg". Vidare föreslås att bestämmelserna i kungörelsen om utbildning vid de filosofiska fakulteterna i avvaktan på en översyn av betygssystemet kompletteras med anvisningar om hur många procent av de studerande som bör tilldelas betygen godkänd och väl godkänd.

I och med att den praktisk-pedagogiska utbildningen för blivande lärare i LUK-ämnena förläggs till lärarhögskolornas ämneslärarlinje finner kommittén det naturligt att bedömning och betygsättning sker på samma sätt och efter samma grunder som inom denna linje i övrigt. Vid ämneslärarlinjen ges nu betyg dels i pedagogik, dels i lärarskicklighet. Frågan om betyg i lärarutbildningen är under utredning inom SÖ. Kommittén understryker att utbildningen i pedagogik-metodik-praktik skall integreras och föreslår därför att SÖ i samband med sin översyn av betygsättningssystemet även tar upp frågan om hur många betyg som skall ges och vilka som skall delta i betygsättningen.

2.2.12 Forskning, forskarutbildning och forskningsanknytning

I fråga om forskningsanknytning, tillträde till forskarutbildning och dimensionering av forskningen förutsätter lärarutbildningskommittén att samma regler skall gälla för all högre utbildning i det framtida högskoleväsendet.

Enligt den föreslagna utformningen av ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning för blivande lärare i LUK-ämnena får de studerande redan i grundstudierna tillfälle att öva sig i vetenskaplig metod. Studerande som inhämtat studiekurser om 80 poäng i något av ämnena barn- och ungdomskunskap, bildkunskap, idrott, kostkunskap, miljö- och konsumentkunskap, musik och slöjd eller 60 poäng i dramatik föreslås vara behöriga att antas till forskarutbildning under förutsättning att de utfört ett självständigt arbete av elementär vetenskaplig art. Det skall också finnas möjligheter för personer med hittillsvarande lärarutbildning och i övrigt lämpliga kvalifikationer att genomgå forskarutbildning.

Vid uppbyggandet av forskarutbildning i LUK-ämnena är det nödvän-

digt att samarbeta med besläktade ämnen och ämnesinstitutioner. Kommittén anger vissa exempel på samverkansmöjligheter för de olika ämnena.

Vad gäller den undervisningsmetodiska forskningen och forskarutbildningen finner kommittén det naturligt att denna sker i samverkan mellan en eller flera ämnesinstitutioner, de pedagogiska institutionerna och det lokala skolväsendet.

2.2.13 Lärartjänst och behörighet

För behörighet till lärartjänst i LUK-ämne och annat ämne skall enligt lärarutbildningskommittén krävas studiekurser i minst två ämnen om tillsammans 120 poäng, dvs. filosofie kandidatexamen. Vidare skall krävas examen från lärarhögskolas ämneslärarlinje. Tjänstebenämningen bör vara adjunkt.

I LUK-ämnet krävs studiekurser om 80 poäng för ämnena kostkunskap och textilkunskap, 60 poäng för ämnena barnkunskap, barn- och ungdomskunskap, familjekunskap, gymnastik, hemkunskap, musik och teckning samt 40 poäng för ämnena bostads/miljökunskap, dramatik och konsumentkunskap.

Förslaget till ämnesutbildning och behörighet till lärartjänst innebär i flertalet fall, att samma utbildning krävs i LUK-ämnet oavsett i vilken skolform och på vilket stadium läraren skall undervisa. Kommittén föreslår att adjunktstjänster i ämneskombination vari LUK-ämne ingår inrättas vid skolväsendet i en kommun och att tjänstgöringen tills vidare förläggs helt eller huvudsakligen till viss skolenhet.

Kommittén föreslår vidare att en ny typ av lektorstjänst inrättas. Innehavarna av dessa tjänster skall vid sidan av egen undervisning svara för eventuellt lokalt pedagogiskt utvecklingsarbete och sköta kontakterna med den regionala ledningen av forsknings- och utvecklingsarbetet i ämnet eller ämnesgruppen i fråga. Lektorstjänster i LUK-ämne eller ämnesgrupp inrättas vid skolväsendet i kommunen utan att knytas till viss skolform.

2.2.14 Dimensionering

För närvarande är tillträdet till utbildning av lärare i LUK-ämnena spärrat. Lärarutbildningskommittén föreslår att utbildningen i LUK-ämnena även i framtiden främst av resursskäl skall vara spärrad. Spärren skall emellertid enligt förslaget bara gälla det enskilda LUK-ämnet. Krav skall inte ställas på den studerande att från början bestämma sig för en hel ämneskombination. Han behöver inte heller vara beredd att inrikta sig på läraryrket. Valet av yrke skall enligt förslaget ske successivt med ledning av erfarenheterna under studietiden. Den som från början avser att bli lärare bör emellertid vara tillförsäkrad möjligheten att fullfölja utbildningen. Dimensioneringen av intagningen till studier

i LUK-ämnen måste därför till en början bli restriktiv och göras på ett sådant sätt att de studerande som vill bli lärare också kan beredas plats vid lärarhögskola.

Kommittén har vid sina ställningstaganden då det gäller dimensioneringen utgått från av SÖ gjorda beräkningar av lärarbehovet i LUK-ämnena. Eftersom dessa beräkningar bygger på nuvarande förhållanden och alltså avser ettämneshärare i LUK-ämnen har en bedömning gjorts av vilka förändringar av utbildningsbehovet som kan följa av utredningens förslag. Den största förändringen föranleds av införandet av flerämnestjänster i LUK-ämnena.

SÖ beräknade det årliga utbildningsbehovet för uppnående av balans vid vart och ett av prognosåren 1980, 1985, 1990 och 2000.

Kommittén anser att utbildningen bör dimensioneras så att man snarast möjligt täcker den lärarbrist, som nu finns i flera LUK-ämnen. Av bl. a. organisatoriska och ekonomiska skäl är det emellertid angeläget att undvika kraftiga variationer i intagningen. Kommittén har därför i förslagen till dimensionering av utbildningen utgått från det beräknade utbildningsbehovet för balans år 1985. I följande sammanställning redovisas förslag till intagning i olika ämnen.

Beräknad intagning

Högskoleämne	Intagning till ämnes- utbildning	Intagning till praktisk-pedago- gisk utbildning
Barn- och ungdomskunskap	80 ¹	40
Bildkunskap	300	270
Dramatik	300	20
Idrott	300 ²	200
Kostkunskap	350 ³	270
Miljö- och konsumentkunskap	300	
Musik	300	270
Slöjd	350 ⁴	315
S:a		1 385

¹ Inkl. utbildning för andra yrken inom det sociala området, t. ex. socialpedagoger.

² Inkl. utbildning för idrottsledare m. fl.

³ Inkl. utbildning för dietister m. fl.

⁴ Därav 200 i textilslöjd och 150 i trä- och metallslöjd.

2.2.15 Lokalisering

Läraryttningskommittén har i fråga om lokaliseringen samrått med 1968 års utbildningsutredning (U 68). Kommittén har varit ense om att en viss decentralisering av läraryttningsutbildningen av flera skäl är önskvärd.

Kommittén har i sina förslag till lokalisering av LUK-ämnesutbildning till andra orter än dem som nu har sådan utbildning låtit främst pedagogiska och utbildningspolitiska lokaliseringssynpunkter vara väg-

ledande. Kommittén anser att en viss decentralisering av flera skäl är önskvärd men har i regel inte föreslagit avveckling av existerande utbildningsenheter. De orter dit utbildning i LUK-ämnen förläggs bör ha ett visst utbud av utbildning i andra ämnen, som kan förbereda för lärarbanan. I detta utbud bör helst ingå ämnen som kan kombineras med LUK-ämnena. Kommittén finner det vidare angeläget att de studerande så långt möjligt kan fullfölja hela sin lärarutbildning på samma ort. Endast på de större högskoleorterna blir det möjligt att ge ett relativt allsidigt urval av högre utbildning. På mindre orter bör utbildning i näraliggande ämnen ges på samma ort. Utbildning i ämnen som kan leda till lärarbehörighet bör i regel erbjudas på orter som också kan ge praktisk-pedagogisk utbildning.

En sammanfattning av förslagen beträffande ämnesutbildningens lokalisering lämnas i följande tabell.

Ämnesutbildningens lokalisering

Ämne	Ort	Årlig intagning	
Barn- och ungdomskunskap	Malmö	24	
	Umeå	24	
	Uppsala	24	
Bildkunskap	Göteborg	72	
	Kalmar	72	
	Stockholm	144	
Dramatik	Göteborg	ca 300	
	Lund		
	Stockholm		
	Uppsala		
Idrott	Luleå-området	48	
	Stockholm	120	
	Örebro	120	
Kostkunskap a)	Göteborg	a) 144	b) 144
Miljö- och konsumentkunskap b)	Umeå	96	72
	Uppsala	96	72
Musik	Göteborg	96	
	Luleå-området	48	
	Malmö	72	
	Stockholm	72	
Slöjd	Göteborg	120	
	Linköping	120	
	Umeå	96	

I fråga om den praktisk-pedagogiska utbildningen innebär förslaget en ökning av den årliga intagningen vid lärarhögskolorna med ca 700 lärarkandidater. Denna ökning möjliggör inrättande av ämneslärarlinjer på ytterligare några orter utöver de som f. n. finns. Kommittén utgår från att med en viss uppdelning av ämneskombinationer mellan lärarhögskolorna bör 150 intagningsplatser kunna utgöra riktpunkt vid inrättandet av nya ämneslärarlinjer. Tillskottet av studerande skulle möjliggöra

inrättande av två eller tre sådana linjer. Utredningen föreslår att ämneslärarlinjer inrättas vid lärarhögskolorna i Kalmar, Karlstad och Luleå.

Fördelningen av intagningen i olika ämneskombinationer ankommer på den centrala verksmyndigheten och måste göras med hänsyn till årligen reviderade detaljberäkningar av lärarbehov och utbildningsresurser.

2.2.16 Utbildningens ledning, personal m. m.

I betänkandet föreslås att ledningen och förvaltningen vid LUK-ämnenas institutioner i princip skall vara organiserad på samma sätt som vid övriga ämnesinstitutioner vid universitet och högskolor. De uppgifter som enligt nuvarande universitetsstadga åligger prefekt och studierektor läggs enligt förslaget på en och samma befattningshavare, kallad institutionsföreståndare. Vidare föreslås inrättande av bl. a. tio tjänster som studievägledare vid de blivande ämnesinstitutionerna i LUK-ämnena.

I den nya organisationen för ämnesutbildning i LUK-ämnena föreslås två typer av tjänster för undervisande personal, nämligen lektorer och adjunkter. Vid ämnesinstitutionerna föreslås vidare tjänster för forskning och forskarutbildning. Med hänsyn till studerandeantalet bör enligt förslaget finnas ca 20 docent- eller forskarassistenttjänster i LUK-ämnena. På längre sikt bör även professurer inrättas i samtliga dessa ämnen.

Lärarytbildningskommittén föreslår att lärarhögskolornas ledning förstärks med tjänster som biträdande utbildningsledare på ämneslärarlinjen. En av de främsta arbetsuppgifterna för dessa befattningshavare skall vara planering och administration av den lärarinriktade yrkesförberedelsen och praktiken under lärarhögskoleåret.

På den kommunala sidan skall enligt förslaget finnas en särskild kontaktman som svarar för administrationen av det kommunala skolväsendets uppgifter i fråga om all lärarpraktik. Denna befattningshavare kan vara en lärare med särskilt arvode eller en befattningshavare vid skolförvaltningen.

Närmast för klasslärarlinjens behov finns vid lärarhögskolorna redan nu institutioner i bild- och formarbete, gymnastik och musik. Då praktisk-pedagogisk utbildning för ämneslärare i gymnastik, musik och teckning införs, bör dessa institutioner kunna utvecklas, så att de kan rymma utbildning i metodik även på ämneslärarlinjen. För övriga LUK-ämnena bör enligt förslaget nya institutioner i metodik inrättas. De uppgifter för institutioner i metodik m. m. som nu föreskrivs i lärarhögskolestadgan bör utvidgas till att gälla även de nyinrättade institutionerna i LUK-ämnena. Institutionerna skall närmast under rektor ledas av en institutionsföreståndare och av ett institutionskollegium.

2.2.17 *Kostnader*

Lärarytbildningskommittén redovisar kostnaderna för den föreslagna ämnesutbildningen och den praktisk-pedagogiska utbildningen för lärare i LUK-ämnena, kostnaden för lärarinriktad yrkesförberedelse m. m. för andra ämneslärare, samt vissa kostnader för forskning och forskarutbildning i LUK-ämnena. Kostnaderna för inrättande av adjunks- och lektorstjänster vid det kommunala skolväsendet redovisas inte, liksom inte heller kostnaderna för vidareutbildning av nu verksamma ett-ämneslärare.

Kommittén beräknar att den föreslagna reformen för flertalet ämnen inte medför några kostnadsökningar. Ett undantag utgör utbildningen av lärare i idrott, som blir dyrare än motsvarande utbildning i dag. För ämneslärarytbildningen i dess helhet innebär förslaget en kostnadsökning på ca 4 milj. kr. Kostnaden för docent- och forskarassistenttjänster i LUK-ämnena beräknas till ca 1,5 milj. kr.

2.2.18 *Genomförande*

Lärarytbildningskommittén föreslår att reformen beträffande utbildning av lärare i LUK-ämnena genomförs med början den 1 juli 1975.

En central fråga i samband med övergången till den nya utbildningen är vilka konsekvenser reformen kommer att få för dem som är verksamma inom det berörda området, när reformen börjar genomföras. Kommittén anser att de rektorer, lärare och andra som är anställda inom seminarier, fackhögskolor och andra enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnena så långt möjligt bör få välja om de vill tillträda tjänster inom den nya organisationen eller om de med bibehållna förmåner önskar gå över till tjänster i det allmänna skolväsendet. Enligt förslaget kommer nuvarande lärare i grundskola och gymnasieskola att erbjudas möjlighet till vidareutbildning, om de önskar skaffa sig behörighet för de nya två- eller treämnestjänsterna. Vidare föreslås att LUK-ämneslärarna genom allmän fortbildning skall få ingående kunskap om reformen och innehållet i den nya utbildningen.

Frågor om inrättande av nya tjänster och villkoren för dessa samt om de anställdas kvarstående i innehavd tjänst resp. övergång på ny tjänst, fortbildning, vidareutbildning m. m. förutsätts bli föremål för förhandlingar.

Särskilda åtgärder bör vidtas för att under en övergångstid reglera studerandebeläggning och/eller årligt utsläpp av färdigutbildade lärare i hemkunskap och motsvarande ämnen i gymnasieskolan, trä- och metallslöjd samt teckning.

Inrättande av nya ämnesinstitutioner och ämneslärarlinjer föreslås ske successivt.

Omfattningen av arbetslivserfarenhet och lärarinriktad yrkesförberedelse måste under en övergångstid bedömas efter särskilda grunder.

I samband med övergången till den nya utbildningen måste information lämnas till organisationer, lärare och andra befattningshavare samt till studerande. Kontakter måste vidare tas med arbetsmarknadens organisationer, med arbetsmarknadsmyndigheterna och med enskilda kommuner om förverkligandet av vissa av kommitténs förslag.

2.3 Remissyttranden

2.3.1 Översikt över remissyttrandena

Lärarytbildningskommitténs förslag till reformering av lärarytbildningen i de av utredningen behandlade ämnena tillstyrks helt av följande myndigheter och organisationer: *styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, LO och SSU*. Ett stort antal remissinstanser tillstyrker förslaget i dess huvuddrag. Somliga av dessa anser att kommittén borde ha lämnat större möjligheter att bibehålla ettämneslärare i LUK-ämnena. Några andra remissinstanser befarar att den förkortade studietiden i LUK-ämnet kommer att medföra en försämrad kvalitet för dessa lärare.

Förslaget avvisas helt av en grupp remissinstanser som framför allt har intresserat sig för tekningsämnet. Dessa instanser anser att den föreslagna studietiden medför en försämring av utbildningens kvalitet som inte kan accepteras.

2.3.2 Ettämnesutbildning — flerämnesutbildning

Förslaget att studier i något av utredningsämnena regelmässigt skall kombineras med studier i ytterligare något skolämne för studerande som siktar till att skaffa sig behörighet som lärare accepteras helt av *Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, LO, TCO, styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna, Elevförbundet, SSU, länsstyrelserna i Göteborg och Bohus län, Kalmar län och Kronobergs län, Stockholms läns landsting och Stockholms skoldirektion*.

Ett stort antal remissinstanser anser att man inte på en gång bör införa endast tvåämnesutbildning och tvåämnestjänster, utan att ettämnesutbildning och ettämnestjänster bör behållas som reguljära alternativ. Ett huvudsyfte med tvåämnesutbildning och tvåämnestjänst är den ökade elevkännedomen. Den erhålls naturligtvis endast om läraren undervisar samma elever i båda sina ämnen. *SÖ* pekar på de organisatoriska svårigheterna att bereda tvåämnesläraren undervisning i båda ämnena i samma klass.

SÖ och *SIA* menar att en viss del av lärarna i LUK-ämnena bör utbildas och anställas som ettämneslärare. Dessa bör då regelmässigt erhålla utbildning även för andra aktiviteter i anslutning till skolan än

undervisning, t. ex. kurativa och andra sociala uppgifter, ungdomsledarskap och fritidsverksamhet samt viss administrativ verksamhet. *Svenska facklärarförbundet* anser att ettämneshutbildning för skolans behov inte kan bli aktuell om kompetensen bara avser ett ämne, utom i de fall då detta har stark anknytning till andra utbildningsområden t. ex. kommunal musikskola.

Dramatiska institutet menar att utredningen borde ha undersökt möjligheterna att utnyttja LUK-lärarnas kompetens i det kommunala kulturlivet, fritidsverksamhet etc. *Kooperativa förbundet (KF)* befarar att lärare med t. ex. konstnärlig eller praktisk bakgrund i mindre grad kommer att söka till lärarutbildning om förslaget genomförs. *Svenska teaterförbundet* anser att den studerande själv bör kunna avgöra om han endast vill undervisa i ett ämne. Beträffande dramatikområdet menar förbundet att det med tanke på kulturrådets betänkande är rimligt att anta att den kommunala verksamheten kommer att växa i omfattning både för vuxna och barn. Detta borde medföra stora möjligheter att kombinera lärartjänst med andra uppgifter inom kommunen. Även *konsumenverket* anser att man bör utbilda ettämneshutbildare som kan kombinera tjänstgöring inom och utom skolväsendet. En lärare i konsumentkunskap kan t. ex. samtidigt vara kommunal konsumentsekretär. Skolans kontaktytor med de övriga samhällssektorerna skulle därigenom ökas. *Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening* som i princip är positiv till tvåämnesutbildning föreslår att en lärare med ettämneshutbildning genom smidig organisation kan få sitt timantal för tjänst fyllt genom timmar till förfogande, frivillig undervisning, vuxenundervisning m. m.

Flera remissinstanser som i princip tillstyrker utredningsförslaget befarar att tvåämnesutbildningen medför att studietiden i LUK-ämnet blir alltför kort, och att färdighetsträningen därmed riskerar att bli för begränsad. Till de remissinstanser som är tveksamma inför studietidens längd hör *kulturrådet*, *RRV*, *Riksförbundet Hem och Skola*, *slöjd-lärarseminariet*, *statens dansskola i Stockholm*, *SAF* och *teater- och musikrådet*.

UKÄ, *SACO* och *SFS* pekar på risken att antalet lärartjänster i kombinationer inom nuvarande ämnesområden vid de filosofiska fakulteterna kraftigt skärs ned om förslaget genomförs. *SACO* framhåller att organisationen inte kan acceptera att en förbättring för en grupp sker till priset av arbetslöshet för andra lärargrupper med ämneskombinationer som omfattar ämne/n som föreslagits ingå i LUK-kombinationer.

Några remissinstanser och organisationer avstyrker helt förslaget om tvåämnesutbildning med motivering att den föreslagna studietiden medför en oacceptabel försämring av utbildningens kvalitet. Till dessa organisationer hör *Akademien för de fria konsterna och konsthögskolan*, *konstnärsutbildningssakkunniga*, *Konstnärliga och litterära yr-*

kesutövaress samarbetsnämnd, Konstnärernas riksorganisation, statens scenskola i Stockholm, Teckningslärarnas riksförbund och Teckningslärarnas och TI-elevernas förening.

2.3.3 Studieorganisation

UKÄ tillstyrker att utbildningen i de av utredningen behandlade ämnena sker inom högskolans ram, att ämnesstudierna byggs upp med studiekurser om 20, 40 eller 60 poäng, samt att den praktisk-pedagogiska utbildningen byggs ut till två terminer och förläggs till lärarhögskola. UKÄ är i princip positiv till den lärarinriktade yrkesförberedelsen, men anser att det f. n. inte är möjligt att överblicka de praktiska konsekvenserna av ett genomförande.

SÖ stöder utan reservationer förslaget att förlägga ämnesstudierna före och organisatoriskt skilda från den praktisk-pedagogiska utbildningen, samt att ämnesstudierna för att ge lärarbehörighet skall omfatta 120 studiepoäng. SÖ biträder i princip förslaget om en lärarinriktad yrkesförberedelse som skall vara insprängd i tiden för ämnesstudierna.

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna anser det värdefullt att lärarutbildningskommittén i den framtida utbildningen vill infoga och vidareutveckla vissa positiva faktorer i varvningen med fyra komponenter. En avgjord fördel med den nuvarande utbildningen vid gymnastik- och idrottshögskolorna är möjligheten att på ett mycket tidigt stadium uppleva skolan och pröva på hur det är att vara lärare. Det ger en motivation för den fortsatta utbildningen som inte nog kan uppskattas. Därtill kommer möjligheten för den som upptäcker att hon/han satsat på fel häst att sadla om i tid. Även *Landstingsförbundet*, *SACO* och *SFS* tillstyrker att studier i LUK-ämnena samordnas med studier vid filosofisk fakultet. SFS anser dock att man skall bevara fördelarna med seminarieformen genom att söka bibehålla möjligheterna till intensiv samverkan mellan ämnesteoriundervisning, metodikstudier och praktik.

TCO finner lärarutbildningskommitténs ställningstagande ändamålsenligt med hänsyn till direktiven och önskvärdheten av att lärare som skall verka i samma skolformer har en gemensam referensram. Kommittén har varit bunden av den snävt tilltagna tidsramen för utbildningen. Enligt TCO hade det varit rimligare att kommittén fått arbeta fram ett förslag till tjänstekonstruktion och utbildning som motsvarar skolans krav och att tidsramen för utbildningen anpassats därefter. TCO har i sitt yttrande föreslagit att en utredning tillsätts med uppgift att företa en översyn av all lärarutbildning. Möjligheten att utforma en lärarutbildning med fyra komponenter varvade bör inte uteslutas i en kommande utredning. Kommitténs förslag är i hög grad inriktat på att studierna skall genomföras i en följd. TCO fäster emellertid stor vikt vid att individen ges möjlighet att varva utbildning och yrkesverksamhet bl. a. av det skälet att tidigare yrkesverksamhet kan

ge högre motivation i studierna och att risken för felaktigt yrkesval minskar. Av samma skäl ser TCO positivt på den lärarinriktade yrkesförberedelse som föreslås ligga parallellt med ämnesförberedelsen.

Facklärarförbundet delar i princip kommitténs uppfattning om de pedagogiska nackdelarna med en varvning med fyra komponenter. Flera av dessa nackdelar skulle dock enligt förbundets mening kunna undanröjas i en reformerad lärarutbildning. En reform grundad på kommittéförslaget kan emellertid inte uppskjutas så länge att möjligheten att i en framtid utforma en för all lärare klart yrkesinriktad utbildning med fyra komponenter varvade blir föremål för utredning och beslut. Facklärarförbundet tillstyrker därför att den praktisk-pedagogiska utbildningen huvudsakligen skall ske efter avslutade ämnesstudier. Facklärarförbundet tillstyrker också att lärarinriktad yrkesförberedelse bör ske parallellt med ämnesstudierna.

Elevförbundet, konsthögskolan, organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS), SAF, Svenska Teaterförbundet, Teckningslärarnas riksförbund och Teckningslärarnas och TI-elevernas förening tar avstånd från den föreslagna studieorganisationen.

SAF ställer sig tveksam till kommitténs påstående att en hög procent av de studerande inom flertalet LUK-ämnesutbildningar skulle vara bättre betjänta av en utbildning med annat innehåll och annan studieorganisation. Det är, enligt *SAF*, rimligt att anta att en överväldigande majoritet av dem som studerar LUK-ämnena planerar att bli lärare. Därför skulle en utbildning av "seminarietyp" vara att föredra. Kommittén borde i så stor utsträckning som möjligt försöka ta till vara de kvaliteter som finns i "seminariemodellen". I övrigt har *SAF* dock ingen erinran mot den principiella uppläggnings av studieorganisationen.

Konsthögskolan anser att övningslärare bör få en varvad utbildning, där de metodologiska aspekterna kan läggas på själva ämnesområdet, alltså en seminarieutbildning av den typ som nu finns på teckningslärarinstitutet. En sådan utbildning har dessutom enligt konsthögskolan karaktär av metodutveckling och forskning i motsats till LUK-modellernas radbandsundervisning.

Teckningslärarnas och TI-elevernas förening och Teckningslärarnas Riksförbund kräver att nuvarande seminariemodell får finnas kvar och att studerande och lärare ges möjlighet att fortsätta att vidareutveckla den. Teckningslärarnas riksförbund anför vidare:

De avgörande skälen till varför en varvad lärarutbildning är överlägsen den modell utredningen förordar är att inriktningen mot lärarrollen hela tiden är aktuell och detta positivt påverkar ämnesstudierna. Praktiken ger en realistisk bakgrund till ämnesstudierna och en oumbärlig möjlighet att kontinuerligt pröva de teoretiska kunskaperna. Lärare och studerande kan därigenom fortlöpande förändra utbildningen mot bakgrund av de krav läraryrket ställer.

Även *Elevförbundet* anser att det vore ett misstag att lägga metodik- och pedagogikundervisningen i slutet av undervisningen i stället för att integrera den i utbildningen i de olika ämnena.

Enligt *OMUS* mening är det i högre grad än för andra ämnen naturligt att kombinera ämnesundervisningen i musik med information om olika slag av tillämpningar i konkreta undervisningssituationer. *Svenska teaterförbundet* anser att skälen för en varvning med fyra komponenter är tungt vägande, och att skälen mot en varvad utbildning inte är av intresse när det gäller dramatikutbildningen. Då en studerande bestämmer sig för att studera dramatik har han därigenom redan gjort ett yrkesval, eftersom möjligheterna är små att utanför skolan få mer än halvtidstjänst.

2.3.4 Ämneskombinationer och utbildningslinjer

Av de remissinstanser och organisationer, som yttrat sig om detta avsnitt, instämmer somliga i utgångspunkterna för lärarutbildningskommitténs förslag till ämneskombinationer, även om de kan ha invändningar mot vissa kombinationer.

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna finner det tillfredsställande att kommittén vänt sig direkt till lärarna med en enkät angående deras intressen i fråga om ämneskombinationer. Att man sedan av rent praktisk-organisatoriska skäl måste begränsa antalet kombinationer finner styrelsen rimligt, likaså att man vid valet av kombinationer tagit hänsyn till möjligheterna av samverkan mellan ämnen i skolan.

Även *TCO* finner det nödvändigt att man begränsar antalet kombinationer med hänsyn till möjligheterna att få tjänst efter avslutad utbildning. Enligt *TCO* verkar dock vissa av de föreslagna ämneskombinationerna ha ett tämligen begränsat timunderlag. *Facklärarförbundet* stöder utredningens uppfattning om vilka faktorer som bör beaktas vid kombination av ämnen. Enligt förbundets mening är emellertid de ämneskombinationer som lärarutbildningskommittén föreslagit alltför begränsade. Kommittén har t. ex. undvikit att föreslå ämneskombinationer mellan utredningsämnena, samt kombinationer med yrkesbetonade ämnen i gymnasieskolan.

SÖ är däremot kritisk mot kommitténs sätt att resonera och vikta de olika kriterierna för förslagen till kombinationer av ämnen i tjänster och utbildningslinjer. Det hade enligt *SÖ*:s bedömning varit mer naturligt att söka sig fram till förslag om ämneskombinationer efter i huvudsak följande resonemang:

För skolan finns formulerat ett mål. Läroplanerna beskriver den organisation som skolan skall använda sig av för att uppnå målet. Där anges i vilka ämnen undervisningen skall vara organiserad, och där anges också i vilka konstellationer dessa ämnen främst skall samverka för att målet skall uppnås. Självfallet är varken skolans mål eller dess läroplaner oföränderliga, men det bör ändå vara i dessa planer man

tar sin utgångspunkt då man söker de lämpliga resurserna för skolans verksamhet. Den främsta resursen är lärarna. Deras utbildning bör då utformas med utgångspunkt i skolans behov Om de studerande som avser att bli lärare erbjuds kombinationer av ämnen för sina studier som överensstämmer med skolans behov, finns det anledning att förmoda att dessa kombinationer skall tillfredsställa de studerandes egna intressen och deras krav att med relativt stor trygghet kunna investera i sina studier med skälig förhoppning att senare kunna finna användning för sin examen Innan ämneskombinationer slutligen fastställs och ett utbildningssystem av den typ utredningen föreslår genomförs, måste undersökningar göras i syfte att fastställa de från pedagogiska och administrativa synpunkter nödvändiga och tillräckliga villkoren för att kunna bereda lärarna tjänster. Dessa överväganden bör då i högre grad än vad som varit fallet inom lärarutbildningskommittén inrymma kombinationer av LUK-ämne plus LUK-ämne och kombinationer av LUK-ämne plus yrkestekniskt ämne.

Enligt utredningsdirektiven bör en allmän utgångspunkt vara att de i en kombination ingående ämnen skall stödja varandra, dvs. närbesläktade ämnen bör i första hand kombineras. *UKÄ* och *SACO* ifrågasätter att de utbildningslinjer som föreslås i betänkandet tillgodoser detta krav. *SACO* anser det med hänsyn härtill tveksamt om skolans mål i nämnvärd grad främjas av att LUK-lärarna blir tvåämneslärare i icke”stödjande” ämneskombinationer. *SACO* anser vidare att arbetsmarknadssituationen måste tillmätas en långt större vikt än vad som gjorts i utredningen. Enligt *SACO*:s mening får inte ett genomförande av utredningens förslag skapa ett utbildningssystem, som medför att möjligheterna till lärarutbildning i kombinationer med enbart teoretiska ämnen försvinner.

AMS pekar på risken för att rekryteringen till vissa LUK-ämnen förändras så, att personer med konstnärliga intressen inte kommer att söka till en utbildning som också kräver studier inom helt andra ämnesområden. I så fall kan enligt *AMS* en utarmning av lärarkåren i de konstnärligt betonade ämnena ske. Kombinationen bildkunskap och slöjd kan dock tilltala många med intresse för kreativ verksamhet.

Slöjdlärarseminariet föreslår att textilslöjd och trä- och metallslöjd kombineras. Enligt seminariet uppfyller den kombinationen direktivens krav att ämnena bör stödja varandra. Vidare skulle en sådan kombination ge större möjligheter till tjänsteunderlag, elever och lärare skulle kunna följas åt termin efter termin. Kombinationen skulle vara befrämjande för en naturlig inställning till de båda slöjdarternas egenart och ge bättre möjligheter till integration mellan dessa.

Kollegiet vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm och *statens scenskola i Göteborg* föreslår bl. a. att gymnastik och dramatik skall kunna kombineras.

OMUS föreslår i sitt yttrande att den studerande skall välja sin ämneskombination redan vid ämnesstudiernas början och att antalet plat-

ser inom kombinationen vid lärarhögskolorna skall anpassas till arbetsmarknadens behov. Mot bakgrund härav anser OMUS att antalet kombinationer med musik med fördel kan utökas.

De remissinstanser som helt avstyrker förslaget om tvåämnesutbildning accepterar naturligtvis inte heller utredningens förslag till ämneskombinationer och utbildningslinjer.

2.3.5 Behörighetskrav för tillträde till studier i LUK-ämnena

De flesta remissinstanser som yttrat sig om behörighetskraven instämmer i att studier i utredningsämnena liksom i andra universitetsämnena bör grunda sig på genomgången tvåårig gymnasieskola. Liksom i andra ämnena bör betyg i engelska och svenska från tvåårig gymnasielinje fordras.

Förslaget om att minst ett års erfarenhet av förvärvsarbete efter gymnasieskolan skall vara särskilt behörighetskrav för tillträde till lärarhögskolas ämneslärarlinje tillstyrks av *Elevförbundet*, *KF*, *Kommunförbundet*, *Konsumentverket*, *Kulturarbetarnas Socialdemokratiska Förening*, *LO*, *SFL* och *SSU*. Följande remissinstanser motsätter sig förslaget och förordar i stället att arbetslivserfarenhet på frivillig grund skall kunna ge meritpoäng vid ansökan till all lärarutbildning: *kompetenskommittén*, *OMUS*, *RRV*, *SACO*, *SAF*, *SECO*, *SFS*, *styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna*, *SÖ* och *TCO*. *SACO* anser vidare att man inte kan behandla frågan om arbetslivserfarenhet isolerat för just lärarutbildningen. I likhet med *UKÄ* vill därför *SACO* utveckla sin uppfattning i denna fråga i samband med remissbehandlingen av U 68.

Flera instanser, däribland *SÖ*, *UKÄ*, *SACO* och *SFS* anser att förslagen om behörighetskrav för de särskilda ämnena, de s. k. särskilda behörighetskraven, inte kan behandlas förrän kompetenskommittén avgivit sitt förslag.

Kritiken mot de föreslagna behörighetskraven koncentreras framför allt på två frågor. Den ena gäller lärarutbildningskommitténs användande av begreppet "normalväg", den andra gäller längden och komplexiteten i kompletteringskraven.

Många remissinstanser anser att kommittén begagnar begreppet normalväg på ett missvisande sätt, eftersom ordet här endast avser ett LUK-ämne, inte en utbildningslinje, trots att utredningen föreslår att alla ämnena skall studeras i kombination med minst ett annat ämne. *Kompetenskommittén* anför att så länge man med normalväg endast avser den snabbaste vägen att få behörighet till en del av en utbildningslinje — i detta fall ett isolerat LUK-ämne — begreppet normalväg har ett mycket begränsat och tveksamt informationsvärde. Det hade varit önskvärt med sådana förslag till behörighetsregler att normalvägen kunde garantera behörighet till två kombinerbara LUK-ämnena. När det gäller kombinationer av LUK-ämnena med sådana ämnesområden, för vilka

kompetenskommittén utreder förkunskapskraven, bör de föreslagna normalvägarna i "informationssammanhang hanteras mycket försiktigt och med tillbörliga reservationer i avvaktan på resultatet av kompetenskommitténs arbete".

SÖ noterar att det som lärarutbildningskommittén kallar normalväg inte är en sådan väg fram till en full högskoleutbildning utan normalväg endast fram till en del av denna. Om hela kombinationen beaktas kan i vissa fall alternativa normalvägar utpekas. Även TCO pekar på att för heterogena ämneskombinationer kan flera linjer i gymnasieskolan betraktas som normalvägar och att detta bör framgå i informationen till eleverna. Då utredningsuppdraget helt inriktas på utbildning av lärare som i framtiden skall kombinera ämnen i sin tjänst borde kommittén, enligt *facklärarförbundets* mening, ha behandlat principfrågan om normalvägar för utbildningslinje eller ämneskombination. Facklärarförbundet anför följande:

I de fall ingen existerande gymnasielinje ger erforderliga förutsättningar för att påbörja studierna i visst högskoleämne eller utbildningslinje, kan i princip tre vägar vara tänkbara för en lösning. Nya gymnasielinjer kan tillföras skolväsendet. Inom befintliga gymnasielinjer kan arrangeras grenvalsmöjligheter förutsatt att dessa ej blir för komplicerade eller för hårt binder den studerande vid ett mycket tidigt definitivt yrkesval. Reguljära gymnasielinjer kan kompletteras med specialkurser av olika slag som koncentrerat i tid kan ge acceptabel nivå för resterande behörighetskrav.

Facklärarförbundet hävdar därför att i de fall den nuvarande gymnasieskolan betraktas som otillräcklig vad gäller normalvägar för högre studier, gymnasieskolan måste tillföras ytterligare linjer och/eller specialkurser av olika slag, så att dessa i kombination med gymnasielinjer ger behövliga förkunskaper och kan utgöra normalväg för bestämd högskoleutbildning. Fastställande av normalväg som grundar sig på tillval av olika ämnen får därför anses orealistiskt.

LO delar lärarutbildningskommitténs uppfattning att man skall söka jämställa behörigheten för utbildning i LUK-ämnena med behörighet till övrig högre utbildning, men pekar på att detta kan få negativa konsekvenser för elever i gymnasieskolans yrkesinriktade linjer. Dessa linjer kan enligt LO vara väl lämpade som grund för studier i LUK-ämne som t. ex. slöjd, barn- och ungdomskunskap och även annan högre utbildning. LO finner vidare i likhet med kompetenskommittén att förslagen till behörighetsregler är alltför komplicerade i ämnena kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap. Kommitténs förslag innebär att ingen linje i gymnasieskolan ger fullständig behörighet för studier i dessa ämnen.

Kompetenskommittén anser att kompletteringskraven bör kunna bli av mindre omfattning än vad förslaget anger med en mindre formell syn på frågan om inom vilka ämnen de önskvärda förkunskaperna kan erhållas och efter en systematisk genomgång och bedömning av de olika gymnasieskollinjernas ämnesinnehåll. Alltför omfattande komplet-

teringskrav liksom svårigheter att få kompletteringskraven tillgodosedda befarar kompetenskommittén kan få negativa konsekvenser. En viktig sådan är att de kan leda till en ekonomisk snedrekrytering beroende på att kompletteringsstudier alltid fordrar extra resurser i form av tid, pengar och motivation. En annan risk är att alltför omfattande kompletteringskrav kan motverka en bred rekrytering till LUK-läro-utbildningarna även av andra skäl än ekonomiskt-sociala.

SÖ anser att antalet föreslagna särskilda behörighetskrav bör kunna väsentligt reduceras. Enligt läro-utbildningskommitténs uppfattning skall det totala kompletteringsbehovet för särskild behörighet till studier inom en utbildningslinje med LUK-ämne och ett annat ämne inte bli större än att tiden kan begränsas till högst ett år. SÖ anser detta vara en optimistisk bedömning. Om optimala organisatoriska förhållanden rådde, skulle möjligen kompletteringsstudierna kunna begränsas till ett år eller något mera. Den som skall komplettera ett par ämnen med en tvåårig och treårig gymnasieskolkurs, kan dock inte alltid med utnyttjande av gymnasieskolans dagundervisning komprimera dessa kompletteringsstudier till ett år. Den andra huvudvägen för komplettering som kommittén anvisar, nämligen den kommunala vuxenutbildningen, har för närvarande inte den kapacitet som behövs för ändamålet.

AMS framhåller liksom LO att de yrkesinriktade linjerna endast undantagsvis ger behörighet för tillträde till utbildning i LUK-ämne. För dem som valt sådana linjer krävs i regel omfattande kompletteringar. Även för dem som valt vissa andra linjer blir kompletteringar nödvändiga. Behörighetskraven kommer därför att förutsätta god tillgång på kompletteringskurser. Vidare påpekar AMS att inträdeskrav av den typ som utredningen föreslår kräver betydande informationsinsatser. Bestämmelserna måste därför utformas så att de lätt kan förstås av allmänheten och lätt kan beskrivas både vid muntlig information och i skriftligt material.

Fackläroförbundet och *konstnärsutbildningssakkunniga* avvisar förslaget till kompletteringsstudier i flera av de ämnen som innehåller stora delar av färdighetstränande moment, t. ex. barnkunskap, bostads/miljö-kunskap, kostkunskap, slöjd och teckning. Enligt deras uppfattning kan koncentrerade ämnesstudier av det slag kommittén föreslår inte accepteras i ämnen som ställer stora krav på färdigheter.

Teckningsläroarnas riksförbund och *Teckningsläroarnas och TI-elevernas förening* anser den undervisning som gymnasieskolan kan ge på bild- och miljöområdet otillräcklig för tillträde till teckningsläro-utbildning. Konstfackskolans fack VIII kan inte ersättas av tillval i teckning och estetisk specialisering, vilket utredningens majoritet menar. Resultatet av kommitténs förslag innebär oundvikligen att de teoretiskt och verbalt vältränade eleverna slår ut de mindre vältränade, även om deras kreativa och praktiska förmåga står på topp. Dessa studerande skulle

utestängas från de studier de är väl lämpade för och från de yrken, som fordrar sådan begåvning och färdighet.

Även *Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening* befarar att en följd av förslaget kommer att bli att som lärarkandidater till de kreativt-estetiskt-praktiska ämnena antages sådana som i sina gymnasie-studier kan uppvisa höga betygspoäng, dvs. studiebegåvningar i teoretiska ämnen och läroämnena. Sökande med uttalad musikalisk, konstnärlig eller praktisk begåvning får svårighet att hävda sig i konkurrensen.

2.3.6 Antagning och urval

De utbildningar som lärarutbildningskommittén behandlar föreslås ingå i högskolan. Detta får enligt flera remissinstanser till följd att frågor såsom intagning och urval inte kan behandlas separat för dessa utbildningar. Till dessa remissinstanser hör *UKÄ*, *SÖ*, *TCO*, *Facklärarförbundet* och *SFS*.

Kommittén tar avstånd från inträdesprov och arbetsprov av den art som nu förekommer vid intagningen till teckningslärarinstitutet. I stället föreslås att försöksverksamhet inleds med speciella studielämplighetsprov för studier inom ett visst område, i första hand vid urval bland sökande till studier i slöjd och bildkunskap. *TCO* och *SAF* är positiva till att intagningen grundas på de föreslagna komponenterna. *Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna* och *facklärarförbundet* anser att det är viktigt att *SÖ* snarast får i uppdrag att utpröva särskilda studielämplighetsprov av den föreslagna typen. *Facklärarförbundet* delar utredningens uppfattning att bedömningen av arbetsprover i regel blir mer eller mindre subjektiv. *SÖ* finner det angeläget att utformningen av de speciella studielämplighetsproven blir sådan, att färdighet i berörda ämnen kommer att tillmätas stor betydelse.

Kompetenskommittén menar att det i dagens situation måste vara angelägnare att satsa tillgängliga resurser på att fullfölja konstruktion och utprövning av ett generellt användbart studielämplighetsprov. Användandet av ett studielämplighetsprov är en så komplicerad och i vårt land förhållandevis oprövad urvalsmetod att det finns all anledning att "skynda långsamt" när det gäller att tillföra antagningssystemet dessa nya komponenter. *Kompetenskommittén* anser sig inte ha möjlighet att bedöma om och i vad mån speciella studielämplighetsprov skulle vara överlägsna nuvarande arbets- och inträdesprov som urvalsinstrument. Överhuvudtaget förefaller gränsen mellan de speciella studielämplighetsproven och en mer konventionell typ av inträdes(arbets)prov vara flytande. *Kompetenskommittén* avstyrker därför tills vidare förslaget att *SÖ* får i uppdrag att utforma för vissa LUK-ämnen speciella studielämplighetsprov.

Slöjdlärarseminariet anser att studielämplighetsprov är alltför svåra

att administrera. De som efter ett urval, grundat på gymnasiebetygen, kommer i fråga, bör genomgå ett lämplighetsprov, som utförs vid den mottagande institutionen före påbörjandet av studierna. SFS kan inte ta ställning till huruvida det är möjligt att utarbeta prov som verkligen mäter de faktorer som är väsentliga. SFS vill inte utesluta att arbetsprov skulle kunna ingå som en del i ett studielämplighetsprov.

Konstnärsutbildningssakkunniga (KUS) menar att erfarenheten visar att arbetsprov är ett relativt gott urvalsinstrument. Subjektiviteten i bedömningen av arbetsprover inverkar sannolikt inte mer menligt än vid betygsättning. För att inte riskera att ännu ett utbildningsområde skall komma att prioritera teoretisk-receptiv förmåga före praktisk-kreativ förmåga förordar KUS att arbetsprover skall vara ett av urvalsinstrumenten vid antagning till teckningslärarutbildning även vid en eventuell ökad användning av studielämplighetsprov. Även *Konstnärernas riksorganisation och Teckningslärarnas och TI-elevernas förening* anser att det är olyckligt om arbetsproven utgår.

2.3.7 Spärrad utbildning

Lärarutbildningskommittén föreslår att utbildningen i LUK-ämnena i framtiden, liksom nu, skall vara spärrad. Spärren skall emellertid enligt förslaget bara gälla det enskilda LUK-ämnet. Krav skall inte ställas på den studerande att han/hon från början bestämmer sig för en hel ämneskombination. Han behöver inte heller vara beredd att inrikta sig på läraryrket, utan yrkesvalet skall ske successivt, med ledning av erfarenheterna under studietiden. Dimensioneringen av intagningen till LUK-ämnena måste bli restriktiv för att de studerande som vill bli lärare också skall kunna beredas plats vid lärarhögskola.

Konsumentverket och *SSU* tillstyrker kommitténs förslag till spärrar i LUK-ämnena. *UKÄ*, *SÖ*, *kompetenskommittén*, *TCO*, *facklärarförbundet* och *SACO* uppger att de avser att återkomma till frågan om spärrad utbildning och utformningen av spärrarna i samband med sina utlåtanden över U 68:s betänkande. *Kompetenskommittén* tillägger därvid att en reell studietrygghet fordrar att man samtidigt antas till såväl de inledande ämnessudierna som till praktisk-pedagogisk utbildning. En sådan lösning antyds i U 68:s skiss till antagningssystem. *Kompetenskommittén* räknar med att få anledning att återkomma till frågan senare under sitt utredningsarbete. Problemet rör inte enbart här aktuella lärarkategorier utan alla blivande lärare, som i framtiden får sin praktisk-pedagogiska utbildning vid nuvarande lärarhögskolor. En samlad lösning av hela problemet bör därför eftersträvas. I sak samma synpunkter har framförts av *SÖ*, *TCO* och *facklärarförbundet*. Även *RRV* ansluter sig till uppfattningen att övervägandena om dimensioneringen bör avse samtliga ämnen i ämneslärarutbildningen i linje med U 68:s förslag.

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna, OMUS och SAF understryker betydelsen av att den som antagits till utbildning i LUK-ämne garanteras möjligheter både att fullfölja en ämneskombination och att avsluta utbildningen vid lärarhögskola. *SFS och Teckningslärarnas och TI-elevernas förening* menar att spärrar inne i utbildningen inte kan accepteras.

2.3.8 Fortbildning och vidareutbildning

De flesta remissinstanserna ansluter sig till lärarutbildningskommitténs uppfattning att en förstärkning av fortbildningen för lärare i LUK-ämnena är nödvändig. *TCO* anser att kommittén vid beräkningen av fortbildningens dimensionering underskattat omfattningen av de erforderliga insatsförstärkningarna. *SÖ* påpekar att feriekursverksamheten i dag endast nått 25 % av den av kommittén föreslagna omfattningen. *Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna* och *SACO* framhåller att en förstärkning av konsulentverksamheten är önskvärd.

SÖ har i sitt remissvar behandlat avsnittet om fortbildning och vidareutbildning mycket kortfattat, eftersom det inom *SÖ* pågår en utredning rörande fortbildningens innehåll och organisation. Utredningen beräknas framlägga sina förslag inom en relativt snar framtid. *SFS* anser att frågorna kring fortbildning och vidareutbildning bör diskuteras generellt vad gäller samtliga lärarkategorier, inte bara LUK-lärare.

Lärarutbildningskommittén har i presentationen av sina förslag till grundutbildning understrukit att denna endast utgör en del av den erforderliga totala utbildningen. Efter grundutbildningen måste följa en systematiskt uppbyggd fortbildning i olika former. *TCO* framhåller att man i princip delar kommitténs uppfattning, men vill understryka vikten av att grundutbildningen blir i möjligaste mån yrkesinriktad. *TCO* menar att det är "oriktigt och orealistiskt att skjuta undan alltför stora delar av grundutbildningen såsom objekt för framtida fortbildning".

SACO vänder sig bestämt mot tanken att fortbildningen skall bli en ersättning för en kvalitativt mindre värd grundutbildning. Det måste enligt *SACO* i stället vara så, att grundutbildningen ger en kvalitativt god grund, på vilken fortbildningen sedan bygger vidare för att uppehålla och förnya lärarnas kunskaper.

Teckningslärarnas riksförbund kan inte acceptera förslaget, eftersom detta i realiteten skulle innebära att ca hälften av grundutbildningen måste förläggas till fortbildning. Dessutom anser riksförbundet att utredningens tankegångar är orealistiska med avseende på möjligheterna att tidsmässigt utveckla fortbildningen i en sådan omfattning som vore nödvändigt.

Förslaget om kompletterande utbildning för lärare i LUK-ämnena, samt vidareutbildning för mellanstadielärare tillstyrks av *styrelsen för*

gymnastik- och idrottshögskolorna, TCO och facklärarförbundet. Även Landsingsförbundet anser att de nuvarande lärarna i LUK-ämnena bör erbjudas ämneskomplettering på det sätt som kommittén föreslagit.

2.3.9 Forskning, forskarutbildning och forskningsanknytning

Läraryrkommitténs förslag att forskarutbildning skall anordnas inom de av utredningen behandlade ämnesområdena hälsas med tillfredsställelse av följande remissinstanser och organisationer: *konsumtverket, OMUS, SACO, facklärarförbundet, SÖ, Sveriges riksidrottsförbund och UKÄ.*

SÖ vänder sig dock mot kommitténs uppfattning att det i de flesta ämnen blir nödvändigt att börja från början. I stället bör, enligt SÖ, alla möjliga åtgärder vidtas för att länka av och föra vidare impulser, erfarenheter och personal från den forskning som redan bedrivs. Även UKÄ anser att möjligheterna till samverkan med övriga ämnen bör undersökas innan satsningar görs på LUK-områden.

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna och SÖ framhåller vikten av att man som kommittén föreslår intar en mycket flexibel hållning vid utformningen av de enskilda forskningsprojekten och inte genom en låsning av hittills vanligen tillämpade former och metoder utsluter sådant som skulle kunna föra arbetet framåt på olika områden av det praktiskt-konstnärliga fältet.

Facklärarförbundet understryker att tillträde till forskarutbildning under en lång övergångstid bör stå öppen för lärare med hittillsvarande läraryrkommittén för att dessa inte skall åsidosättas. Dessutom bör särskild bedömning ske från fall till fall huruvida personer med hittillsvarande läraryrkommittén kompletterad med ytterligare utbildning utanför det svenska traditionella högskoleområdet, kan bedömas ha en forskarutbildning som ger behörighet till bl. a. föreslagna lektorstjänster inom skolväsendet.

OMUS ser samverkan mellan universitetet, läraryrkommittén och högre musikutbildning som mycket väsentlig.

Riksidrottsförbundet framhåller att idrotten är det enda LUK-ämne där forskning och forskarutbildning i egentlig mening redan finns. Riksidrottsförbundet understryker behovet av en kraftigt ökad beteendevetenskaplig forskning inom idrottsområdet.

2.3.10 Läraryrkommittén och behörighet

De remissinstanser som tillstyrkt läraryrkommitténs förslag till studieorganisation instämmer naturligtvis också i förslagen till behörighetskrav för läraryrkommittén. De instanser som anser att utbildning i endast LUK-ämnena även i framtiden skall vara ett möjligt alternativ anser i konsekvens härmed att läraryrkommittén skall kunna omfatta endast LUK-ämnet.

Kommittén föreslår att adjunkttjänster i ämneskombination vari LUK-ämne ingår inrättas vid skolväsendet i en kommun och att tjänstgöringen tills vidare förläggs helt eller huvudsakligen till viss skolenhet. Förslaget tillstyrks av *styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna, kommunförbundet, TCO, facklärarförbundet* och *SFS*. *SACO* avvisar förslaget. Med de nuvarande trygghetsbestämmelserna anser *SACO* inte att lärarna vinner mycket i fråga om trygghet, om tjänsten inrättas i kommunen i stället för vid en viss skolform i kommunen. Nuvarande bestämmelser garanterar, inom vissa ramar, att lärarna får tjänstgöra vid den skolform de sökt till.

Kommittén föreslår vidare att en ny typ av lektorstjänst inrättas. Innehavarna av dessa tjänster skall vid sidan av egen undervisning svara för eventuellt lokalt pedagogiskt utvecklingsarbete. Lektorstjänster i LUK-ämne eller ämnesgrupp inrättas vid skolväsendet i kommunen utan att knytas till viss skolform. Förslaget tillstyrks av *SACO, facklärarförbundet, SFS* och *kommunförbundet*. *Landstingsförbundet* anser att det är värdefullt för LUK-ämnena att tjänster med inriktning mot forskning skapas. Försöksverksamhet bör dock föregå mer definitiva ställningstaganden.

2.3.11 Dimensionering

Lärarytbildningskommittén har avgivit förslag till dimensionering och lokalisering av dels praktisk-pedagogisk utbildning, dels ämnesutbildning i de av utredningen behandlade ämnena. Vid remissförfarandet gavs möjlighet för de myndigheter, utredningar och organisationer som skulle komma att få U 68:s huvudbetänkande på remiss att avge yttrande över kommitténs förslag om dimensionering och lokalisering i yttrandet över U 68:s betänkande.

Kommitténs förslag till dimensionering av utbildningen av lärare i LUK-ämnena tillstyrks av *Landstingsförbundet*. *Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna* tillstyrker förslaget till dimensionering av idrottslärarytbildning. *Länsstyrelserna i Kalmar* och *i Östergötlands län* samt *facklärarförbundet* understryker nödvändigheten av en fortlöpande översyn av dimensioneringen, så att mindre justeringar kan göras efter hand.

RRV anser det med hänsyn till nuvarande tjänster som ämneslärare, adjunkter och lektorer samt den nuvarande och planerade dimensioneringen av den övriga ämneslärarytbildningen tveksamt om tvåämnestjänster med LUK-ämnena kan inrättas i den utsträckning som förslaget förutsätter. En bedömning av förslaget försvåras enligt *RRV* av att utredningen inte redovisat de organisatoriska konsekvenserna av den föreslagna LUK-utbildningen med hänsyn till förekommande två- och treämneskombinationer inom övrig lärarytbildning och inte heller i fråga om bl. a. tjänsteunderlaget inom grund- och gymnasieskolan.

OMUS framhåller att kommitténs omräkning av det utbildningsbe-

hov av ettämneshögskolor, som presenteras i SÖ:s lärarprognos 1972, till utbildningsbehov av tvåämneshögskolor innehåller en rad osäkra faktorer. Man vet således inte hur lärarbenägenheten kommer att förändras eller om undervisningsskyldigheten kommer att bibehållas vid vad som f. n. gäller. Man vet inte heller hur tjänstgöringen normalt kommer att fördelas mellan de två i tjänsten ingående ämnena. Dessutom måste ställning tas till på vilket sätt utbildningskapaciteten skall minska när den nu mycket stora bristen på behöriga musiklärare har blivit täckt. OMUS menar att dessa problem kräver ytterligare analys innan beslut fattas om dimensioneringen av lärarutbildningen och fördelningen på olika orter.

Med hänvisning till nuvarande arbetsmarknadssituation för ämneslärare, adjunkter och lektorer samt till SCB:s prognoser över det framtida utbildningsbehovet framhåller SACO i sitt remissyttrande över U 68:s huvudbetänkande att den föreslagna dimensioneringen av lärarutbildningen är för hög. SACO framhåller vidare att om lärarutbildningskommitténs förslag skall genomföras måste utbildningens kapacitet vad gäller antalet ämneslärare i andra ämneskombinationer kraftigt reduceras och i vissa fall helt försvinna.

2.3.12 Lokalisering

SÖ anför att reduktionen av vissa ämneskombinationer till följd av utredningens förslag kommer att bli så kraftig att SÖ inte kan tänka sig praktisk-pedagogisk utbildning förlagd till fler lärarhögskolor än de sex där sådan utbildning f. n. förekommer.

UKÄ har inte avgivit något yttrande över kommitténs förslag i de delar som avser dimensionering och lokalisering. I sitt remissvar på U 68:s betänkande anför UKÄ att det inte föreligger förutsättningar att nu fatta konkret beslut med anledning av U 68:s lokaliseringsprogram. Under dessa omständigheter anser UKÄ att det nu inte heller erfordras något ställningstagande i princip till förslaget. För den närmaste perioden förordar UKÄ kraftig satsning främst på nya distributionsformer, men även på utbyggnad av verksamheten på filialorterna samt i Umeå och Linköping. Om det senare skulle föreligga studerandeunderlag och andra förutsättningar, i första hand ekonomiska, för nyetablering av ytterligare fasta enheter bör U 68:s förslag vid lämplig tidpunkt bli föremål för närmare prövning.

Kommunförbundet tillstyrker den ytterligare decentralisering som föreslås bl. a. genom inrättande av ämneslärarlinjer i Kalmar, Karlstad och Luleå.

Facklärarförbundet tillstyrker föreslagen lokalisering av ämnesutbildningen. Vidare tillstyrker förbundet att den praktisk-pedagogiska utbildningen för lärare i utredningsämnena förläggs till de redan befintliga lärarhögskolorna i Göteborg, Linköping, Malmö, Stockholm, Umeå och

Uppsala samt till två av de tre nya orter utredningen föreslagit, nämligen till Karlstad och Luleå. Förbundet anser det väsentligt att lärarhögskolorna får en sådan storlek att samverkan mellan olika linjer inte förhindras eller försvåras.

Länsstyrelsen i Örebro län föreslår att tecknings- och musiklärarutbildningen ytterligare ökas med vardera 48 platser och att denna utbildning förläggs till Örebro. *Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna* uttalar starka farhågor för såväl idrottsutbildningen som all övrig högre utbildning i Örebro beträffande attraktivitet, kvalitet och standard om inte möjlighet ges till praktisk-pedagogisk utbildning på orten.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser att, med hänsyn till den mycket omfattande utbildningsorganisation som finns i Växjö och med hänsyn till ortens centrala läge i sydöstra Sverige, Växjö borde ha valts som lokaliseringsort för bildkunskapsundervisning i stället för Kalmar.

Länsstyrelsen i Malmöhus län föreslår att ämnesutbildning i bildkunskap förläggs även till Helsingborg. *Länsstyrelsen i Värmlands län* föreslår med hänvisning till de utomordentliga förutsättningar som finns i länet för musikutbildning att ämnesutbildning i musik förläggs till Folkliga musikskolan i Ingesund och att ämneslärarlinje i musik förläggs till lärarhögskolan i Karlstad.

Länsstyrelsen i Västerbottens län förordar att utbildning i idrott och dramatik förläggs till Umeå. Skälen för en lokalisering av idrottsämnet till Umeå i stället för till Luleå-området är framför allt outnyttjade resurser på universitetet och möjlighet till forskning, samt tillgång till lärarhögskola med erfarenhet från ämneslärarutbildning.

2.3.13 Utbildningens ledning och personal m. m.

RRV vänder sig mot lärarutbildningskommitténs förslag till inrättande av tjänster som biträdande utbildningsledare vid ämneslärarlinjerna. Enligt *RRV* bör en eventuell resursförstärkning vid lärarhögskolorna i första hand avse de ekonomi-administrativa uppgifterna.

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna anser det ej befogat att prefektens och studierektorns arbetsuppgifter läggs på en person som kommittén föreslagit. *Styrelsen* förordar en förstärkning av studie- och yrkesorienteringen i enlighet med förslaget. *Facklärarförbundet* anser antalet föreslagna studievägledare vara för lågt med tanke på den vikt man inom utredningen tillmätt dessa befattningshavares arbete. Förbundet tillstyrker förslagen om inrättande av tjänster som biträdande utbildningsledare vid lärarhögskolorna, samt om tillsättande av en kommunal kontaktman med uppgift att bl. a. administrera och planera den lärarinriktade yrkesförberedelsen och praktiken.

2.3.14 Kostnader

Enligt *RRV:s* mening kommer kostnaden för den föreslagna omlägg-

ningen av LUK-lärarnas utbildning att bli väsentligt högre än vad utredningen angett. RRV anför följande motivering för sitt antagande:

I sina kostnadsberäkningar utgår utredningen från den nuvarande ettämneshögreutbildningen och jämför den med den föreslagna förändrade utbildningen i endast LUK-ämnet samt beräknar utbildningskostnaden per elev. Häremot kan invändas att utredningens huvudalternativ är tvåämneshögreutbildning, varför även konsekvenserna för kombinationsämnet måste beaktas. I kalkylerna bör hänsyn även tas till dimensioneringen av övrig ämneslärarutbildning inklusive ämnesstudierna i de aktuella ämneskombinationerna. Vidare bör beaktas investeringskostnader samt kostnader för ändrad lönegradsplacering och eventuell nedsättning i undervisningsskyldigheten som kan bli en följd av LUK-lärarnas ändrade tjänsteförhållanden.

2.3.15 Genomförande

Följande remissinstanser anser att ett genomförande av lärarutbildningskommitténs förslag bör samordnas i tiden med den av U 68 föreslagna reformeringen av hela högskolan: SÖ, UKÄ, styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna, SACO och SFS.

SÖ hävdar dessutom att vid en omorganisation av den omfattning som kommittén föreslår en period på ett år mellan riksdagsbeslut och reformens påbörjande knappast är tillräckligt. *Facklärarförbundet* påpekar att studerande som tänker söka sig till de nya utbildningarna i god tid måste få information om vilken typ av förutbildning som krävs för resp. utbildning. Det skulle vara olyckligt om den nya utbildningen fick starta utan kompetenta sökande till de olika utbildningsvägarna. *Facklärarförbundet* bedömer det därför som alltför optimistiskt att starta LUK-utbildningen vid högskolorna 1975. Även *kompetenskommittén* framhåller att ett ikraftträdande redan vid antagningen av studerande höstterminen 1975 skulle innebära att rekryteringsbasen till de flesta LUK-ämnena blir mycket smal.

3 Utbildning av lärarutbildare

3.1 Nuvarande förhållanden

3.1.1 Bestämmelser om behörighet

Lärarutbildningskommittén redogör för behörighetsbestämmelser för lärare vid filosofisk fakultet, lärare vid lärarhögskola, rektor och lärare vid försöks- och demonstrationsskola, rektor och handledare vid praktikskola, samt för fortbildningsledare och fortbildningskonsulent.

Här skall i korthet redogöras för kommitténs kartläggning av behörighetsbestämmelser för lärare vid enheter för utbildning av lärare i LUK-ämnena.

För behörighet till lektors- och adjunktjänster i ämnen som fysik och kemi, tjänst som lärare i teckning och musik vid andra enheter än resp. fackhögskolor och andra liknande specialtjänster gäller i princip skolstadgans bestämmelser om motsvarande tjänster i grundskola/gymnasieskola.

Ordinarie tjänster för lärare i pedagogik

Vid gymnastik- och idrottshögskolorna och seminarierna för huslig utbildning gäller samma behörighetskrav för tjänst som lektor och adjunkt i pedagogik som för motsvarande tjänster vid lärarhögskola.

Vid slöjdlärarseminariet fordras för behörighet till tjänst i pedagogik att ha avlagt filosofisk ämbetsexamen med minst två betyg i vardera av ämnena pedagogik och psykologi samt att ha praktisk-pedagogisk utbildning och lärarerfarenhet motsvarande vad som fordras för att vara behörig till ordinarie adjunktstjänst vid allmänt läroverk med gymnasium. Innehavare av tjänsten skall också genom vetenskapliga insikter, pedagogisk utbildning och föregående verksamhet ha ådagalagt sin lämplighet som lärarutbildare.

Lärare i ämnesmetodik och motsvarande samt övriga lärare

För behörighet till tjänst som lärare i gymnastikens metodik och i idrottens metodik krävs dels gymnastiklärarexamen eller idrottslärarexamen, dels tjänstgöring som lärare i ämnet motsvarande minst två år med full tjänstgöring. För behörighet till tjänst som professor och biträdande professor gäller f. n. universitetsstadgans bestämmelser (1964: 461). För behörighet till tjänst som universitetslektor vid gymnastik- och idrottshögskolorna gäller stadgan för gymnastik- och idrottshögskolorna (1967: 273).

För behörighet till särskild tjänst som lärare i metodik vid seminarierna för huslig utbildning gäller skolstadgans bestämmelser om behörighet till tjänst som lärare i hemkunskap resp. textilslöjd, dvs. hushållslärarutbildning eller textillärarutbildning.

För lärare i slöjdmetodik på slöjdlärarseminariet gäller krav på dels realexamen eller motsvarande kunskaper, dels sådan grundlig praktisk och pedagogisk utbildning som SÖ prövar erforderlig, dels tjänstgöring av den art och omfattning som SÖ prövar erforderlig.

Formella behörighetskrav har inte uppställts för tjänst som lärare vid teckningslärarinstitutet på annat sätt än att sökande skall äga "grundlig insikt i det eller de ämnen, som höra till den sökta tjänsten". Formella behörighetskrav finns inte heller för tjänst som lärare vid musikhögskolorna.

3.1.2 Befintlig och planerad utbildning av lärarutbildare

Utbildning av lärare inom UKÄ:s område

Pedagogisk utbildning av lärare som undervisar i högskoleutbildning har sedan 1950-talet bedrivits försöksvis i varierande omfattning. I samband med reformeringen av universitetens och högskolornas organisation och förvaltning 1964 blev en av UKÄ:s första åtgärder att se över den pedagogiska utbildningen av lärare vid universitet och högskolor. Från 1966 till 1969 har under överinseende av universitetspedagogiska utredningen (UPU) bedrivits försöksverksamhet med utbildning i universitetspedagogik. Sedan 1969 har ansvaret för planläggning och genomförande av dessa kurser överflyttats till de lokala pedagogiska utvecklingsenheterna vid universiteten och högskolorna. Resultatet av försöksverksamheten har varit positivt, och UPU föreslog i ett principbetänkande "Den akademiska undervisningen" att det bör vara ett tjänsteåliggande för alla nytillkomna lärare vid universiteten att genomgå en pedagogisk grundutbildning samt att det borde vara ett åliggande för lärare att delta i fortbildning inom det egna ämnesområdet.

UKÄ har i de senaste årens petita strukit under att förutsättningen för en kvalitativ upprustning av undervisningen vid universiteten är att universitetslärarna får adekvat utbildning. På grundval av UPU:s betänkande hade UKÄ i petita för 1972/73 upprättat ett handlingsprogram för pedagogiskt utvecklingsarbete. Man föreslog bland annat att före utgången av 1976/77 pedagogisk grundutbildning och fortbildning skulle erbjudas samtliga lärare vid universiteten och högskolorna.

1973 års riksdag har anvisat medel för en i huvudsak oförändrad försöksverksamhet med pedagogisk utbildning av lärare m. fl. vid universitet och högskolor.

UKÄ har sedan något år tillbaka anordnat vissa kurser i enlighet med handlingsprogrammet. Det gäller bl. a. kurser som ingår i den befattningsinriktade pedagogiska utbildningen för huvudlärare m. fl. och den pedagogisk-administrativa utbildningen för studierektorer. Båda dessa utbildningar är uppbyggda med internatkurser varvade med tjänstgöring. Befattningsutbildningen omfattar för huvudlärare m. fl. sammanlagt ca sex veckor och för studierektorer ytterligare fyra veckor. UKÄ diskuterar f. n. om det i framtiden, när ett antal lärare från varje institution genomgått befattningsutbildning, kan vara mera ändamålsenligt att förlägga grundutbildningen på lokal nivå, eventuellt i form av kurser för hela "arbetslaget" vid en institution.

Pedagogisk grundutbildning och fortbildning för olika grupper av lärarutbildare inom SÖ:s område

Obligatorisk utbildning av lärarutbildare för behörighet till tjänst eller förordnande förekommer knappast i Sverige, förutom den särskilda kurs

om 18 veckor som utgör krav för behörighet till tjänst som seminarie-lärare vid förskollärarytbildningen.

I prop. 1963: 111 framhöll dåvarande departementschefen att han ansåg att en förutsättning för utbyggnaden av förskoleseminarierna var att lämplig personal fanns att tillgå och att en särskild utbildning av det slag förskollärarytredningen förordade borde komma till stånd. Utbildningen anordnades första gången läsåret 1963/64. Den består till mer än hälften av pedagogik och metodik. Dessutom ingår ämnesstudier och praktik. Kursen utgör behörighetskrav för tjänst som seminarielärare vid förskoleseminarierna.

SÖ har i de senaste årens *petita* framhållit vikten av en ökad satsning på grundutbildning och fortbildning av lärare vid lärarutbildningsanstalter, fortbildningskonsulenter, handledare vid försöks- och demonstrationsskolor (FoD-skolor) samt skolledare.

1973 års riksdag har beslutat om en höjning av anslagen till utbildning och fortbildning av lärare och skolledare (prop. 1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 11 och rskr 1973: 114).

Under 1972 och 1973 har anordnats en grundläggande befattningsutbildning gemensam för olika lärarutbildarkategorier.

För samtliga lärare med minst halv tjänst vid lärarutbildningsanstalt samt för fortbildningskonsulenter anordnas sedan 1972 regionala lärarutbildningsdagar. Från och med 1973/74 har beviljats anslag till fem sådana dagar under läsåret. Under de senaste åren har också anordnats feriekurser av olika slag och lokala fortbildningskurser under terminstid.

Handledarutbildning förekommer f. n. till största delen som feriekurser omfattande fem dagar. För lärarhögskolornas del har utbildningen anordnats i form av regionala kurser där resp. fortbildningsavdelning organiserat verksamheten i samråd med lärarhögskolorna i regionen. På liknande sätt har viss regional handledarutbildning anordnats vid seminarierna för huslig utbildning och tidigare vid de yrkespedagogiska instituten. Rikskurser för t. ex. handledare inom förskollärarytbildningen har också anordnats av fortbildningsavdelningarna på uppdrag av SÖ. Vid sidan av feriekurserna har även lokalt anordnad handledarutbildning bedrivits.

SÖ avser att under 1973/74 inleda såväl en grundläggande utbildning som en kontinuerlig fortbildning av handledare som förberedelse till det nya praktiktjänstgöringsåret. När den nya praktikorganisationen har trätt i kraft kommer en vecka per termin att stå till förfogande för grundutbildning och fortbildning av handledare för praktikantlärare.

Lärare vid FoD-skolor (s. k. Up-lärare) har endast sporadiskt utbildats för de mycket kvalificerade uppgifterna inom lärarutbildningen. Inom SÖ tillsattes i december 1970 en arbetsgrupp (FODRAL-gruppen) för att utreda frågan om försöks- och demonstrationsverksamheten vid lärarhögskolorna. Vid lärarhögskolans fortbildningsavdelning i Linköping har

planeringsarbete påbörjats för en första befattningsutbildning av rektorer och studierektorer vid FoD-skolorna. Fodralgruppen föreslog att denna utbildning skulle utsträckas till att omfatta även lärarhögskolornas skollledning, samt att kurserna skulle genomföras under kalenderåret 1973. Vidare föreslogs regionsvisa uppföljningsseminarier under läsåret 1973/74. Slutligen föreslog gruppen att lokalt anordnade kurser under läsåret 1973/74 skulle genomföras för lärare vid FoD-skolor och lärare vid lärarhögskolor.

Den hittills mest omfattande utbildningen anordnas av SÖ sedan 1968/69 för skolledare i grundskolan (rektorer och studierektorer). Numera ger dessa kurser en grundläggande utbildning omfattande två veckors grundkurs och en veckas uppföljningskurs. En liknande utbildning har bedrivits på försök fr. o. m. 1970 för motsvarande skolledare i gymnasieskolan. Denna utbildning blir reguljär fr. o. m. 1973/74. Obligatorisk fortbildning av skolledare har hittills inte kunnat erbjudas. I 1973 års statsverksproposition prioriteras fortbildningen av skolledare. Enligt vad lärarutbildningskommittén erfarit övervägs en utbildning med kortare teoretiska inslag och omfattande praktik vid kommunala institutioner och andra arbetsplatser som rektor i egenskap av pedagogisk och administrativ ledare bör känna till. Tyngdpunkten i utbildningen läggs på rektors uppgifter som ledare för skolans pedagogiska verksamhet. Man överväger också om denna utbildning skall vara obligatorisk och om kontinuerlig fortbildning bör erbjudas. Frågan om utbildning av skoladministrativ personal behandlas också.

Utbildning av lärare i LUK-ämneslärarutbildning

Många lärarutbildare vid enheter för utbildning av LUK-ämneslärare har dock breddat sina ämneskunskaper genom att läsa högskoleämnen som har anknytning till det ämne som de undervisar inom. Någon egentlig befattningsutbildning för uppgiften vid seminariet-fackskolan har de inte fått. Undantag utgör den utbildning för lärarutbildare vid gymnastik- och idrottshögskolorna som tillkommit i samarbete med nordiska kulturkommissionen.

Det är vanligt att lärarutbildare vid ifrågavarande utbildningsenheter genomgår SÖ:s fortbildningskurser i olika ämnen. Ett stort antal har också deltagit i SÖ:s handledarkurser.

3.2 Utredningen

3.2.1 Behörighet till tjänst i ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämne

Lärarutbildningskommitténs ämnesexperter har utarbetat förslag till tjänster och behörighetskrav för befattningshavare i ämnesutbildningen

för vart och ett av de ämnen för vilka kommittén tidigare lagt fram förslag till ämnesutbildning (SOU 1972: 92 och 1972: 93). Förslagen gäller endast grundkurser.

Lärarytbildningskommittén har genomgående räknat med tre grupper av lärare för rekrytering till varje LUK-ämnesinstitution. Grupp 1 utgör de lärare med ämnesutbildning i ämnet filosofie kandidat- eller doktorexamen men utan praktisk-pedagogisk utbildning och i regel utan lärarerfarenhet från grundskola/gymnasieskola. Grupp 2 utgör lärare med ämnesutbildning och examen på samma sätt som grupp 1 men med praktisk-pedagogisk utbildning och lärarerfarenhet från grundskola och/eller gymnasieskola eller annan likvärdig yrkesutbildning och -erfarenhet. Grupp 3 utgör en grupp experter som kan anställas som timlärare eller som heltidsanställda lektorer eller adjunkter.

Lärarytbildningskommittén föreslår att såväl lektorer som adjunkter utöver grundutbildningen i LUK-ämne skall ha påbyggnadskurs i ämnet, alltså i regel studiekurser om sammanlagt 80 poäng.

En del av lärarna vid LUK-ämnesinstitutionerna bör ha praktisk-pedagogisk utbildning från lärarhögskola och erfarenhet som lärare i grundskola/gymnasieskola.

De flesta tjänster har utformats som alternativt lektors- eller adjunktstjänster. Undantag utgör endast några lektorstjänster i idrott och ett antal adjunktstjänster i bildkunskap.

Lärare m. fl. i den praktisk-pedagogiska utbildningen

Enligt förslaget skall den praktisk-pedagogiska utbildningen för blivande ämneslärare med kombinationer omfattande även LUK-ämne förläggas till lärarhögskola. Detta medför behov av nya institutioner för ämnen som nu inte är representerade vid lärarhögskola. För de LUK-ämnena som nu ingår i klasslärarytbildningen behöver institutionerna vid vissa lärarhögskolor byggas ut för att kunna svara även för de blivande ämneslärarnas ämnesmetodiska utbildning. Kommittén räknar i framtiden med följande institutioner i LUK-ämnena för utbildningen av klasslärare och ämneslärare vid lärarhögskola:

- Institutionen för barn- och ungdomskunskap
- Institutionen för bildkunskap
- Dramatikinstitutionen
- Idrottsinstitutionen
- Institutionen för kost och miljö
- Musikinstitutionen
- Slöjdinstitutionen

Var och en av de uppräknade institutionerna svarar för metodikutbildningen på ämneslärarlinje i de skolämnena för vilka studier i motsvarande högskoleämne ger behörighet till lärartjänst.

Utbildningen i ämnena som konst, konst- och musikhistoria, formgiv-

ning, foto, film/TV, rytmik och dans handhas i samverkan mellan två eller flera institutioner. Institutionerna för bildkunskap, idrott och musik svarar också för ämnesutbildning och metodikutbildning på klasslärarlinjerna i bild- och formarbete, gymnastik och musik.

Tjänster som lektor i LUK-ämnes ämnesutbildning och metodik föreslås inrättade vid institutionerna för bildkunskap, idrott och musik. Vid dessa institutioner föreslås också tjänster för adjunkter i ämnesutbildning vid sidan av tjänster för lektorer i ämnesmetodik. Vid övriga institutioner, dvs. institutionerna för barn- och ungdomskunskap, dramatik, kost och miljö samt slöjd, föreslås endast tjänster för lektorer i ämnesmetodik.

Vid tillsättningen av tjänst i LUK-ämne bör liksom vid tillsättningen av tjänster i andra ämnen vid lärarhögskola totalbedömningen av skickligheten som lärarutbildare bli avgörande. Lärarutbildningskommittén finner att för behörighet till tjänst som lektor i gymnastikens, musikens och teckningens metodik alltid bör krävas påbyggnadskurs med inriktning på ergonomi, konstvetenskap, musikvetenskap eller motsvarande kunskaper, då undervisning i metodik i ergonomi eller konst- och musikhistoria ingår i tjänsten. Kommittén anser inte att doktorsexamen generellt bör krävas för behörighet till tjänst som lektor i LUK-ämnes metodik men finner det angeläget att någon befattningshavare vid varje LUK-ämnesinstitution har forskarutbildning i ämnet eller dess metodik. Krav på självständigt vetenskapligt arbete bör enligt utredningen uppställas.

För tjänst som lektor i ämnesutbildning och metodik samt för tjänst som adjunkt i ämnesutbildning i LUK-ämne bör samma behörighetsbestämmelser gälla som för motsvarande tjänster i andra ämnen.

För att säkerställa tillräckligt omfattande och bred lärarerfarenhet hos alla lärarutbildare föreslås att i stadgan för lärarhögskolorna beträffande behörighet till tjänst som lektor i ämnesutbildning och ämnesmetodik, lektor i ämnesmetodik samt adjunkt utöver kravet på behörighet till ordinarie tjänst införs ett krav på "gedigen praktisk-pedagogisk erfarenhet". Samma behörighetskrav föreslås gälla för handledare och e. o. adjunkter i pedagogik.

3.2.2 Befattningsutbildning av medverkande i ämnesutbildningen i LUK-ämnena

De medverkande i den blivande lärarens olika utbildningsfaser kan med hänsyn till sina funktioner indelas i följande huvudgrupper, a) pedagogisk och pedagogisk-administrativ ledningspersonal vid filosofisk fakultet, lärarhögskola och FoD-skola, b) institutionsföreståndare, huvudlärare och motsvarande vid filosofisk fakultet och lärarhögskola, c) övriga lärare vid filosofisk fakultet och lärarhögskola, FoD-lärare samt handledare vid lärarpraktiken och d) övriga medverkande i utbildningen,

dvs. personal av olika slag vid högskoleenheterna, vid FoD-skolorna och i det allmänna skolväsendet.

De medverkande i ämnesutbildningen indelas i pedagogisk-administrativ ledningspersonal, dvs. prefekt, studierektor och huvudlärare, samt övriga medverkande, dvs. pedagogisk personal samt administrativ och teknisk personal.

Lärarytbildningskommittén föreslår att i princip alla lärare vid ämnesinstitutioner i LUK-ämne skall få en befattningsutbildning som består av dels introduktionsutbildning före och i början av verksamheten som lärare vid institutionen, dels kontinuerligt återkommande fortbildning. Såväl introduktionsutbildningen som fortbildningen förläggs huvudsakligen till de enskilda institutionerna men bör också innehålla inslag genomförda i "tvärgrupper" och grupper med företrädare för samma ämne från hela landet.

För den pedagogisk-administrativa ledningspersonalen räknar kommittén med en pedagogisk och pedagogisk-administrativ befattningsutbildning som anordnas gemensamt för befattningshavare med ledningsfunktioner inom olika institutioner och högskolor.

3.2.3 Befattningsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen

Utgångspunkt för lärarytbildningskommitténs behandling av frågan om befattningsutbildning för de medverkande i den praktisk-pedagogiska grundutbildningen är att de utgör ett lärarlag/arbetslag. Kärnan i lärarlaget är pedagogik- och metodiklärarna samt handledarna. I arbetslaget ingår också lärarkandidaterna.

För att skapa en enhet av ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning bör enligt kommittén befattningsutbildningen genomföras delvis gemensamt för ämnesutbildare och lärarytbildare. I syfte att främja kontinuitet mellan grundutbildning och fortbildning i lärarytbildningen bör befattningsutbildningen utformas så att den kan engagera även andra grupper än dem som medverkar i utbildningen vid lärarhögskolan, nämligen skolledare, huvudlärare och fortbildningskonsulenter.

Befattningsutbildning bör anordnas för följande grupper av medverkande i den blivande lärarens praktisk-pedagogiska utbildning.

Grupp I — introduktionsutbildning (kurs A): för nyutnämnda lärare vid lärarhögskolan och i FoD-skolorna, nyutnämnda handledare och rektorer i praktikskolorna samt skolchefer i praktikskommunerna, nyutnämnda fortbildningsledare och -konsulenter (kurs Aa). Motsvarande utbildning ges i seminarieform åt redan verksamma lärare vid lärarhögskola (kurs Ab).

Grupp II — fortbildning (kurs B): för skolledare och lärare vid lärarhögskolan och i FoD-skolorna, skolledare och handledare i praktikskolorna, fortbildningsledare och -konsulenter.

Grupp III — pedagogisk utbildning (kurs C 1) och pedagogisk-administrativ utbildning (kurs C 2): gemensam för befattningshavare vid olika utbildningsenheter. Deltagare är bland andra rektorer, studierektorer (utbildningsledare) och institutionsföreståndare vid lärarhögskola, institutionsföreståndare, studierektorer och huvudlärare inom ämnesutbildningen.

Grupp IV — skolledarutbildning (kurs D): för rektorer och studierektorer i grundskola och gymnasieskola, skolchefer i kommuner samt fortbildningsledare och -konsulenter.

Även för huvudlärare bör viss utbildning anordnas, t. ex. vid studiedagar och i konferensform.

Fortbildning föreslås också ske i andra former, bland annat genom att lärare vid lärarhögskola ges rätt att i regel vart femte år inom tjänsten vid lärarhögskolan ha full tjänst som lärare i grundskola/gymnasieskola. Vidare föreslås att metodiklektorer under vissa förutsättningar skall kunna antas till ämnesmetodisk forskarutbildning utanför kvoten.

3.2.4 Särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena

För nuvarande lärarutbildare i LUK-ämnena som avser att medverka också i den nya utbildningen föreslår lärarutbildningskommittén en särskild befattningsutbildning under året närmast före det då övergången till den nya utbildningen påbörjas. Denna särskilda utbildning omfattar tre komponenter och genomförs i tre led.

De tre innehållskomponenterna är a) information och diskussion av den högre utbildningens mål, organisation och arbetsformer i syfte att ge den nya LUK-ämnesutbildningen en egen profil samtidigt som den integreras i arbetet vid filosofisk fakultet och nya utbildningslinjer utformas med LUK-ämnena och andra ämnena, b) genomgång och diskussion av de nya normalstudieplanerna eller underlaget för dessa samt utarbetande av lokala studieplaner och förberedande i övrigt av reformen på den enskilda utbildningsorten, c) utarbetande av undervisningsmetoder som möjliggör en vidare yrkesinriktning än nu och som ger elementär vetenskaplig metodskolning i grundstudierna.

Utbildningen består av en inledande regionalt anordnad kurs om en vecka öppen för alla intresserade lärare i nuvarande utbildning av LUK-ämneslärare. Därefter följer arbete med möjlighet till viss tjänstledighet vid den egna utbildningsenheten under året och vid slutet av året en konferens om en vecka för de lärare som redan från början skall medverka i den nya ämnesutbildningen.

När det gäller kompletteringen av ämneskunskaper föreslår kommittén, att åtgärder vidtas för att underlätta individuellt planerade sådana studier vid universitet och högskolor, i första hand inom Sverige men i vissa fall även i utlandet.

3.2.5 Befattningsutbildningens ledning och genomförande

Huvudparten av befattningsutbildningen planeras och genomförs enligt förslaget lokalt och regionalt. Den centrala samordningen, utarbetat av vissa ramprogram m. m. handhas av de centrala ämbetsverken i samverkan med varandra och med representanter för regionala och i vissa fall lokala organ. Vidare svarar de centrala myndigheterna i samverkan med berörda befattningshavare för den pedagogiska och pedagogisk-administrativa utbildningen av högskolornas och institutionernas eller utbildningslinjernas pedagogisk-administrativa ledning.

Enligt förslaget svarar regionalt utvecklingsenheterna vid universiteten och Linköpings högskola i samråd med berörda högskolor och institutioner för ämnesutbildarnas befattningsutbildning. Motsvarande uppgifter fullgörs lokalt av utbildningsnämnderna.

När mera genomgripande förändringar i högskoleväsendet genomförs, kommer ledningen av befattningshavarnas utbildning och fortbildning sannolikt att undergå vissa förändringar. Lärarutbildningskommittén går inte närmare in på denna fråga men understryker vikten av samverkan mellan berörda myndigheter och utbildningsenheter och, när det gäller utbildning av medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning, med skolväsendet i praktikkommunerna.

Befattningsutbildningen för ämnesutbildarna skall enligt förslaget börja genomföras det år då reformen påbörjas. För medverkande i praktisk-pedagogisk utbildning påbörjas den ett år senare. Den särskilda befattningsutbildningen för nu verksamma utbildare av LUK-ämneslärare äger rum ett år före reformens början.

3.2.6 Kostnader

Året närmast före reformens början beräknas befattningsutbildningen kosta ungefär 1 milj. kr. Kostnaden stiger därefter fram till och med det tredje året efter reformens början då den beräknas uppgå till ca 2,3 milj. kr.

Från och med det femte året efter reformens början beräknas befattningsutbildningen få den omfattning som den sedan kontinuerligt kommer att ha. Den årliga kostnaden uppgår då till ca 1,8 milj. kr. Av detta belopp går drygt en fjärdedel, 480 000 kr., till utbildningen av ämnesutbildare och nära tre fjärdedelar, eller över 1,3 milj. kr., till utbildningen av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen.

Den samlade kostnaden för den redovisade sexårsperioden uppgår till ca 10,8 milj. kr. Av detta belopp går ca 3,8 milj. kr till ämnesutbildarna och ca 7 milj. kr till medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen.

3.2.7 Reservation

Ledamöterna Carl Tomas Edman och Jan-Olof Olsson har reserverat sig mot lärarutbildningskommitténs förslag med följande motivering.

Utredningens majoritet har inte dragit konsekvenserna av sin syn på lärarutbildarna som en central grupp av stor betydelse för skolans arbete. Reservanterna anser att varje lärarutbildare redan från första tjänstgöringen bör vara så skickad att uppgifterna kan fullgöras med stora krav på kvalitet i undervisningen. De föreslagna korta kuserna möjliggör inte någon integration mellan teori och praktik under befattningsutbildningen. Om denna integration inte kan genomföras i befattningsutbildningen finns skäl att anta att lärarutbildaren i sin undervisning inte naturligen kombinerar dessa komponenter. Enligt reservanternas uppfattning bör sålunda lärarutbildare själva auskultera, ha egna övningslektioner och genomgå såväl skolpraktik som samhällspraktik på olika institutioner. Detta har inte medtagits i majoritetsförslaget.

Den längre grundutbildningen för lärarutbildare som reservanterna förordar bör omfatta en termin. En sådan utbildning finns f. n. för seminarielärare inom förskollärarutbildningen och förordades av 1960 års lärarutbildningssakkunniga (SOU 1965: 29).

En satsning på befattningsutbildning inom lärarutbildningsområdet bör begränsas till de personalkategorier som har störst behov av utbildning. Övriga kategoriers utbildningsbehov bör avvägas med hänsyn till de andra arbetsuppgifter som åligger dessa.

Lärarutbildaren bör vara väl förtrogen med barn- och ungdomsarbete inom olika verksamhetsområden för att i sin undervisning beakta kravet på lärarna i detta sammanhang. Dessa krav på skolan och därmed på lärarna leder till att samhällspraktik i olika former bör ingå i en befattningsutbildning för lärarutbildare.

Lärarutbildaren bör genom specialarbete i undervisningsplanering kunna erhålla en förutsättningslös uppfattning om olika undervisningsmetoder och ifrågasätta traditionella lösningar.

3.3 Remissyttranden

3.3.1 Inledning

Denna sammanställning omfattar framför allt de synpunkter som lagts på den föreslagna befattningsutbildningen.

3.3.2 Befattningsutbildning av medverkande i ämnesutbildningen i LUK-ämnena

Konstfackskolan, Svenska kommunförbundet och SÖ ställer sig positiva till förslaget angående befattningsutbildningen.

Facklärarförbundet och Sveriges lärarförbund har i ett gemensamt yttrande starkt betonat vikten av att alla ämnesutbildare har praktisk-peda-

gogisk utbildning. För befattningshavare som saknar sådan utbildning anser förbunden att sådan måste anordnas som en kombinerad praktisk-pedagogisk utbildning och befattningsutbildning omfattande en termin. Vidare anser man att den föreslagna studieplanen kan användas till vissa delar, men att utbildningen bör få en större praktisk-pedagogisk tyngdpunkt. Kursdeltagarna bör ha egna övningslektioner under ledning av en lärarutbildad högskolelärare. Man anser också att all befattningsutbildning — både grundutbildning och fortbildning — skall inskrivas som en rättighet och ske på tjänstetid. Lärare som genomgår befattningsutbildning skall under tid denna pågår vara ledig från ordinarie arbetsuppgifter inom institutionen.

RRV anser att om befattningsutbildningen har specifik betydelse för lärarutbildningsfunktionen bör man som ett alternativ kunna överväga en mer koncentrerad utbildningsinsats inplacerad så tidigt som möjligt.

Även SFS avstyrker den föreslagna befattningsutbildningen till förmån för en enterninsutbildning. Däremot ställer man sig positiv till förslaget om fortbildning. Det är dock enligt SFS synnerligen väsentligt att den görs obligatorisk för alla berörda lärarkategorier. Värde av fortbildning i form av regelbundet återkommande tjänstgöring inom det allmänna skolväsendet vill SFS starkt poängtera. Även pedagogiklärare vid lärarhögskolan bör åläggas denna fortbildning.

OMUS anser att förslaget till befattningsutbildning för olika kategorier lärarutbildare är helt otillräckligt för att ersätta tidigare brister på det praktisk-pedagogiska området. Den blivande lärarutbildaren bör genom befattningsutbildningen få kännedom om utbildningens mål, innehåll och olika undervisningsmetoder vad gäller såväl själva lärarutbildningen som det allmänna skolväsendets verksamhet. Det är nödvändigt med både teoretisk undervisning och egen praktisk erfarenhet där de teoretiska kunskaperna och färdigheterna får sin tillämpning. Auskultationer hos erfarna lärare bör vara ett ofta återkommande inslag under befattningsutbildningen. Vidare anser man att utbildningstiden måste överstiga vad som föreslås i betänkandet och sannolikt uppgå till en termin.

SACO är i princip positivt inställd till att metodiklektorer som ej genomgått forskarutbildning får tillfälle delta i ämnesmetodisk forskarutbildning. Den forskarutbildning som i form av försöksverksamhet bedrivs i UKÄ:s regi bör dock enligt SACO:s uppfattning ges en annan uppläggning för att den skall ge behörighet till lektorstjänst inom det allmänna skolväsendet. SACO ser det vidare som positivt, att befattningsutbildning reguljärt skall ordnas för lärare inom ämnesutbildningen. I avvaktan på att befattningsutbildningen kommer till stånd bör, vid tillsättning av tjänster, lärare med praktisk-pedagogisk utbildning prioriteras.

UKÄ understryker starkt vikten av en pedagogisk utbildning också för

lärarna inom högskolan. Man framhåller emellertid att en sådan utbildning inte kan begränsas till att omfatta endast de lärare som berörs av utredningens huvudförslag utan att en generell reform som omfattar all undervisande personal vid högskolan är angelägen.

3.3.3 Befattningsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen

Facklärarförbundet och *Sveriges lärarförbund* delar kommitténs åsikt att befattningsutbildningen — både grundutbildning och fortbildning — bör syfta till att integrera skapande verksamhet med kunskapsförmedling och insikter och träning av färdigheter. I facklärarförbundets yttrande över förslaget till ämnesutbildning har starkt understrukits betydelsen av att kunskaper och färdigheter varvas och integreras med varandra. Förbunden anser vidare det nödvändigt att lärarhögskolans lärare lever med i det dagliga skolarbetet i alla dess former och att detta endast är möjligt vid full tjänstgöring som lärare. Förbunden tillstyrker förslaget att lärare vid lärarhögskola skall ha rätt — men även skyldighet — att t. ex. vart femte år tjänstgöra med full tjänst i grundskola/gymnasieskola.

SFS, *Svenska kommunförbundet*, *konstfackskolan* och *SÖ* instämmer i kommittéförslaget. *SÖ* avstyrker dock förslaget beträffande handledarnas fortbildning. *SÖ* bedömer det mera lämpligt att de treårsförordnade handledarna deltar i en veckas fortbildning två till tre gånger under en förordnandeperiod.

Enligt *OMUS'* mening måste befattningsutbildningen av blivande lärarutbildare inom praktisk-pedagogisk utbildning i stor utsträckning förena teori, praktik och auskultationsverksamhet. Eftersom behörighetskravet i princip omfattar undervisningserfarenhet från det allmänna skolväsendet, kan befattningsutbildningen koncentreras till att ge erfarenheter av och kunskap om undervisningen på lärarutbildningsnivån, såväl ämnesutbildningen som den praktisk-pedagogiska utbildningen.

Som principmodell accepterar *SACO* utredningens förslag till befattningsutbildning. Denna är dock enligt *SACO:s* mening ett absolut minimum för personal inom den praktisk-pedagogiska utbildningen vid de nuvarande lärarhögskolorna samt inom ämnesutbildningen. På längre sikt bör därför introduktionsutbildningen för dessa grupper bli mer omfattande och den återkommande fortbildningen koncentreras tidsmässigt.

3.3.4 Särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena

SFS anser förslagen rimliga. *Facklärarförbundet* och *Sveriges lärarförbund* understryker nödvändigheten av särskild befattningsutbildning för nu verksamma lärarutbildare men anser att kommittén inte tagit konsekvenserna av sina uttalanden när den utformat förslaget till befatt-

ningsutbildningens omfattning varför förbunden bestämt avstyrker det-
samma. Förbunden föreslår följande utbildningsgång/innehåll: 1) Sex-
veckors introduktionsutbildning med det grundinnehåll utredningen
föreslagit för den inledande veckokursen. Detta innehåll måste utvid-
gas. Diskussioner, seminarieövningar och planeringsarbete bör ingå.
Vidare bör deltagarna få följa arbetet inom olika institutioner inom
filosofisk fakultet samt den administrativa arbetsgången. 2) Deltagarna
arbetar vidare med studieplaner på hemorten. Detta arbete skall ske
under tjänstledighet. I vissa fall kan det vara lämpligt att någon/några
befattningshavare fullgör detta arbete medan andra uppehåller under-
visningen vid lärarhögskolan. Arbetet med genomförande av reformen
får ej läggas till de fortlöpande uppgifterna vid lärarhögskolan. 3) Un-
der läsåret innan befattningshavaren skall övergå till den nya utbild-
ningsorganisationen bör centrala seminarier, konferenser etc. anordnas,
då det är synnerligen väsentligt att företrädare för de olika ämnena får
tillfälle att tillsammans diskutera uppkommande problem. 4) I slutet
av året anordnas en konferens om en vecka för de befattningshavare,
som skall övergå till den nya organisationen. Förbunden anser det inte
realistiskt att anordna den särskilda befattningsutbildningen vid ett enda
tillfälle eftersom man inte kan "tömma" en skola på lärare.

SÖ ställer sig positiv till lärarutbildningskommitténs förslag och an-
sluter sig i princip till kommitténs uppfattning i fråga om den särskilda
befattningsutbildningens omfattning. SÖ vill särskilt understryka, att till-
fälle måste beredas alla som avser övergå till det reformerade systemet
att delta i utbildningen utan att detta utgör ett villkor. Utbildningen
bör, bl. a. på grund av det successiva tillsättandet av tjänsterna, förläggas
under arbetsåret före reformens inledande.

OMUS anser att en särskild befattningsutbildning för nu verk-
samma lärarutbildare i LUK-ämnena bör organiseras så, att lärarna
under en längre tid kan delta i utbildningen på deltid, eftersom musika-
liska färdigheter normalt måste inhämtas under förhållandevis lång
tidsperiod. Det är således inte möjligt att koncentrera en fortbildning i
musik till ett fåtal veckor.

Konstfackskolan anser att personalpolitiska hänsyn måste spela en stor
roll vid övergång till ny utbildningsorganisation. Vidare anser man att
det bör anförtros åt de berörda utbildningsenheterna att i lokal eller
regional samverkan svara för uppläggning och genomförande av reform-
förberedelserna.

SACO ställer sig principiellt positiv till att en särskild befattningsut-
bildning anordnas. Beträffande den särskilda befattningsutbildningens
organisation anser SACO att en punkt ytterligare bör utredas. Utred-
ningen föreslår en regional princip för uttagande av deltagare till kur-
serna. Det bör emellertid närmare övervägas vilken princip som är den
riktiga från effektivitetssynpunkt — den regionala, där lärare från när-

liggande orter men med olika ämnen träffas eller den där konferenser anordnas och där lärare som undervisar i samma ämne får diskutera förändringar i utbildningen. Vidare ser SACO det som angeläget, att arbetsgivaren arrangerar övergångsåtgärder för de nu verksamma lärarutbildarna i LUK-ämnena.

SACO avstyrker bestämt, att introduktionskursen för ämnesutbildare skall förläggas till ferietid, eftersom utbildningen är förlorad av att arbetsgivaren ändrar utbildningens organisation.

4 Tjänster i nya ämneskombinationer för lärare i yrkesinriktade ämnen i gymnasieskolan

Genom beslut den 16 juni 1972 uppdrog Kungl. Maj:t åt SÖ att närmare utreda och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till bestämmelser om införande av lärartjänster i nya ämneskombinationer i gymnasieskolan för att möjliggöra för vissa lärare i yrkesinriktade ämnen att kombinera sitt huvudämne med annat undervisningsämne.

Med skrivelse den 13 oktober 1973 har skolöverstyrelsen inkommit med förslag i ärendet och därvid förordat att tjänster inrättas i ett antal nya ämneskombinationer, omfattande bl. a. förutom yrkesinriktat ämne, sådana ämnen som svenska, engelska, matematik, fysik, kemi, företagsekonomi och arbetslivsorientering. Bland de föreslagna nya ämnena finns i vissa kombinationer även teckning och formgivning samt psykologi.

SÖ har för sin del funnit att införandet av lärartjänster i nya ämneskombinationer är en konstruktiv åtgärd för att undanröja bristen på tjänstgöringsunderlag för ifrågavarande lärare även om åtgärden från vissa synpunkter kan inge någon tveksamhet. Vidtas inte åtgärder som leder till att den partiella övertaligheten för dessa lärare undanröjs, eller i varje fall kraftigt minskas, finns det enligt SÖ:s mening risk för att det blir svårt att behålla och även att nyrekrytera de lärare som fordras för den yrkesinriktade undervisningen. SÖ framhåller att förslagets genomförande till stor del kommer att bli beroende av storleken och formerna för det ekonomiska stödet till läraren, som skall vidareutbildas, och av den trygghet i anställningen som vederbörande kan räkna med i den nya situationen som lärare.

Enligt av SÖ inhämtade uppgifter är intresset för de nya ämneskombinationerna stort bland berörda lärare.

Länsskolnämnderna däremot har ställt sig tveksamma inför frågan om införandet av ifrågavarande tjänster. Endast ett fåtal nämnder är positiva, helt allmänt, under sådana motiveringar som att åtgärden skapar större anställningstrygghet för läraren, att det är fördelaktigt för små skolor emedan läraren lättare kan placeras och att fler lärare kan få fulla tjänster. Beträffande frågan om det är sannolikt att tjänstgörings-

underlaget kan beredas ifrågavarande lärargrupper i det nya ämnet, utan att problem uppstår för andra behöriga lärare, har ingen nämnd klart uttalat sig för att utrymme finns.

De flesta myndigheter och organisationer som av SÖ beretts tillfälle att yttra sig i frågan är positiva till förslaget. *AMS* och *kommunförbundet* har inte haft något att invända mot föreslagna åtgärder. *Facklärarförbundet* tillstyrker principen liksom lärarutbildningskommittén. *Sve- riges lärarförbund* anser att man inte kan behandla frågan utan samband med LUK-förslaget. *Skolledarförbundet* tillstyrker förslaget med begränsning av antalet ämneskombinationer. *Lärarnas riksförbund* anser sig från arbetsmarknadsmässiga bedömningar inte kunna tillstyrka förslaget.

5 Föredraganden

5.1 Inledning

Utformningen av lärarutbildningen är en central fråga i samband med reformeringen av skolväsendet. Lärarutbildningen är ett betydelsefullt medel för att förverkliga de mål som satts upp för skolans verksamhet. Att lärarnas roll och arbetsmetoder utvecklas och förändras är en förutsättning för en fortsatt reformering av skolan.

En omfattande diskussion i dessa frågor fördes i samband med förslaget till 1967 års riksdag om formerna för utbildningen av klasslärare och ämneslärare (prop. 1967: 4, SU 1967: 51, rskr 1967: 143). Propositionen innehöll ställningstaganden som var giltiga för alla kategorier av lärare. Enligt dessa ställningstaganden måste målet för lärarutbildningen fastställas med utgångspunkt i de nya skolformernas målsättning, kursinnehåll och verksamhetsformer, såsom de hade angetts i läroplanerna. Samtidigt framhölls att skolan inte får vara statisk. Den måste ständigt utvecklas i takt med förändringarna i samhället. På samma gång bör skolan utveckla de nya generationernas vilja att ytterligare förbättra både skolan och samhället. I propositionen erinrades också om att de första lärarna med den nya utbildningen kommer att vara verksamma ännu ett stycke in på 2000-talet. Mycket tyder på att lärarnas roll och formerna för deras verksamhet under denna tid kommer att förändras i hög grad. Förändringarna kommer bl. a. att växa fram ur ett allt starkare behov att ta större hänsyn till den enskilde elevens behov och intressen vilket leder till krav på mer differentierade arbetsformer. I propositionen framhölls vidare att det är av största vikt, att den nya lärarutbildningen blir ett led i den fortgående skolreformen, och att den hos läraren grundlägger vilja och förmåga till omvärdering och ständig förbättring av skolans arbetssituation, kurser och lärostoff. Det fordras också att lärarna har förmåga att kritiskt be-

döma företeelser och problem, liksom att de får goda förutsättningar att följa det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet.

Den reformering av lärarutbildningen som beslöts av 1967 års riksdag avsåg såväl utbildningens innehåll som dess organisation. I organisatoriskt avseende innebar reformen att både utbildningen av klasslärare och den praktisk-pedagogiska utbildningen av ämneslärare förlades till lärarhögskolor. Ämnesstudierna för blivande ämneslärare på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan äger i huvudsak rum vid universitet. Studierna bygger i regel på treårig linje i gymnasieskolan. Den praktisk-pedagogiska delen av ämneslärarutbildningen består av en förberedande, begränsad del förlagd i omedelbar anslutning till den ämnes-teoretiska utbildningen och en avslutande del som omfattar ett studieår.

År 1973 förändrades genom ett beslut av statsmakterna utformningen av praktiken för studerande vid lärarhögskolans lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärarlinjer (prop. 1973: 78, UbU 1973: 34, rskr 1973: 274). Även i samband med detta beslut framhölls behovet av förändringar i lärarrollen. I högre grad än tidigare betonades de elevvårdande uppgifterna, lärarens sätt att fungera i förhållande till elevgruppen och hans beredskap att möta psykologiska och sociala problem. Sådana inslag i utbildningen som undervisning om elevvårdsproblem, barn- och utvecklingspsykologi, specialundervisning, invandrarfrågor m. m. liksom kontakter med samhället utanför skolan förstärktes. Pedagogik- och metodikundervisning skulle enligt propositionen integreras i större utsträckning än tidigare både i praktikdelen av utbildningen och i utbildningen i övrigt.

I samband med 1967 års beslut om reformering av klass- och ämneslärarutbildningarna betonades också vikten av att i skolsituationen främja en kontinuerlig samverkan mellan olika lärarkategorier. I propositionen framhölls att inledningen av skolans ämnen i grupperna läroämnen, övningsämnen och yrkesämnen motverkar en sådan samverkan. Så länge denna indelning finns kvar är det svårt att undvika uppfattningen att de olika grupperna av ämnen har olika värde. I propositionen föreslogs därför att benämningarna läroämnen, övningsämnen och yrkesämnen skulle avskaffas. Riksdagen godkände detta liksom vad som föreslogs om möjlighet att i lärtjänst kombinera läro- och övningsämne. Förslaget innebär att extra ordinarie lärtjänst skulle få omfatta båda typerna av ämnen. Åtgärden borde dock ses som ett provisorium av det skälet att en slutgiltig lösning ansågs kunna övervägas först sedan en mer genomgripande utredning skett beträffande utformningen av övningslärarutbildningen.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 24 april 1970 utfärdat provisoriska bestämmelser om extra ordinarie tjänster som lärare i övningsämne och läroämne. Sådana tjänster har inrättats endast i begränsad utsträckning. Särskilda bestämmelser om tjänster för lärare i musik och

annat ämne i grundskolan och gymnasieskolan m. m. meddelades den 5 maj 1972 sedan 1971 års riksdag beslutat att en provisorisk utbildning av tvåämneslärare i musik och något av ämnena svenska, engelska, matematik eller historia — med möjlighet för dispens i fråga om andra kombinationer — skulle få anordnas med början läsåret 1971/72 (prop. 1971: 31, UbU 1971: 5, rskr 1971: 112).

För uppgiften att se över utbildningen av de olika slags lärare som kan föras in under begreppet övningslärare tillkallades år 1968 särskilda sakkunniga, som antog namnet lärarutbildningskommittén. Kommitténs utredningsuppdrag avsåg utbildning av lärare för grundskola och gymnasieskola i ämnena barnkunskap, barn- och ungdomskunskap, bostads/miljökunskap, dramatik, ergonomi, familjekunskap, formgivning, gymnastik, hemkunskap, konsumentkunskap, kostkunskap, slöjd, teckning och textilkunskap, samt delar av ämnena ekonomi, konst och konst- och musikhistoria. Uppdraget har redovisats i betänkandena (SOU 1972: 92 och 93) Fortsatt reformering av lärarutbildningen och Förslag till studieplaner samt (SOU 1973: 42) Utbildning av lärarutbildare. I kommitténs uppdrag ingick även vissa delar av musiklärarutbildningen. De delar av utbildningen av musiklärare som avser själva ämnesutbildningen i musik utreds tillsammans med övriga utbildningsfrågor på musikområdet av organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS).

Förändringar i lärarrollen, lärarnas sociala uppgifter och deras förmåga till samverkan tas som utgångspunkter för direktiven till de sakkunniga som jag med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 31 maj 1974 har tillkallat för att utreda lärarutbildningens mål, struktur, innehåll m. m. De sakkunniga har antagit namnet 1974 års lärarutbildningsutredning. I direktiven framhålls bl. a. att de sakkunniga i första hand bör ta upp frågor som rör grundutbildningen för vad som nu benämns lärare för klass på låg- och mellanstadierna samt lärare i de ämnen som tidigare kallades läroämnena för grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning. I denna del får de sakkunnigas arbete också karaktär av utvärdering av 1967 års lärarutbildningsreform liksom av den beslutade nya praktikorganisationen. I vilken utsträckning de sakkunnigas uppdrag skall komma att omfatta utbildningen av lärare i barnkunskap, dramatik, hemkunskap, gymnastik, musik, slöjd och teckning skall enligt direktiven avgöras sedan ställning tagits till lärarutbildningskommitténs förslag.

Skolöverstyrelsen (SÖ) har i oktober 1973 kommit in med förslag om införande av lärartjänster i nya ämneskombinationer i gymnasieskolan för att möjliggöra för lärare i yrkesinriktade ämnen att kombinera sitt huvudämne med annat undervisningsämne. SÖ anser att införandet av sådana lärartjänster är en konstruktiv åtgärd för att undanröja bristen på tjänstgöringsunderlag för ifrågavarande lärare, även om åtgärden från vissa synpunkter kan inge någon tveksamhet. Enligt av SÖ inhäm-

tade uppgifter är intresset för de nya ämneskombinationerna stort bland berörda lärare.

I frågor som rör den högre utbildningen och utbildningar på kulturområdet har jag särskilt samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

5.2 Kommittéförslaget

I enlighet med lärarutbildningskommitténs terminologi kommer jag i fortsättningen att använda beteckningen LUK-ämnen för de ämnen som kommittén har behandlat.

Kommittén föreslår en genomgripande förändring av utbildningen av lärare i LUK-ämnen. I korthet innebär förslaget följande.

De blivande lärarna i LUK-ämnen måste ha samma referensram som andra studerande i högskolan och övriga lärare i skolan. Det betyder att den allmänna behörigheten för tillträde till studierna bör vara genomgång av minst tvåårig linje av gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper och färdigheter enligt det vid 1972 års riksdag beslutade allmänna behörighetskravet för tillträde till högre studier (prop. 1972: 84, UbU 1972: 31, rskr 1972: 240). Stor vikt bör också fästas vid kunskaper om och erfarenheter från olika områden av arbetslivet och samhället i övrigt. Därför föreslår en majoritet inom kommittén att för tillträde till den praktisk-pedagogiska utbildningen vid lärarhögskolas ämneslärarlinje skall krävas minst ett års arbetslivserfarenhet från annat område än skolan.

F. n. är tjänsterna i de ämnen som omfattas av kommitténs uppdrag regelmässigt konstruerade som ettämnestjänster. Kommittén föreslår att studierna i LUK-ämnen för studerande som siktar till att skaffa sig behörighet som lärare skall kombineras med studier i ytterligare något skolämne. Motiveringen är följande. En bredare utbildning är berikande för lärarens personliga utveckling i sitt yrke. Detta gäller också lärarens inställning till skolans mål och hans syn på ämnets uppgift i skolan och dess utveckling. Lärarens möjligheter att samverka med andra lärare ökar. Vidare förbättras förutsättningar att lära känna eleverna. Skolarbetet underlättas för läraren om han får tillfälle att möta eleverna under längre tid. En vidgad behörighet möjliggör för skolan att låta läraren få arbeta med eleverna i mer än ett ämne. Om skolorganisationen så medger innebär detta att läraren i större utsträckning kommer att undervisa samma elever under flera veckotimmar än f. n. Lärarutbildningskommittén har i enlighet med direktiven vägt in lärarens möjligheter att få jämn sysselsättning i skolan oavsett timplaneförändringar och elevernas val. Pedagogiska och organisatoriska skäl talar enligt lärarutbildningskommittén för en övergång från ettämnesutbildning till flerämnesutbildning.

Förslaget till organisation av studierna överensstämmer i stort med det system som gäller i ämneslärarutbildningen.

Ämnena skall studeras efter varandra. Studierna skall omfatta sammanlagt minst 120 studiepoäng, enligt det vid de filosofiska fakulteterna tillämpade poängsystemet, vilka får tillgodoräknas i filosofie kandidat-examen. Färdighetsträningen i LUK-ämnena kräver att tidsomfånget för studierna inte blir alltför kort. Studierna i LUK-ämnet bör därför omfatta minst 60 studiepoäng. Den praktisk-pedagogiska utbildningen föreslås i huvudsak äga rum efter avlagd grundexamen och bli förlagd till lärarhögskolas ämneslärarlinje. Den sammanlagda studietiden blir alltså fyra år efter gymnasieskolan. Om LUK-ämne ingår i studierna kommer examen i regel att ge behörighet för tjänst i två ämnen. För ämneslärare gäller annars att tjänst i grundskolan regelmässigt skall omfatta tre ämnen.

En positiv faktor i nuvarande utbildning av LUK-ämneslärare är kontakten redan under ämnesstudierna med det yrke den studerande överväger att välja. För att bibehålla den tidiga kontakten föreslås att åtta veckors läroinriktad yrkesförberedelse infogas i ämnesstudierna.

Kommittén föreslår av resursskäl spärr vid antagningen till samtliga LUK-ämnesstudier. Antagningsbegränsningen skall gälla det enskilda LUK-ämnet. Krav skall inte ställas på den studerande att från början bestämma sig för en hel ämneskombination. Inte heller behöver den studerande enligt förslaget från början vara beredd att inrikta sig just på läraryrket. Den som vill göra det skall emellertid vara tillförsäkrad möjlighet att fullfölja utbildningen. Dimensioneringen av antagningen till studier i LUK-ämnena måste därför bli restriktiv och göras på ett sådant sätt att de studerande som vill bli lärare också kan beredas plats vid lärarhögskola.

I fråga om forskningsanknytning, tillträde till forskarutbildning och dimensionering av forskningen förutsätter kommittén att samma förutsättningar skall gälla för LUK-ämnena som för all högre utbildning i det framtida högskoleväsendet.

5.3 Ställningstaganden

5.3.1 Allmänna synpunkter

I sitt huvudbetänkande har lärarutbildningskommittén lämnat en redogörelse för skolans och LUK-ämnenas utveckling som enligt min mening klart visar den stora betydelse som dessa ämnen har för skolans samlade verksamhet. Teori och praktik integreras inom dessa ämnen på ett sätt som främjar såväl inläringen som träningen av kunskaper och färdigheter. Detta arbetssätt eftersträvas även inom andra ämnen, vilket bl. a. kommit till uttryck i riksdagen vid behandlingen av vissa motioner (UbU 1972: 45, rskr 1972: 287, UbU 1974: 11, rskr 1974: 120). Som kommittén framhåller finns det en ökad medvetenhet om betydelsen av att utveckla alla uttrycksformer, inte bara det talade och skrivna ordet. Färg

och form, ljud och rörelse övas och vidareutvecklas inom LUK-ämnena. Dessa uttrycksformer spelar också stor roll i elevens allsidiga personliga utveckling. Sådana ämnen som hemkunskap, slöjd och barnkunskap är dessutom av särskild betydelse framför allt i grundskolan, genom att undervisningen i dessa ämnen ger eleverna praktiska kunskaper och färdigheter som är viktiga för förmågan att fungera i ett modernt samhälle.

Läraryrkesutbildningskommittén menar att den särställning som LUK-ämnena traditionellt har haft i skolan i viss mån håller på att försvinna. Gränserna mellan dessa ämnen och skolans övriga ämnen blir allt mindre markerade. LUK-ämnena har i nu gällande läroplaner för grundskola och gymnasieskola fått en annan ställning och struktur och ett annorlunda innehåll än tidigare. Den sociala inriktningen har förstärkts och inslag av orientering och analys har fått ökat utrymme. Samtidigt finns det enligt kommittén åtskilligt som måste göras för att ytterligare förbättra LUK-ämnenas ställning. Jag delar denna uppfattning. Indelningen i olika kategorier av ämnen har haft negativa konsekvenser för skolans hela verksamhet. Lokaler för LUK-ämnena och yrkesinriktade ämnen har ofta förlagts till särskilda byggnader eller förts samman till enheter avskilda från skolans övriga lokaler. På så sätt har samverkan i skolarbetet försvårats och lärarna har ofta gått miste om den naturliga kontakten med kolleger. Utbildningen av lärare i LUK-ämnena har skett vid fristående utbildningsenheter utan närmare kontakt med annan lärarutbildning.

I likhet med kommittén anser jag det väsentligt att lärare i LUK-ämnena genom utbildning och arbetsförhållanden får bästa möjliga förutsättningar att ingå i arbetsgemenskapen i skolan. Av remissyttrandena framgår att flertalet remissinstanser anser det önskvärt att lärare i LUK-ämnena i sina studier och senare i sin tjänst kombinerar LUK-ämnet med ett annat ämne. Jag instämmer i uppfattningen att en bredare utbildning och en vidgad tjänstgöring är berikande både för lärarens personliga utveckling och för hans möjligheter att samverka med andra lärare och med eleverna. En lärare som möter sina elever i mer än ett ämne får ökad möjlighet att lära känna dem. Jag delar därför uppfattningen om värdet av kommittéförslaget i denna del.

På vissa avgörande punkter är emellertid remissinstanserna kritiska mot kommitténs förslag. Kritiken riktar sig främst mot att kommittén inte i tillräcklig omfattning har belyst effekterna för skolan och för annan lärarutbildning av att på en gång införa tvåämnesutbildning och tvåämnestjänster som enda alternativ. Vidare kritiseras kommittén för att i sitt förslag till organisation av utbildningen i alltför hög grad ha anpassat sig till vad som gäller för ämneslärarutbildningen. Kommittén har, framhåller flera remissinstanser, inte tagit tillräcklig hänsyn till LUK-ämnenas speciella karaktär. Även förslaget till behörighetskrav för tillträde till utbildningen har mött kritik.

Ett stort antal remissinstanser anser att ettämnesutbildning och ettämnestjänster bör bibehållas som reguljära alternativ till vad kommittén föreslår. Flera remissinstanser, däribland SÖ, tar upp och vidareutvecklar kommitténs resonemang att en viss del av LUK-lärarna bör utbildas och anställas som ettämneslärare och att de bör få utbildning för att i sin tjänst även ha andra uppgifter än undervisning, t. ex. kurativa och andra sociala uppgifter, ungdomsledarskap och fritidsverksamhet, uppgifter inom det kommunala kulturlivet, konsumentupplysning m. m. SÖ har också i sitt yttrande pekat på de organisatoriska svårigheterna att bereda en tvåämneslärare undervisning i båda ämnena i samma klass. Kooperativa Förbundet har i sitt remissvar uttalat farhågor för att lärare med t. ex. konstnärlig eller praktisk bakgrund i mindre utsträckning kommer att söka sig till lärarutbildning om tvåämnesutbildning blir enda alternativet.

Några remissinstanser har helt avstyrkt förslaget om tvåämnesutbildning med motivering att förslaget innebär en nedsärning av studietiden i LUK-ämnet, vilket skulle medföra en försämring av utbildningens kvalitet. Detta gäller framför allt remissinstanser som särskilt intresserat sig för teckningsämnet. Även i den allmänna debatten och i skrivelser till utbildningsdepartementet har sådan kritik förts fram. Andra remissinstanser som i princip är positiva till tvåämnesutbildning har också framfört farhågor för att den tid som kan ägnas åt färdighetsträning blir alltför kort.

Kritiken mot behörighetskraven gäller dels de föreslagna förkunskapskraven för tillträde till studier i ett enskilt LUK-ämne, dels de kompletteringar som krävs för studier i många av de föreslagna ämneskombinationerna. Lärarutbildningskommitténs förslag innebär, som jag redan har nämnt, att den framtida ämnesutbildningen skall grundas på genomgången tvåårig linje i gymnasieskolan i enlighet med 1972 års principbeslut om allmän behörighet för tillträde till högre studier. I principbeslutet ingick också att en s. k. normalväg genom gymnasieskolan skulle säkerställas för varje eftergymnasial utbildningsväg. Med normalväg menas att för varje utbildningsväg inom högskolan de särskilda förkunskapskraven skall kunna helt uppfyllas på någon linje i gymnasieskolan.

I slöjdamnet föreligger, som kommittén framhåller, stora svårigheter att inhämta erforderliga förkunskaper inom ramen för en gymnasielinje. De studerande borde, för att uppfylla önskvärda krav på såväl färdighetsträning som kunskaper inom det naturvetenskapliga området, helst välja moment från olika linjer i gymnasieskolan. Färdighetsträningen tillgodoses bäst inom någon av de mer utpräglade yrkesinriktade linjerna. På dessa linjer kan man emellertid inte inhämta de teoretiska förkunskaper som krävs, dels för studier i LUK-ämnet, dels för allmän behörighet till studier vid högskola. Kommittén har därför föreslagit tvåårig social linje som normalväg, trots att färdighetsträningen blir efter-

satt om man jämför med nuvarande förkunskapskrav. Den föreslagna normalvägen ger således förutom allmän behörighet även behörighet för studier i slöjd. För det andra ämnet i en föreslagen kombination, kan därutöver tillkomna omfattande kompletteringskrav. Kommitténs förslag till utbildningsgång i slöjd — såväl trä- och metallslöjd som textilslöjd — har kritiserats av t. ex. Svenska facklärarförbundet.

Stora svårigheter föreligger även att genom studier i gymnasieskolan uppfylla förkunskapskraven för tillträde till den av kommittén föreslagna utbildningen för blivande lärare i teckning och annat ämne.

Kompetenskommittén har i sitt betänkande (SOU 1974: 71) Om behörighet och antagning till högskolan inte behandlat antagningsbestämmelserna till de här aktuella lärarutbildningarna. Regeringen har den 6 februari 1975 beslutat proposition angående reformering av högskoleutbildningen m. m. (prop. 1975: 9). I propositionen berörs frågor om behörighet och antagning till högre utbildning. Jag avser att återkomma till regeringen i dessa frågor för de lärarutbildningar som behandlats av lärarutbildningskommittén.

Trots min positiva inställning till en vidgad lärarbehörighet finner jag det inte möjligt att nu föreslå ett genomförande av förslaget i dess helhet. En anledning är att jag anser att det vid remissbehandlingen av förslaget kommit fram övertygande skäl för att i varje fall f. n. bibehålla ettämnesutbildning och ettämnestjänster för lärare i LUK-ämnena. Detta berörs även under punkten 3 i direktiven till lärarutbildningskommittén. Därvid framhålls att det torde finnas personer, som skulle vara utmärkt lämpade som lärare i ett övningsämne men som tvekar inför utbildning i ytterligare ett ämne. Därför bör det inte uteslutas att det jämte tvåämneslärare skall kunna utbildas lärare i enbart ett ämne.

Ett ytterligare skäl är de förändringar på lärarnas arbetsmarknad som har skett sedan betänkandena avgavs. Tillgången på ämneslärare är numera god. Mot denna bakgrund har ämneslärarutbildningen vid lärarhögskolorna de senaste åren minskats i fråga om kapacitet. I årets budgetproposition (prop 1975: 1 bil 10 s. 380) har regeringen sålunda föreslagit att ämneslärarutbildningen skall omfatta 1 150 intagningsplatser. Därav är högst 150 platser avsedda för vidareutbildning av mellanstadielärare. Utbildningen av lärare i LUK-ämnen föreslås för samma budgetår omfatta sammanlagt 722 intagningsplatser. Med nuvarande kapacitet på lärarutbildningen skulle — om kommittéförslaget genomfördes — redan från början ett stort antal av de sökande till lärarhögskolorna behöva ha ett LUK-ämne i sin utbildning.

Som jag tidigare har framhållit instämmer jag i de principer som ligger till grund för kommitténs förslag. Av skäl som här framförts finner jag emellertid att förslaget inte nu kan genomföras i dess helhet.

Enligt min mening bör delar av förslaget nu ligga till grund för en försöksverksamhet i ett begränsat antal ämnen. För försöksutbildningen

har jag valt de ämnen som jag, med hänsyn till bl. a. förkunskapskrav och utbildningstid, anser lättast att förena med studier i andra ämnen, nämligen gymnastik, kostkunskap samt miljö- och konsumentkunskap. Studier i dessa ämnen förbereder för verksamhet som lärare i gymnastik resp. hemkunskap, kostkunskap, bostads- och miljökunskap samt konsumentkunskap. Jag kommer i det följande att redogöra för uppläggningsen av försöksutbildningen.

Jag avser således inte att föreslå att kommitténs förslag genomförs beträffande utbildningen av lärare i teckning. För att råda bot på lärarbristen i ämnet är det enligt min mening nödvändigt att så snart som möjligt öka kapaciteten i teckningslärarutbildningen. Jag återkommer till denna fråga i det följande.

Jag kommer vidare i särskilda avsnitt att ta upp frågor som rör lärare i barnkunskap, barn- och ungdomskunskap, dramatik, familjekunskap, musik, slöjd, yrkesinriktade ämnen i gymnasieskolan, samt frågan om utbildning av lärarutbildare.

Majoritetsförslaget om att minst ett års erfarenhet av förvärvsarbete efter gymnasieskolan skall vara särskilt behörighetskrav för tillträde till lärarhögskolas ämneslärarlinje har tillstyrkts av vissa remissinstanser, bl. a. Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige, facklärarförbundet och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund. Flera remissinstanser, däribland SÖ och Tjänstemännens centralorganisation, har emellertid avstyrkt förslaget och i stället förordat att arbetslivserfarenhet på frivillig grund skall kunna ge meritpoäng vid ansökan till all lärarutbildning.

Kommittén har enligt min mening framfört tungt vägande skäl för sitt förslag. I likhet med kommittén anser jag att lärare genom arbetslivserfarenhet kan öka sin förståelse för bl. a. sociala förhållandens inverkan på elevernas utveckling. Jag är emellertid inte beredd att nu pröva frågan om arbetslivserfarenhet som särskilt behörighetskrav enbart för ämneslärarutbildningen. I den nyss nämnda propositionen om reformering av högskoleutbildningen m. m. (prop. 1975: 9) behandlas frågor angående meritvärdering av arbetslivserfarenhet vid urvalet bland sökande till högre utbildning. Vad som där sägs gäller även sökande till lärarutbildning. Erfarenhet från arbetslivet är emellertid enligt min mening särskilt väsentligt för lärare, eftersom dessa annars kanske aldrig får tillfälle att lära känna andra arbetsplatser än skolan. Jag avser därför att återkomma till regeringen med förslag om att i tilläggsdirektiv uppdra åt 1974 års lärarutbildningsutredning att pröva frågan om obligatorisk arbetslivserfarenhet som ett led i all lärarutbildning.

I direktiven till lärarutbildningsutredningen har jag angivit att de sakkunniga, i avvaktan på ställningstagande till lärarutbildningskommitténs förslag, inte bör behandla de utbildningar som omfattats av kommitténs uppdrag. Mot bakgrund av den av mig i direktiven till utredningen redo-

visade synen på lärarutbildningen bör utredningen nu naturligen även behandla de utbildningar som har utretts av lärarutbildningskommittén. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Kommittén har framfört vissa synpunkter på möjligheterna till fortbildning för lärare i LUK-ämnena. Det ankommer på SÖ att i det löpande arbetet beakta dessa synpunkter.

Beträffande forskning och forskarutbildning i LUK-ämnena vill jag erinra om departementschefens uttalande i prop. 1975: 9 att ett samspel mellan grundläggande utbildning och forskning/forskarutbildning bör komma till stånd inom all högskoleutbildning. Som framgår av propositionen kommer chefen för utbildningsdepartementet att i annat sammanhang föreslå regeringen att uppdra åt den år 1974 tillkallade forskarutbildningsutredningen att utreda konsekvenserna för bl. a. behörighet och urval av en vidgad rekrytering till forskarutbildning. I nämnda proposition framhålls vidare att frågor om utarbetande av studieplaner m. m. för forskarutbildning inom nya områden i första hand är att se som en angelägenhet för högskolemyndigheterna i deras fortlöpande planerings- och utvecklingsarbete.

5.3.2 Försöksutbildning

Försöksutbildningen bör anordnas fr. o. m. budgetåret 1977/78 i hudsak enligt de förslag som har lagts fram av kommittén. Ämnesutbildningen i LUK-ämnet bör motsvara 60 poäng vid nuvarande filosofisk fakultet. För de här aktuella utbildningarna i gymnastik, kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap har närmast berörda remissinstanser tillstyrkt en sådan studieorganisation.

Studierna i gymnastik resp. kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap bör kunna kombineras med studiekurser inom ett ämnesområde vid nuvarande filosofisk fakultet som ger ämnesteoretisk behörighet för lärartjänst vid grundskolan och gymnasieskolan. Studierna i LUK-ämnet bör omfatta minst 60 poäng. De bör kunna tillgodoräknas i nuvarande filosofie kandidat-examen.

I de ämnena, som jag här har föreslagit skall ingå i försöksverksamheten, har kommittén föreslagit en rad påbyggnadskurser motsvarande 20 poäng. Det bör ingå i det fortsatta planeringsarbetet att överväga i vilken omfattning dessa kurser skall anordnas.

För att de studerande redan under ämnesstudierna skall få kontakt med sitt kommande yrke föreslår kommittén att åtta veckors lärarinriktad yrkesförberedelse skall äga rum parallellt med ämnesstudierna. Därav skall fyra veckor förläggas till den tid då studier bedrivs i LUK-ämnet. Jag instämmer i princip i förslaget och förordar att fyra veckors yrkesförberedelse anordnas under studierna i gymnastik resp. kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap för de studerande som deltar i försöksutbildningen. På grund av de organisatoriska svårigheterna är jag

f. n. inte beredd att förorda att yrkesförberedelse anordnas även under studierna i det andra ämnet i de föreslagna ämneskombinationerna. Jag förutsätter att lärarutbildningsutredningen vid sin behandling av frågor om studiernas organisation utreder förutsättningarna för att ge de studerande inom ämneslärarutbildningen större möjlighet än de nu har att på ett tidigt stadium komma i kontakt med skolans arbete. Härvid bör beaktas de förbättrade möjligheter att organisera ämneslärarutbildningen i sammanhängande, målinriktade linjer, som kommer att föreligga vid ett bifall till förslagen i propositionen om reformering av högskoleutbildningen m. m. (prop. 1975: 9).

Praktisk-pedagogisk utbildning bör äga rum efter avslutade ämnesstudier.

I prop. 1975: 9 behandlas förslag till regler för behörighet och urval vid antagning till grundläggande högskoleutbildning. Enligt förslaget skall de nya reglerna första gången tillämpas vid den antagning som avser höstterminen 1977. Jag förordar att dessa regler skall gälla även inom försöksutbildningen. För varje ämnesområde som ingår i utbildningen bör gälla särskilda förkunskapskrav som jag återkommer till i det följande.

Det ankommer på regeringen att meddela bestämmelser om utbildningen. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen beträffande frågan om dimensionering av försöksutbildningen och medelsbehov för denna.

Det är angeläget att tjänster inrättas med de ämneskombinationer som ingår i försöksutbildningen. För ämnesteoretisk behörighet till lärartjänst bör krävas studiekurser motsvarande minst 60 poäng i gymnastik resp. kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap samt studiekurser om sammanlagt 60 poäng inom ett eller två andra ämnesområden vid nuvarande filosofisk fakultet. Med hänsyn till att utbildningen har karaktär av försöksutbildning bör endast extra ordinarie och extra tjänster inrättas. Beträffande avtalbara löne- och arbetsvillkor för tjänst som lärare i ämneskombination vari LUK-ämne ingår samt för de lärare som medverkar i försöksutbildningen avser jag att ge statens avtalsverk förhandlingsuppdrag. Det ankommer på regeringen att meddela bestämmelser om lärartjänster.

Lärarutbildningskommittén har föreslagit att adjunktstjänster i ämneskombination, vari LUK-ämne ingår, inrättas vid skolväsendet i kommunen — i stället för som nu vid viss skolform — och att tjänstgöringen tills vidare förläggs helt eller huvudsakligen till viss skolenhet. Lektorstjänst i LUK-ämne skall enligt förslaget inrättas vid skolväsendet i kommunen utan att knytas till viss skolform. Jag är inte beredd att f. n. ta ställning till förslaget om inrättande av adjunks- och lektorstjänster i LUK-ämnen. I övrigt finner jag att förslaget, i vad avser frågan om tjänsternas anknytning till skolväsendet i kommunen, har nära samband med arbe-

tet inom utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK). Jag avser därför att i annat sammanhang föreslå att SSK får i uppdrag att pröva denna fråga.

Jag avser även att i annat sammanhang föreslå regeringen att de för utbildningen ansvariga myndigheterna — i samråd med de organisationskommittéer som förutskickats i prop. 1975: 9 och som är berörda av den här aktuella försöksutbildningen — får i uppdrag att planera för försöksutbildningen. Vidare bör berörda myndigheter följa verksamheten och efter en femårsperiod inkomma med redogörelse för denna.

Lärare i gymnastik

Läro- och utbildningskommittén utgår från att gymnastik regelmässigt skall kunna kombineras med ett annat ämne. I förekommande fall kan ett tredje ämnen ingå i tjänsten. I förslaget till ämneskombinationer med ämnet gymnastik ingår kemi som tredje ämne i kombination med biologi. Därutöver har kommittén föreslagit att gymnastik skall kunna kombineras med ett av ämnena engelska, tyska, franska, kemi och matematik. I likhet med berörda remissinstanser har jag i princip ingenting att erinra mot kommitténs förslag. I den här föreslagna försöksverksamheten bör antalet ämnen dock begränsas och endast omfatta ett språk, nämligen engelska, samt biologi, kemi och matematik.

Ämnesutbildningen i gymnastik bör enligt min mening anordnas i Örebro med utnyttjande av tillgängliga resurser på orten.

För särskild behörighet till försöksutbildningen har kommittén föreslagit förkunskaper i gymnastik, naturkunskap och samhällskunskap från minst tvåårig gymnasielinje eller motsvarande. Det bör ankomma på berörd myndighet att fastställa de särskilda förkunskapskraven för tillträde till försöksutbildningen. Kommitténs förslag härvidlag förefaller väl avpassat.

Lärare i hemkunskap, kostkunskap, bostads/miljökunskap samt konsumentkunskap

Utbildningen bör avse studiekurser motsvarande 60—80 poäng i kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap. I enlighet med kommittéförslaget bör i studiegången ämnena biologi, kemi, matematik och samhällskunskap kunna kombineras med dessa ämnen. Detta har också tillstyrkts av berörda remissinstanser.

Ämnesutbildningen i kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap bör enligt min mening anordnas i Umeå med utnyttjande av tillgängliga resurser på orten.

Läro- och utbildningskommitténs förslag om förkunskapskrav för studier i kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap bör enligt min mening övervägas ytterligare med beaktande av statsmakternas principuttalande om att det bör finnas en s. k. normalväg genom gymnasieskolan för varje

eftergymnasial utbildningsväg. Det bör ankomma på berörda myndigheter att fastställa vilka förkunskaper som skall krävas för särskild behörighet att studera kostkunskap och miljö- och konsumentkunskap inom försöksutbildningen.

5.3.3 Lärare i barnkunskap, barn- och ungdomskunskap samt familjekunskap

Undervisning i barnkunskap meddelas dels på grundskolans högsta-dium, dels på gymnasieskolans konsumtionslinje och vårdlinje. Barn- och ungdomskunskap läses endast i årskurs 2 på vårdlinjen. Familjekunskap förekommer som eget ämne endast inom gymnasieskolan, dels i konsumentlinjens första årskurs, dels i vårdlinjens andra årskurs. Det största antalet undervisningstimmar för dessa lärare finns inom den två-åriga vårdlinjen, grenen för barna- och ungdomsvård.

1968 års barnstugeutredning har genom tilläggsdirektiv hösten 1972 fått i uppdrag att utreda de personalutbildningsfrågor som aktualiseras av ett genomförande av utredningens förslag rörande daghem och förskola (prop. 1973: 136, SoU 1973: 30, rskr 1973: 372). I utredningsuppdraget ingår bl. a. att undersöka den utbildning av barnskötare som anordnas på gymnasieskolans vårdlinje. Utredningen, som räknar med att avsluta sitt arbete under år 1975, avser att beröra frågan om utbildning av lärare för denna barnskötarutbildning. Frågan om utbildning av lärare i barnkunskap med näraliggande ämnen bör bedömas i samband med prövningen av barnstugeutredningens förslag.

5.3.4 Lärare i dramatik

Dramatisk verksamhet förekommer i grundskolan inom ämnena svenska, främmande språk, musik samt framför allt som en viktig del av tillvalsämnet konst. I gymnasieskolan kan eleverna på treårig ekonomisk, humanistisk och samhällsvetenskaplig linje genom val av estetisk variant byta ut ett modernt språk i vardera årskurserna 2 och 3 mot bl. a. tre veckotimmar dramatik. På tvåårig social och ekonomisk linje kan dramatik läsas som tillvalsämne med tre veckotimmar i vardera årskursen. Försöksverksamhet som medger en mer omfattande specialisering förekommer på den sociala linjen. Dessutom finns viss möjlighet till frivillig undervisning i gymnasieskolan.

Högre studier i dramatik kan bedrivas som alternativa studiekurser inom ramen för ämnesområdet litteraturvetenskap vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå. På alla dessa orter utom Stockholm ges alternativ studiekurs om maximalt 40 poäng. I Stockholm ges endast studiekurs om 20 poäng.

Enligt kommitténs förslag skulle dramatik kunna studeras som självständigt ämnesområde vid filosofisk fakultet. I de föreslagna ämneskombinationerna ingår studiekurs om 40 poäng i dramatik. För min del

anser jag att behovet av utbildning av lärare i dramatik tills vidare är tillgodosett genom de alternativa studiekurser inom ämnesområdet litteraturvetenskap som anordnas på flertalet universitetsorter.

Enligt gällande bestämmelser föreligger skyldighet för lärare i gymnastik, musik, teckning och svenska att undervisa även i ämnet dramatik. Med hänsyn till det begränsade tjänsteunderlaget i ämnet, som förekommer endast i gymnasieskolan, är jag inte beredd att föreslå någon ändring på denna punkt.

5.3.5 Lärare i slöjd

Jag har tidigare nämnt att kritiska synpunkter har framförts av bl. a. facklärarförbundet mot lärarutbildningskommitténs förslag till behörighetskrav för studier i vissa LUK-ämnena. Därvid har de föreslagna förkunskapskraven i bl. a. slöjdämnet — trä- och metallslöjd samt textilslöjd — ansetts otillräckliga jämfört med nuvarande förhållanden. Enligt nu gällande inträdeskrav till slöjdläroarseminariet, där lärare i trä- och metallslöjd utbildas, skall den sökande ha betyg från nioårig grundskola eller motsvarande kunskaper, samt ha genomgått fyra års förutbildning och/eller praktik dels inom det verkstadstekniska området, dels inom det trätekniska området.

Utbildningen vid slöjdläroarseminariet är ettårig. Ungefär halva året ägnas åt ämnesstudier, medan resten av tiden åtgår till studier i pedagogik/psykologi, metodik och praktik. Den sammanlagda tid som en blivande slöjdlärare ägnar åt träning och utbildning i ämnet är f. n. ungefär fyra och ett halvt år.

Kommittén föreslår att ämnesstudierna i slöjd — såväl trä och metall som textil — skall omfatta 60 poäng, motsvarande tre terminers studietid. Enligt förslaget skall normalvägen i gymnasieskolan för att inhämta förkunskaper för ämnesstudier i slöjd vara den tvååriga sociala linjen. Därvid förutsätter kommittén att slöjd läses som tillvalsämne och teckning som obligatoriskt tillval. Den tid som enligt förslaget skulle ägnas åt ämnesutbildning i slöjd (trä och metall) blir således avsevärt kortare än nu.

Kommittén diskuterar svårigheten att inhämta erforderliga förkunskaper i slöjd (trä och metall) inom en och samma linje på gymnasieskolan. Den mest adekvata färdighetsträningen kan enligt kommittén erhållas inom de trätekniska och verkstadstekniska linjerna. Dessutom behöver den studerande vissa förkunskaper i matematik och naturkunskap. Om förkunskapskrav i de yrkesinriktade ämnena skulle ställas upp tillsammans med kraven på förkunskaper inom det naturvetenskapliga området, måste dessa hämtas från tre olika linjer på gymnasieskolan. Detta strider dock i alltför hög grad mot principen i riksdagsbeslutet om säkerställande av en normalväg genom gymnasieskolan för varje slag av eftergymnasiala studier.

Förhållandena är jämförbara för tillträde till ämnesutbildning i slöjd (textil). Även här framstår de av utredningen föreslagna förkunskapskraven som otillräckliga jämfört med nuvarande förhållanden.

Jag anser att den sammanlagda tid som enligt kommitténs förslag till utbildning av lärare i slöjd kan ägnas åt ämnet är alltför kort för att utbildningens kvalitet skall kunna bibehållas på en tillfredsställande nivå. I avvaktan på det läroplansarbete med avseende på gymnasieskolan som pågår inom SÖ är jag inte beredd att nu vidta några genomgripande förändringar i denna skolform för att tillgodose förkunskapskraven för studier i slöjd.

Rekryteringen av studerande till slöjdlärarseminariet har en annan karaktär än rekryteringen till de flesta andra lärarutbildningar. Förkunskapskravens betoning på utbildning och praktik från yrkeslivet har medfört att de sökande har förhållandevis kort teoretisk utbildning. I stället har de blivande slöjdlärarna erfarenheter från arbetslivet. I synnerhet inom grundskolan, som efter genomförandet av 1969 års läroplan inte har någon yrkesinriktad undervisning, kan slöjdlärarna tillföra värdefulla kunskaper om samhälle och yrkesliv. Ett genomförande av utredningsförslaget om utbildningsgång i trä- och metallslöjd skulle kunna förändra rekryteringen till slöjdlärarutbildningen, genom att de sökande enligt min mening kommer att ha alltför begränsad erfarenhet av yrkes- och arbetsliv.

Med de motiveringar som här anförts är jag inte beredd att nu förorda att slöjdämnet tas med i en tvåämnesutbildning.

Målet för slöjdundervisningen har, liksom skolans övergripande mål, förändrats genom de skolreformer som genomförts under 1960-talet. Slöjdlärarutbildningen utformades redan i slutet av 1950-talet. Jag finner det angeläget att, inom ramen för nuvarande utbildningstid, vidta sådana förändringar att utbildningen i högre grad motsvarar de krav som ställs på dagens skola. Som jag tidigare nämnt avser jag att i annat sammanhang återkomma till regeringen i frågor rörande behörighet och antagning bl. a. till slöjdlärarutbildningarna.

5.3.6 Lärare i teckning

Behovet av en utbyggnad av teckningslärarutbildningen, som bl. a. är klart redovisat i lärarutbildningskommitténs förslag, har jag redan nämnt. Utbyggnaden bör ske genom en ökning av antagningen till den reguljära teckningslärarutbildningen. Sådan utbildning förekommer nu endast på en ort i landet, i Stockholm, där den anordnas vid teckningslärarinstitutet som hör till konstfackskolan. Till utbildningen antas f. n. 72 studerande årligen. I utbildningen, som är treårig, integreras ämnesutbildning, pedagogik, metodik och praktik. Konstfackskolan anordnar även särskild förberedande utbildning (det s. k. fack VIII), som omfattar ett år vid konstindustriella dagskolan och som i regel ingår i ut-

bildningen för samtliga studerande. Den nuvarande av SÖ fastställda timplanen för utbildningen har tillämpats sedan läsåret 1968/69.

Mitt förslag innebär att ettämneshögre utbildningen av teckningslärare i huvudsaklig överensstämmelse med den utbildning, som bedrivs vid teckningslärarinstitutet, bör byggas ut. Starka skäl talar för en utbyggnad av sådan utbildning utanför Stockholm. Kommittén föreslog att teckningslärarutbildningen skulle lokaliseras till tre orter, nämligen Stockholm, Göteborg och Kalmar. Förslaget beträffande Kalmar byggde på förutsättningen att även annan högre konstnärlig utbildning samtidigt skulle förläggas dit samt att tillgången på lärarutbildare skulle förbättras genom förslaget om en ämneslärarlinje vid lärarhögskolan. I fråga om valet av ort för en utbyggnad får jag för egen del anföra följande.

Kraven på förläggningsort för en utbildning av det slag som teckningslärarutbildningen utgör är stora. För det första krävs en aktiv kulturmiljö både av allmänna skäl och med hänsyn till kraven på personal. Det måste finnas lärare i framför allt olika konstnärliga ämnen, både praktiskt och teoretiskt inriktade, samt möjligheter att utan alltför stora kostnader anlita experter för olika specialuppgifter inom utbildningen. För det andra måste det inom skolväsendet på orten eller på ett begränsat avstånd från denna finnas förutsättningar för att genomföra den praktiska delen av lärarutbildningen.

Av naturliga skäl är det lättast att i de största städerna tillgodose de speciella krav som teckningslärarutbildningen ställer. Vid lokaliseringen bör emellertid även andra faktorer tas med i bedömningen. Det finns t. ex. anledning att ta hänsyn till i vilken del av landet behovet av utbildade är särskilt stort. Vidare är det rimligt att eftersträva en lokalisering som bidrar till en geografisk spridning av utbildningsmöjligheterna, motiverad från såväl regionalpolitiska som utbildningspolitiska och kulturpolitiska synpunkter. Jag hänvisar i sammanhanget till vad som sägs i fråga om lokalisering av högskoleutbildning i propositionen om reformering av högskoleutbildningen m. m. (prop. 1975: 9). Jag har med hänsyn till teckningslärarutbildningens krav funnit att det bör finnas förutsättningar att på ett godtagbart sätt genomföra sådan utbildning i Umeå och att Umeå också med hänsyn till övriga angivna faktorer är en lämplig ort för utbyggnaden.

Jag anser det angeläget att betona att mitt val av Umeå för utbyggnad av teckningslärarutbildningen inte betyder ett ställningstagande i frågan om den lämpliga lokaliseringen av ytterligare statlig högskoleutbildning inom bildkonst, konsthantverk och design.

Det bör uppdras åt SÖ att planera för en utbildning av lärare i teckning i Umeå som kan påbörjas budgetåret 1976/77. Beträffande dimensioneringen av utbildningen avser jag att i annat sammanhang återkomma till regeringen. Vid riksdagens bifall till prop. 1975: 9 kommer svaret för att genomföra utbildningen efter den 1 juli 1977 att ligga på

högskoleorganisationen i Umeå. Planeringen av utbildningen bör ske i samråd med berörda organisationskommittéer och i kontakt med berörda parter i Umeå. Det lokala ansvaret för genomförandet av utbildningen bör under det första året ligga på lärarhögskolan i Umeå.

Teckningslärarutbildningen bör omfatta tre år, motsvarande studietiden vid teckningslärarinstitutet. Det bör uppdras åt SÖ att i sin planering utgå från vad som nu gäller beträffande utbildningen vid teckningslärarinstitutet. Detta utesluter inte enligt min mening att man i den nya utbildningen bör kunna pröva andra vägar för att nå samma utbildningsmål. SÖ bör även planera för antagningen till utbildningen. Jag erinrar i det sammanhanget om de uttalanden som har gjorts i nyss nämnda prop. 1975: 9 i fråga om behörighetsvillkor och urval till utbildningarna på kulturområdet och vissa lärarutbildningar. I inledningsskedet bör bestämmelserna för tillträde till teckningslärarutbildningen i Umeå i stort motsvara dem som nu gäller för tillträde till teckningslärarinstitutet. Krav på ett års särskild förberedande utbildning, i huvudsak motsvarande fack VIII vid konstfackskolan, bör således gälla för tillträde. Förutbildningen bör dock inte, som nu är fallet vid konstfackskolan, bedrivas som en del av den egentliga lärarutbildningen. Den bör i stället kunna ske vid redan existerande skolor som anordnar förberedande utbildning med inriktning mot bildkonst och konsthantverk. Jag vill i det sammanhanget erinra om att 1973 års expertgrupp för konstutbildning gjort en kartläggning av den förberedande konstnärliga utbildningen som redovisats i betänkandet (Ds U 1974: 8) Utbildning inom bildkonst, konsthantverk och design. Bedömningen av vilken förutbildning som är godtagbar bör ske vid antagningstillfället. I övrigt bör tills vidare urval och antagning till den nya teckningslärarutbildningen kunna ske i huvudsak enligt nuvarande regler.

Budgetåren 1971/72 och 1972/73 anordnades en särskild utbildning av lärare i teckning, anpassad för icke-behöriga teckningslärare med konstnärlig utbildning, som i viss omfattning tjänstgjort i skolan. Jag avser att ge SÖ i uppdrag att undersöka behovet av att återuppta en sådan särskild utbildning. Om det skulle visa sig erforderligt bör utbildningen påbörjas läsåret 1976/77. SÖ bör i planeringsarbetet utgå från de bestämmelser som gällde för den senast anordnade utbildningen med de förändringar som kan vara motiverade av erfarenheter som utbildningen gett. Bl. a. bör SÖ undersöka om en eventuell särskild utbildning helt eller delvis kan förläggas till Umeå.

5.3.7 Lärare i musik

Utbildningen av musiklärare behandlades av statsmakterna år 1970 i ett principbeslut om allmänna riktlinjer för en successiv reform av den högre musikutbildningen (prop. 1970: 25, SU 1970: 108, rskr 1970: 274). Enligt dessa riktlinjer skall det finnas möjlighet både till utbildning till

ettämneslärare och till utbildning av det slag lärarutbildningskommittén har förordat. Som jag tidigare har nämnt anordnas sedan drygt tre år en utbildning av lärare i musik och ett annat ämne vid sidan av den ettämnesutbildning som musikhögskolorna bedriver. OMUS, som arbetar med utbildningsfrågorna på musikområdet, har nyligen fått tilläggsdirektiv för sitt arbete.

Enligt dessa direktiv skall de år 1970 beslutade allmänna riktlinjerna för arbetet med utbildningen av olika slags lärare i musik fortfarande gälla. I fråga om lärare i musik för skolväsendet bör utbildas både tvåämneslärare och ettämneslärare. Den tvåämnesutbildning av lärare i musik och annat ämne, som nu bedrivs i Göteborg och Malmö, bör t. v. fortsätta som en försöksverksamhet. Enligt förslag i årets budgetproposition (prop. 1975: 1 bil. 10 s. 105) bör denna utbildning ytterligare byggas ut genom att sådan särskild ämnesutbildning i musik, som ingår i tvåämnesutbildningen, vid en ännu inte angiven tidpunkt får påbörjas i Piteå i anslutning till den musikpedagogiska utbildningen vid Framnäs folkhögskola.

Utbildningen av ettämneslärare skall enligt tilläggsdirektiven utformas på ett sätt som markerar sambandet mellan denna lärarutbildning och utbildningen av musikpedagoger, dvs. lärare i musik med uppgifter som huvudsakligen är förlagda till frivillig musikundervisning utanför skolan. Detta samband, som nämndes redan i 1970 års beslut, innebär att ämnesstudierna i musik i utbildningen av ettämneslärare i stort sett skall motsvara en allmän musikpedagogisk utbildning. Sambandet i utbildningen är viktigt bl. a. av det skälet att det bör kunna leda till att ettämneslärare i musik på ett naturligt sätt kan kombinera uppgifter i skolans obligatoriska musikundervisning med uppgifter inom olika former av frivillig undervisning. Genom att frivillig musikundervisning förekommer i stor omfattning, bl. a. i form av kommunal musikskola, finns det möjlighet för ettämneslärare i musik att använda sin utbildning för olika slags uppgifter.

I tilläggsdirektiven får OMUS även till uppgift att avge förslag om praktisk-pedagogisk utbildning av ettämneslärare i musik, knuten till den institution (musikhögskola eller motsvarande) som anordnar ämnesutbildningen.

Tilläggsdirektiven innehåller även en tidsplan för det återstående arbetet för OMUS. Den innebär att kommittén före den 1 mars 1976 skall lägga fram ett principförslag som omfattar hela utredningsuppdraget. Arbetet i dess helhet bör OMUS lägga upp så att det för kommitténs del kan vara avslutat senast i och med utgången av juni 1977.

Vad jag tidigare sagt om vikten av att lärartjänster inrättas i de ämneskombinationer, som ingår i tvåämnesutbildningen av lärare, gäller givetvis även i fråga om tjänster för lärare i musik och annat ämne.

5.3.8 Utbildning av lärarutbildare

Lärarytbildningskommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1973: 42) Utbildning av lärarutbildare avgett förslag dels till behörighetsregler för tjänst i ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämne, dels till befattningsutbildning av medverkande i den av kommittén föreslagna utbildningen i LUK-ämnena. I slutbetänkandet har kommittén vidare avgett förslag till särskild befattningsutbildning för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena. Förslagen är av allmänt intresse för lärarytbildningen.

Jag vill erinra om att jag i direktiven till 1974 års lärarytbildningsutredning anförde att de sakkunniga även bör lägga fram de förslag till ändringar av den inre organisationen för lärarytbildningarna som kan behövas för att förverkliga de sakkunnigas förslag. Jag har därvid framhållit att det i denna del av utredningsuppdraget kan visa sig behövt för de sakkunniga att i sitt arbete inbegripa samtliga lärarytbildningar. De sakkunniga bör enligt direktiven även beakta vilka åtgärder som kan behöva vidtas för t. ex. en återkommande fortbildning av lärarutbildare. Lärarytbildningsutredningen bör i sitt arbete beakta de förslag till befattningsutbildning av lärarutbildare som lagts fram av lärarytbildningskommittén. Jag avser att ta ställning till dessa förslag i samband med behandlingen av lärarytbildningsutredningens förslag.

Det bör uppdras åt SÖ att ta hänsyn till behovet av fortbildning för de lärarutbildare som kommer att vara verksamma inom den försöksutbildning jag här har förordat. Fortbildningsbehovet torde gälla såväl ämnesutbildningen som den praktisk-pedagogiska utbildningen.

5.3.9 Tjänster i nya ämneskombinationer för lärare i yrkesinriktade ämnen i gymnasieskolan

Beträffande SÖ:s förslag till bestämmelser om lärartjänster i nya ämneskombinationer i gymnasieskolan, som redovisats i det föregående, vill jag framhålla följande.

Att införa lärartjänster i de nya ämneskombinationer som avses i SÖ:s förslag skulle självfallet underlätta för lärare i yrkesinriktade ämnen att få tillräckligt tjänstgöringsunderlag. Intresset för de nya ämneskombinationerna synes också vara stort bland berörda lärare. Med hänsyn till de förändringar på lärarnas arbetsmarknad som inträtt under senare år finner jag det emellertid inte välbeträkt att nu skapa ett nytt generellt regelsystem, innefattande åtgärder för vidareutbildning m. m., som kan komma att öka den redan hårda konkurrensen om tjänstgöringsunderlaget för adjunkter och ämneslärare. Jag är därför inte nu beredd att föreslå regeringen att förelägga riksdagen ett så vittsyftande förslag som det SÖ har utarbetat. Jag är emellertid medveten om att det bland lärarna i yrkesinriktade ämnen alltid kommer att finnas personer som vidareutbildar sig inom sitt eget eller närallig-

gande områden. Jag finner det naturligt att man söker ta till vara dessa extra resurser inom skolan och avser att föreslå regeringen att närmare överväga om bestämmelser om lärartjänst kan utfärdas, som i enskilda fall ger förbättrade möjligheter att tillgodose dylika situationer.

6 Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för försöksverksamhet med utbildning av lärare i gymnastik jämte ett eller två andra ämnen,
 2. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för försöksverksamhet med utbildning av lärare i hemkunskap, kostkunskap, bostads/miljökunskap och konsumentkunskap jämte ett eller två andra ämnen,
 3. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för en utbyggnad av teckningslärarutbildningen.
-

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

1 Inledning	3
2 Utbildning av lärare i LUK-ämnena	4
2.1 Nuvarande förhållanden	4
2.1.1 Organisation och förläggning	4
2.1.2 Inträdeskrav och utbildningstidens längd	6
2.1.3 Utbildningens huvudsakliga innehåll	7
2.1.4 Behörighet	11
2.2 Utredningen	12
2.2.1 Allmänna synpunkter	12
2.2.2 Ettämnesutbildning — flerämnesutbildning	14
2.2.3 Varvad ämneslärarutbildning	16
2.2.4 Studieorganisation	17
2.2.5 Ämneskombinationer och utbildningslinjer	18
2.2.6 Behörighetskrav för tillträde till studier i LUK-ämnena	20
2.2.7 Antagning och urval	22
2.2.8 Ämnesutbildningens uppbyggnad och innehåll	23
2.2.9 Den praktisk-pedagogiska utbildningen	25
2.2.10 Fortbildning och vidareutbildning	26
2.2.11 Bedömning och betygsättning	27
2.2.12 Forskning, forskarutbildning och forsknings- anknytning	27
2.2.13 Lärartjänst och behörighet	28
2.2.14 Dimensionering	28
2.2.15 Lokalisering	29
2.2.16 Utbildningens ledning, personal m. m.	31
2.2.17 Kostnader	32
2.2.18 Genomförande	32
2.3 Remissyttranden	33
2.3.1 Översikt över remissyttrandena	33
2.3.2 Ettämnesutbildning — flerämnesutbildning	33
2.3.3 Studieorganisation	35
2.3.4 Ämneskombinationer och utbildningslinjer	37
2.3.5 Behörighetskrav för tillträde till studier i LUK-ämnena	39
2.3.6 Antagning och urval	42
2.3.7 Spärrad utbildning	43
2.3.8 Fortbildning och vidareutbildning	44
2.3.9 Forskning, forskarutbildning och forskningsanknyt- ning	45
2.3.10 Lärartjänster och behörighet	45
2.3.11 Dimensionering	46
2.3.12 Lokalisering	47
2.3.13 Utbildningens ledning och personal m. m.	48
2.3.14 Kostnader	48
2.3.15 Genomförande	49
3 Utbildning av lärarutbildare	49
3.1 Nuvarande förhållanden	49
3.1.1 Bestämmelser om behörighet	49
3.1.2 Befintlig och planerad utbildning av lärarutbildare	51

3.2 Utredningen	53
3.2.1 Behörighet till tjänst i ämnesutbildning och praktisk-pedagogisk utbildning av lärare i LUK-ämne	53
3.2.2 Befattningsutbildning av medverkande i ämnesutbildningen i LUK-ämnena	55
3.2.3 Befattningsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen	56
3.2.4 Särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena	57
3.2.5 Befattningsutbildningens ledning och genomförande	58
3.2.6 Kostnader	58
3.2.7 Reservation	59
3.3 Remissyttranden	59
3.3.1 Inledning	59
3.3.2 Befattningsutbildning av medverkande i ämnesutbildningen i LUK-ämnena	59
3.3.3 Befattningsutbildning av medverkande i den praktisk-pedagogiska utbildningen	61
3.3.4 Särskild befattningsutbildning m. m. för nu verksamma lärarutbildare i LUK-ämnena	61
4 Tjänster i nya ämneskombinationer för lärare i yrkesinriktade ämnen i gymnasieskolan	63
5 Föredraganden	64
5.1 Inledning	64
5.2 Kommittéförslaget	67
5.3 Ställningstaganden	68
5.3.1 Allmänna synpunkter	68
5.3.2 Försöksutbildning	73
5.3.3 Lärare i barnkunskap, barn- och ungdomskunskap samt familjekunskap	76
5.3.4 Lärare i dramatik	76
5.3.5 Lärare i slöjd	77
5.3.6 Lärare i teckning	78
5.3.7 Lärare i musik	80
5.3.8 Utbildning av lärarutbildare	82
5.3.9 Tjänster i nya ämneskombinationer för lärare i yrkesinriktade ämnen i gymnasieskolan	82
6 Hemställan	83

